

buskap

7-2011 »»

Tid for storfe

Fjøssystemer bruker mye tid på storfe, slik at du kan bruke litt mindre.
Vi har plukket ut de beste produktene fordi vi vet hvordan effektive fjøs bygges og driftes.
Og gode fjøs gir mer tid. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.
Vi planlegger, prosjekterer, innreder og bygger komplette fjøs – fra gulv til tak.

• Lely – melkerobot – skraperobot – forskyver – kalveautomat • Innredning • Gjødselhåndtering
• Føring • Agrilight • Ventilasjon • Gummimatter for gang- og liggeareal • Vannopplegg • Betongspalter

Se www.fjossystemer.no for våre løsninger til storfe.

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3174 Revetal
Tlf. 33 33 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbo
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

» INNHOLD 7/2011

LEDER

- 4 Frihetens pris

AVL

- 6 Impulser fra eksteriørsamling i Sverige
- 8 Klauvlidelser og genetikk
- 10 Ayrshire-rasen
- 10 Fem på topp
- 12 100-tonner på vei til norgesrekord

HELSE/FRUKTBARHET/ATFERD

- 13 Jurets hjørne
- 26 Tryggere med tilleggskrav
- 46 Tidlig drektighets kontroll lønner seg
- 61 Gulpeboller i båsen

FÔR/FÔRING

- 22 Sinku trenger stramt fôringsregime
- 23 Masteroppgave om etanolgjæring i fortørka surfôr
- 24 Stor variasjon i årets grovfôr-kvalitet
- 54 Grovfôrmangel – kva med kjøttproduksjonen på storfe?
- 58 Fokus på sintid og overgangen til ny laktasjon

INTERVJUER/REPORTASJER

- 16 Omtanke for sinkua
- 32 Når HMS blir alvor
- 34 European Young Breeders School 2011
- 44 Engasjerte melkebønder
- 48 Det moderne familiebruksfjøsset
- 52 SMS-brunst
- 56 Storfekjøtt og solcellestrøm

ØKONOMI

- 28 Store fjøs – større behov for forebyggende helsearbeid
- 40 100 prosent regulert

ORGANISASJON

- 70 Geno-medlem

FORSKJELLIG

- 14 Høstjakt på sporer
- 30 Leserinnlegg: Tørste kyr etter fødsel
- 38 Lesernes side
- 53 Doktor på liggebås
- 62 Seminarbeid med fokus på risikofaktorer
- 64 Nytt analyseregime for sporer i melk
- 65 Tanker fra graven
- 66 Direkte utgiftsføring eller avskrivning?
- 67 Q-bonden
- 67 Animalia
- 68 Vi i Tine

buskap

REDAKSJON

Tlf. 95 02 06 00

Ansvarlig redaktør:

Rasmus Lang-Ree

E-post: rasmus.lang.ree@geno.no

Journalist: Solveig Goplen

E-post: solveig.goplen@geno.no

REDAKSJONSRÅD

Rådgiver Åse Flittie Anderssen, Tine

Avlssjef Trygve Roger Solberg, Geno

Markedssjef Hans Storlien, Geno

ANNONSER

Adapt DA v/Aksel H. Belsvik-Karlsen

Buskerudveien 145, leil. A 303

3027 Drammen

Tlf. 33 77 27 17 – 911 99 886

Faks 33 77 34 27

e-post: adapt@online.no

UTGIVER

Geno SA

Holsetgata 22 – 2317 Hamar

Tlf. 95 02 06 00

Faks 62 52 06 01

Medlemmer av Geno får Buskap

tilsendt. Deltagere i samdrifter

som er medlem i Geno kan tegne

abonnement for kr 300,-.

Forøvrig kan abonnement tegnes

for kr 600,- pr. år direkte til Geno

Utkommer 8 ganger i året

Buskaps 63. årgang

FORSIDEFOTO

Årets siste munnfull med grønt

gras. Foto: Solveig Goplen

GRAFISK PRODUKSJON

Dialecta Kommunikasjon as

Grafisk formgivning: Reidun Irene Nustad

No issn 0807-5069

MEDLEMSBLAD FOR
geno

Fagpressen F
OPPLAGSKONTROLLERT

Rasmus Lang-Ree
Ansvarlig redaktør
rlr@geno.no

Frihetens pris

Kyr på beite hos Bjørn Sætren, Løten i Hedmark. Foto: Rasmus Lang-Ree.

Hva skjer i Norge når EU avvikler kvotene i 2015? Selv om vi ikke er medlem av EU har det vært en viss frykt for at tyngdekraften fra et stort og fritt melkemarked i nabolaget skal føre til at kvoteordningen etter hvert settes under press. Til tross for naboskapet til USA, med nesten ti ganger større melkeproduksjon, er det ingen store diskusjoner om produksjonskontroll gjennom melkekvoter i Canada.

Melkeprodusentene i Canada må forholde seg til månedskvoter på melk, og kvotene binder mye kapital. Men sammenlignet med det kvotefrie melkemarkedet på andre siden av grensen oppnår canadiske melkebønder stabil og forutsigbar pris som for øyeblikket ligger langt over USA (cirka 3,92 kroner mot 2,87 kroner – se mer på sidene 40–45).

Med månedskvoter tilpasses produksjonen av melk til behovet i markedet til enhver tid. I motsetning til prisfluktuationene som oppstår når tilbudet ikke avpasses til etterspørselen, er det mulig å opprettholde en avregningspris som er både høyere og mer stabil. Forutsetningen for at dette skal fungere er tollbarrierer som beskytter hjemmemarkedet, og et samarbeid mellom myndigheter og næring om prisfastsettelsen.

Dette høres nesten ut som Norge, men det er en vesentlig forskjell. Mens bare 34 prosent av butikkprisen i Norge går til melkebonden, havner 66 prosent i lommene på canadiske kolleger. Nå er det alt for store forskjeller mellom Canada og Norge til at slike tall er direkte overførbare, men det gir grunn til et stort tankekors.

Det interessante er at melkeprisen i Canada kan settes så høyt at det ikke er nødvendig med direkte overføringer til melkebøndene. Ikke overraskende sikrer dette unison politisk oppslutning om systemet. Med dagens prisnivå er det heller ingen trussel om import over tollmurene, slik vi opplever for en del produktkategorier i Norge.

På en presentasjon av melkepolitikken i Canada ble det blant europeiske journalistkolleger hvisket om sovjetiske tilstander. Også i Canada beskyldes kvotesystemet for å føre til ei ineffektiv og lite attraktiv næring og unødvendig høy pris på melka i butikken. Det faktum at melkeprodusenten har lav gjennomsnittsalder og at butikkprisen over tid både har vekslet mellom å ligge over og under USA, viser at det er en myte at et fritt marked alltid gir best uttelling.

Kanskje er det så enkelt som at meieriprodukter er svært dårlig egnet for et fritt marked? Kanskje krever biologiske produksjoner - enten det dreier seg om melk, kjøtt eller egg – en viss grad av regulering av markedet? Berg- og dalbanepriser i takt med over-/underdekning i markedet er utfordrende for primærprodusenten. Det gir heller ikke optimal kapasitetsutnyttelse i industrien, butikkjedene fristes til å beregne seg risikopremie som forsikring mot prisoppgang og det skapes en tumleplass for råvarespekulantene.

Et fritt marked har dermed sin pris. Det er bare å spørre sveitsiske melkebønder etter at kvoteordningen ble avviklet der. I første omgang får produsentene svi med lavere priser. Men vi tror noe av regninga for suboptimale forhold i flere ledd i kjeden til syvende og sist dyttes over på forbruker. Det er å håpe at framtidige WTO-forhandlinger tar inn over seg at matproduksjon krever regulering både av nasjonale og internasjonale markeder.

Impulser fra eksteriør- samling i Sverige

Ingunn Nævdal

Husdyrkonsulent i Geno
ingunn.nevdal@geno.no

Tekst og foto

» To avlsrådgivere fra Norge deltok på eksteriørsamling i Sverige for å dra lærdom og bli mer samstemte med dømmingen i nabolandet.

I Sverige har de en årlig samling av samtlige avlsrådgivere som eksteriørvurderer. I forbindelse med at antallet kvigemålere ble redusert i Norge, og vi gikk over til avlsrådgivere, ble det opprettet en kontakt med sentrale eksteriørdommere i Sverige. En av disse er Eva Hultman, som nå har et hovedansvar for eksteriørdommene i Sverige. Hultman inviterte Norge til å delta med et par avlsrådgivere på samlingen i slutten av september i Tumba ved Södertälje.

Fra Norge deltok avlsrådgiverne Tore Joa og Torbjørn Vere. Begge er rådgivere i region Sør, Joa på Jæren og Vere i Agder. I tillegg deltok Ingunn Nævdal fra Geno.

Torbjørn Vere (til venstre) og Tore Joa.

Avlsrådgiverne i Sverige benytter håndterminaler når de registrerer og sender inn data ved eksteriørbedømming av kyr.

Vurderer 1 000 kyr i året

Det er drøyt 30 avlsrådgivere i Sverige som har ansvar for eksteriørvurderingene. For at de skal ha god trening og erfaring er det et krav om at alle skal vurdere minst 1 000 dyr i året. De samles én gang per år, og noen deltar også på nordiske samlinger. Hovedmålet med disse samlingene er å bli mest mulig samkjørte i eksteriørvurderingene.

Norge er nå med i «det gode selskap» ved at vi deltar med representanter på disse samlingene. Kvigemålingene i Norge har nå i litt over et år vært mer tilpasset et internasjonalt system som blant annet benyttes i våre naboland.

Det er derfor nyttig å ha et samarbeid med Norden for å være mest mulig samstemte med andre som benytter samme vurderingssystem.

Innrapportering via håndterminaler

Eksteriørdømmingen foregikk på Hamra gård, DeLaval sin forsøksgård i Tumba. Rådgiverne benytter håndterminaler til å registrere poengene, og dataene innrapporteres direkte fra håndterminalene. Det er nylig utviklet et nytt program for disse terminalene som er felles for medlemslandene i Viking Genetics. Det var første gang de svenske avlsrådgiverne tok i bruk dette programmet. De norske deltakerne

fikk også prøvd håndterminalen med det nye programmet ved dømmingen i Tumba.

Sammenligning

Alle deltakerne på samlingen dømte de samme kyrne. Poengene fra dømmingen ble sendt inn og vil bli sammenlignet i ettertid. Resultatene fra dømmingen til de norske deltakerne blir også tatt med i sammenstillingene. På den måten vil vi få sammenlignet oss med de svenske dommerne.

Impulser fra samlingen i Sverige vil bli formidlet videre til de andre avlsrådgiverne. Til neste år skal det være en nordisk samling hvor vi også får muligheten til å stille med deltakere fra Norge.

FORMEL

Nyhet!

Kraftfôr for høg ytelse!

1. Har du god grovfôr kvalitet med høgt opptak?
2. Bruker du moderate kraftfôrmengder?
3. Ønsker du å øke lønnsomheten i din produksjon?

JA	NEI
☒	☐
☒	☐
☒	☐

Hvis 3 «JA», prøv:

FORMEL Energi Basis 80*

FORMEL Energi Basis 90**

* FORMEL Energi Basis 80 når du har en FEm-konsentrasjon over 0,80.

** FORMEL Energi Basis 90 når du har en FEm-konsentrasjon over 0,90.

Les mer om egenskapene
og kostnadsbesparelsene på
www.felleskjopet.no

Björg Heringstad

Avlsforsker Geno /

IHA, UMB

bjorg.heringstad@geno.no

Klauvlidelser og **genetikk**

Ensidig seleksjon for økt mjølkeytelse vil gi uønsket utvikling for klauvlidelser som halthet, løsning/byll i den hvite linje og blødninger i såle/den hvite linje. Foto: Solveig Goplen

Anne Kristine Guttormsen fullførte sin mastergrad i husdyrvitenskap ved Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap (IHA) ved UMB i år. Hun er fra Tana i Øst-Finnmark, oppvokst på gård med mjølkeproduksjon og har alltid vært interessert i ku. Foto: Tonje K. Halvari.

Dette er de første genetiske analysene av norske klauvhelsedata. Anne Kristine Guttormsen har i sin masteroppgave beregnet arvegrader for ulike klauvlidelser og sett på avlsmessige sammenhenger mellom de vanligste klauvlidelsene. Hun har også sett på sammenhenger mellom avlsverdier basert på klauvhelsedata og oksenes offisielle indekser for bein og klauver.

Helsekort klauv

Helsekort klauv ble innført i Norge i 2004, og totalt er det nå mer enn 200 000 klauvhelseregistreringer. Ved klauvskjæring rapporteres det om kua har normale klauver eller om den har en eller flere klauvlidelser. Helsekort klauv omfatter ni ulike klauvlidelser: Halthet, akutt skade, korketrekkerklauv, v-formet hornforråtnelse, hudbetennelse, klauvspalteflegmone, såleknusning, løsning/byll i den hvite linje og blødninger i såle/den hvite linjen. Totalt er 79 prosent av de registrerte klauvdataene friske klauver. Den mest utbredte klauvlidelsen er korketrekkerklauv (9 prosent). Antall registrerte klauvdata har økt

gradvis siden starten i 2004 og var i 2010 omlag 61 000, 10 000 flere enn året før. Mer enn 2 500 besetninger bidro med klauvdata siste år.

Arvegrader

Det ble beregnet arvegrader for hver enkelt av de ni klauvlidelsene, og også for alle klauvlidelser samlet. Arvegradene var, som for andre helseegenskaper, generelt lave. For all klauvlidelser samlet var arvegraden 0,06. Korketrekkerklauv hadde høyest arvegrad med 0,07. For akutt skade og klauvspalteflegmone var arvegraden 0. Dette var ikke overraskende siden akutt skade i stor grad skyldes tilfeldighet, og klauvspalteflegmone i liten grad blir registrert ved klauvskjæring (forekomst på 0,2 prosent i helsekort klauv).

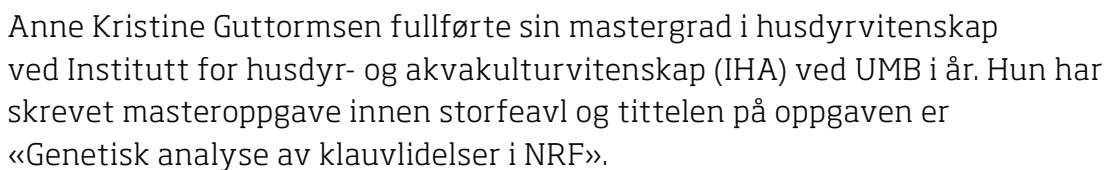
Genetiske sammenhenger mellom klauvlidelser

Det ble beregnet genetiske korrelasjoner mellom korketrekkerklauv, v-formet hornforråtnelse, såleknusning og løsning/byll i den hvite linje, som er de fire mest vanlige

klauvlidelsene i Norge. De sterkeste genetiske sammenhengene ble funnet mellom såleknusning og de tre andre klauvlidelsene, med genetiske korrelasjoner mellom 0,34 til 0,76.

Sammenhenger mellom klauvlidelser og beinindeks

Det var ingen sterk sammenheng mellom avlsverdiene for de enkelte klauvlidelsene og oksenes beinindeks. Beinindeksen inkluderer egenskapene hasevinkel, beinstilling og vridde klauver fra kvigemåling. Blant klauvlidelsene var korketrekkerklauv mest korrelert både til beinindeks (0,21) og klauvindeks (vridde klauver fra kvigemåling) (0,35). Lave korrelasjoner betyr at beinindeksen ikke er en effektiv måte å oppnå avlsframgang for klauvhelse. Halthet, såleknusning, løsning/byll i den hvite linje og blødninger i såle/den hvite linje viste svak ugunstig sammenheng med mjølkeindeksen (0,16–0,20). Disse ugunstige sammenhengene innebærer at ensidig seleksjon for økt mjølkeytelse vil gi en uønska avlsmessig utvikling for disse klauvlidelsene.

HELSETJENESTEN FOR
STORFE

Registrators navn og adresse:

Distrikt	Fylke	Kommune	Gård

[illegible]

05-05

Klauvsjærer bringer med seg Helsekort klauv ved klauvsjæring. Også dyreeier kan bestille kortet på tlf. 64 97 37 03. Kortet settes i kap. 3 i Helsepermen sammen med rødt Helsekort buskap og blått Helsekort kjøttproduksjon.

Registrering i Helsekort klauv kan utføres av:
Veterinærer (1000-1999, 5000-9994), Veterinærstudenter (3000-3999),
Klauvskjærere (9996), Annen lepperson (9997), Eier (9999)

Sett kryss i riktig rute.

Det er viktig at dyr som er beskåret uten tegn til klauvlidelser, registreres med kode 00.

#) Normale dyr kan også registreres ved å sette kryss for normal og notere individnr. fortløpende på samme rad.

Flere koder kan registreres på samme individ, unntatt når kode 00.

00 = Normal

00 = Normal	14 = Hudbetennelse (gulaktig belegg/væskende/vorteaktig)
10 = Halvhet	15 = Klauvspaltetlegmone***
11 = Akutt skade	16 = Sålেকnusning **** (se skisse)
12 = Korketrekkerklauv/tendens*	17 = Løsning/byll i den hvite linjen ***** (se skisse)
13 = V-formet hornforrøttelse**	18 = Blødning såle/hvite linje

* Kode 12 = Uttvendig vegg på bakkeinas ytterklauver bøyer seg inn under sålen i mindre eller større grad

*** Kode 13 = Moderat/alvorlig grad av hornforrâttelse med tydelig V-form

**** Kode 16 = Defekt i hornet helt inn til lærhuden (se skisse)

***** Kode 17 = Defekt som forsvinner først etter dyp utskjæring, forbi normalt beskæringsnivå (se skisse)

***** Kode 18 = Blødning såle/hvite linje som dekker >20% av sålen og/eller den hvite linje

Innrapportering til husdyrkontrollen

Dyreier/rådgiver rapporterer regelmessig "Individ nr" og kode sammen med andre registreringer til Husdyrkontrollen.

Klauvlidelser har en arvegrad som gjør det mulig å drive avlsarbeid for bedre klauvhelse. Men generelt lave

arvegrader betyr at vi trenger data fra relativt store dattergrupper for å kunne beregne sikre avlsverdier for oksene. For at Geno skal kunne ta i

bruk avlsverdi for klauvhelse er vi derfor avhengige av at flere registrerer helsekort klauv rutinemessig i sin besetning ved klauvskjæring.

» Bjørn Johansen vil i en miniserie fortelle litt om Ayrshirerasen.

Bjørn Johansen

Ayrshire-rasen

Mardel Heligo Ld Vicky VG85. Eier: Ferme Martel enr., St-Prime, Québec. Foto: Patty Jones.

» Ayrshire-rasen har en flott historie bak seg, og for meg personlig er dette den kurasen jeg synes er den peneste med alle fargeaspekter og kvaliteter den representerer. Den har fått innpass i store deler på kloden og har vært med på å forbedre livssituasjonen for mange.

Grevskapet Ayr

Rasen har sitt utspring i Grevskapet Ayr, som ligger i den sørvestlige delen av Skottland. Rasen er bygd opp av lokale raser med Korthorn, litt Guernsey og Jersey i botn. Fra enda tidligere tider mener man at også skotsk høylandsfe har bidratt, og ser en på horna er det ikke utenkelig.

Første stambok i 1877

En ting er i alle fall sikkert; opp gjennom tiden har svært aktive og flinke bønder bearbeidet rasen og gjort den attraktiv over store deler av verden. I 1877 kom den første stamboken ut med 117 okser og 446 kyr. Ayrshirefeet ble kjent for å ha en høy fettprosent og meget gode jur. Dette vil jeg

komme nærmere inn på når jeg tar for meg okselinjene og deres betydning i de landene som er størst på ayrshirefeet. I dag har rasen sterke populasjoner i Canada, USA, England og Finland. I mindre populasjoner ser en fortsatt at Ayrshire er med og forbedrer disse, og jeg tenker da på Illawarrarasen i Australia, og Rødt Fe i Sør-Afrika og Sør-Amerika.

Utviklingen av Ayrshire i USA.

Første import til USA var ved Henrik Hills fra Windsor, Connecticut i 1822. Dyra fant seg godt til rette der og ble etter hvert spredt over hele USA. De største forekomster av rasen er i statene New York, Pennsylvania, Wisconsin, Iowa, Illinois og Vermont. I begynnelsen av 1900-tallet ble ayrshirekua ansett som en svært god melketype. Gamle bilder bekrefter dette, og for å demonstrere deres tøffhet og tilpasningsevne, ble det igangsatt en storstilt propaganda for ayrshirepopulasjonen.

I 1929 ble to ayrshirekyr ved

navn Tomboy og Alice med på en spasertur fra avlshovedsetet i Brandon, Vermont, til Det Nasjonale Kushowet i St. Louis, Missouri. De to kyrne bestod turen med glans, og kalva normalt uten å tape produksjon. Hvor lang etappen var vet jeg ikke noe om, men i ettertid ble ayrshiremilk stemplet som sunn og helsebringende i ernæringsammenheng.

Avlsmålet

Siden den gang og fram til i dag har målet vært å framavle ei middels stor ku på 550–650 kilo.

Sterke dyr med god tilpasningsevne, gode jur og sterke bein. Med andre ord ei komplett mjølkeku av god kvalitet med høy fettprosent, høy proteinprosent, god fruktbarhet og god holdbarhet.

Når en kommer inn på avlsarbeidet så har USA og Canada hatt nokså like avlsmål. Den oversjøiske ayrshiretypen er mer høgstilt og langlagd og er som skapt for mjølkeproduksjon. I Europa har typen vært litt mer stuttbeint og kort i kroppen, men er hele tiden under utvikling etter hvert som spesialiserte kjøttfaser tar over kjøttmarkedet.

AVL

5 PÅ TOPP

Helt uendret

Alle de fem mest brukte eliteoksene i siste tremånedersperiode beholder sine plasser fra sist. SV-oksene 10432 Velsvik og 10462 Sørmarka holder stand, men 10540 Eik ville vært en sterk utfordrer hvis denne oxen også hadde vært ute med SV-sæd. Eik og 10549 Eggtrøen er begge statuettvinnere, og eierne vil få overrakt både statuett og prispenger i forbindelse med årsmøtet til Geno til våren.

Oksenummer	Navn	Antall sæddoser brukt i jul/avg/sep	
10432	Velsvik	5973	1605
10462	Sørmarka	5920	1540
10540	Eik	5310	
10544	Tranmæl	4814	881
10579	Eggtrøen	4303	

10579 Eggtrøen, født 28.09. 2005 hos Leif Olav og Solveig Nordvang, 2552 Dalsbygda. Foto: Klingwall

mer frihet
bedre oversikt
mer melk

Lely og Fjøsssystemer – En sterk kombinasjon!

Fjøsssystemer begynte å selge Lely Astronaut melkerobot i 2002. Samarbeidet ble formalisert i 2007, gjennom etableringen av 4 Lely Center i Norge. Med Lelys innovative produkter og Fjøsssystemers dyktige planleggere, får du en løsning som både bonde og dyr vil trives med.

www.thenaturalwayofmilking.com
www.fjosssystemer.no

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

innovators in agriculture

Lely Center Nærbø
Melketeknikk Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60

Lely Center Revetal
Melketeknikk Sør
3174 Revetal
Tlf. 33 30 69 61

Lely Center Fåvang
Melketeknikk Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00

Lely Center Heimdal
Melketeknikk Midt Norge
7080 Heimdal
Tlf. 72 89 41 00

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

» Geno vil framover premiere medlemmer med kyr som har produsert over 100 tonn med melk (se side 70). I Buskap kommer vi til å presentere noen slike 100-tonnere. Først ute er 8001 Dikka hos Ole Bjørner Flittie, Lesja i Oppland.

100-tonner på vei til norgesrekord

» 8001 Dikka ble født 21.12.1998. Far var 4570 Gjønnnes, mens mora var etter 4075 I. Torland. Mora endte på 106 tonn i livstidsproduksjon, og mormora var også ei sterk ku som produserte over 70 tonn. Nå er målet for Dikka å slå norgesrekorden på 127 tonn, og det bør absolutt være innen rekkevidde.

Vi lar Ole Bjørner fortelle videre om superkua:

– Dikka har vært en utrolig sterk ku, og har vært en bauta her på garden i mange år. Med et middel

på 11 000 liter på 11 laktasjoner og et kalvingsintervall på 12,1 måneder sier tallene sitt. Dikka har alltid vært sjef. Når hun går til roboten for mjølking flytter de fleste seg, og det er tydelig at hun er respektert. Dikka har også vært svært tilpasningsdyktig, og fungert i tre ulike driftssystem. Hun var båsku fram til desember 2007, og ble mjølka på mjølkestall på fellesbeite om sommeren. Etter det har hun vært robotku. Det var spesielt artig første dagen vi skulle kjøre i gang roboten i nyfjøset. Kyrne ble kjørt ned

i fjøset om kvelden før, og om morgenen sto hun klar ved roboten – skjønte nok at det er her det skal mjølkes – og mjølket 25 liter med en gang. Dikka hadde toppåret sitt i 2009, da hun produserte 13 035 liter, og var oppe i dagsproduksjon på 60 kilo.

Dessverre har det blitt mange oksekalver etter Dikka, totalt åtte. To har blitt levert til Geno. Den første var etter 6564 Udden, men den ble slakta på grunn

av dårlig tilvekst, mens den andre etter 5409 Lillebjerka kom i gjennom på tilvekst og eksteriør, men ble vraket på grunn av lav proteinindeks som kom inn i vurderingene den høsten han var ferdig gransket.

Dikka har fått tre kukalver, to etter 6619 Nystrand. Den eldste av dem hadde tre kalver på garden før hun ble solgt til en nabo. Hun har også vist seg å bli en holdbar ku, og fikk sin sjuende kalv i høst, og nærmer seg 70

Bilde av Dikka tatt en måned før avslutning. Eksteriøret må sies å være meget bra etter 11 000 liter i middel på 11 laktasjoner. Foto: Ole Bjørner Flittie

Liv Sølverød

Veterinær,
Tine Mastittlaboratoriet i Molde
liv.solverod@tine.no

SMÅTT TIL NYTTE

Pris og produksjonskostnad

OECD/FAO mener at hvis europeiske melkeprodusenter skal få ta del i den globale veksten i melkeproduksjonen krever det at de er konkurransedyktige. Prisen kan de ikke påvirke og derfor handler det om fokus på det en kan påvirke, nemlig kostnadene.

Regnskapsresultater fra danske melkeprodusenter viser at den beste tredjedel av gårdene i 2010 produserte 1 kilo EKM melk til en kostnad på DKK 2,45 – 2,84 (inkludert forrenting av egen kapital og lønn for egen arbeidsinnsats). Melkeprisen i 2010 var DKK 2,37 per kilo EKM, slik at de fleste måtte akseptere lavere forrenting på egenkapital enn 4 prosent og ei årslønn som er lavere enn DKK 300 000 (for opptil 80 kyr). På 46 prosent av brukene var produksjonskostnaden per kilo EKM høyere enn melkeprisen selv om bonden arbeidet gratis og fikk null forrentning av kapitalen. Gruppen med opptil 80 kyr er den som kommer dårligst ut på produksjonskostnad både når det gjelder den beste og dårligste tredjedel av brukene. Den dårligste tredjedelen ligger på DKK 3,80 og beste tredjedel på 2,84 i kostnad per produsert kilo EKM.

Kvæg Nyt 13/2011

Sunt å vokse opp med kyr

Dansk forskning viser at barn som har vokst opp på gårder med storfe eller gris bare har halvparten så stor risiko for å utvikle astma og allergi, sammenlignet med barn som vokser opp i byer. Forskerne mener det skyldes at barn på landsbygda tidligere i livet konfronteres med mange mikroorganismer fra miljøet på gårdene og at dette gir et bedre immunforsvar. Det viser seg også at risikoen for å få astma er dobbelt så stor for bybarn som blir bønder, sammenlignet med de som har vokst opp på gård.

www.landbrugsavisen.dk

tonn produsert. Den andre ble også solgt etter to kulkalver til en bonde på Sel. Dikka har fått flere gode barnebarn gjennom disse to, og er oldemor til venteoksen 10980 Flittie etter 10039 Haga. Må si jeg angret litt på salget av disse to Nystrand-døtrene, men de ble solgt på grunn av full kvote, og hard kamp om plassene. I fjor skjedde det gledelige at hun etter seks oksekulver på rad, fikk kulkalv etter 28005 R Bankok. Denne kom etter bruk av kjønnseparert sæd. Kalven har blitt til ei svært lovende åringkvige, og jeg har planer om embryoskilling.

Jeg kan ikke la være å ta med det at Dikka har vært med i to vandringsutstillinger, og fått førstepremie i begge. I 2010 vant hun eldstekullassa, med 4,5 på jur og 9 poeng på kropp. Dikka har et eksteriør som er i særklasse, tatt i betraktning hennes høye produksjon gjennom mange år. Fantastisk fin overlinje og sterke bein. Ellers har hun et spesielt godt bakjur. Det er en glede å ha ei så velfungerende god ku på garden, og jeg håper at vi skal ha glede av henne i enda noen år framover. Helsa til kua har vært sterk, og det var som førstekalvsu hun hadde mest med dyrlegen å gjøre, da hun hadde fire behandlinger. Hun venter sin 12. kalv den 25. januar, og vi håper selvsagt på en kulkalv etter 22017 V Föske, som tror skal passe henne svært bra.

Hvilke skal sinbehandles?

I alle fjøs er det avgjørende å kjenne til hvilke mastittbakterier som er tilstede i jur med klinisk mastitt for å gjøre riktige mastittforebyggende tiltak.

Mange erfarer at tiltak for å forebygge mastitt blir svært kostbare og har mindre effekt enn forventet. Som regel har en da utilstrekkelig kjennskap til hvilke mastittbakterier en prøver å kontrollere.

Oversikt over infeksjoner er enda viktigere i løsdriktfjøs og i store besetninger for der vil smitte spre seg raskere, smitte flere kyr og få større konsekvenser med mer mastitt og dårligere lønnsomhet.

Rutiner for prøvetaking

Alle veterinærer bør ha rutine for prøvetaking for å undersøke hvilke mastittbakterier som forekommer ved klinisk mastitt. I tillegg er det smart å sjekke alle kyr før avsing. Kyr med forøkt celletall mot slutten av laktasjon undersøkes med speneprøver. Fjøsloggen på <http://medlem.tine.no> viser oversikt over aktuelle kyr.

Riktigst vurdering gjøres ved å bruke flere celletallsmålinger. Det er viktig å ikke vurdere kyrs prognose bare ut fra det siste celletallet.

Sinbehandling kun til suksesskyr

Sinbehandling anbefales kun til suksesskyr (kyr med geometrisk middel celletall siste tre tellinger under cirka 400 000 celler per milliliter) som får påvist *Staph. aureus*, *Str. dysgalactiae* eller *Str. agalactiae*. Obs! I besetninger der det er påvist *Str. Agalactiae* må det i tillegg straks etableres spesielle rutiner for bekjempelse. *Str. agalactiae* er nå merket med rød skrift på helseoversikten i medlem.tine.no. Ta kontakt med veterinær og be om hjelp til å lage en saneringsplan!

Andre bakterier vil kyrne som regel kvitte seg med sjøl gjennom sinperioden, derfor er det unødvendig å spandere sinbehandling på disse.

Utranger fiaskokyrne

Fiaskokyr (kyr med geometrisk middel celletall siste tre tellinger over cirka 400 000 celler/milliliter) har dårlige odds for å bli kvitt infeksjon med *Staph. aureus* i sinperioden. Det anbefales derfor ikke å spandere sinbehandling av disse heller.

Fiaskokyr bør planlegges utrangert på et passende tidspunkt i produksjonen. Disse har stått med infeksjon i så lang tid at sjansen for å bli fri er liten, men kan gjerne være bra nok for melkeproduksjon så lenge det er behov for dem og så lenge celletall i tankmelk tilfredsstiller Elitemelkskravene.

Ved å drive god infeksjonskontroll vil antall suksesskyr i flokken bli flere og antall fiaskokyr vil bli færre og færre.

Jurhelsekontroll må gjennomføres kontinuerlig hver eneste laktasjon så lenge melkeproduksjon pågår for å beholde forventet effekt! Enda viktigere er dette i AMS besetninger.

Les mer om sinbehandling i Helsetjenesten for storfe sin bok: Jurhelse.

Boka selges på nettsiden <http://storfehelse.no>

» Reine, våte, varme, oppvridde bomullskluter og ettertørking med tørt papir gir beste resultat

Dag Nybakken

Rådgiver mjølke kvalitet
dag.nybakken@tine.no

Høstjakt på sporer

» Inneføringssesongen er godt i gang, og sommerens grovfør er på fôrbrettet. Det har vært store regionale forskjeller på vær og høstingsforhold, og dette vil avspeile seg i førets kvaliteter og regionale utfordringer, – også for sporer.

Gjort er gjort hva høstingen angår, og spist er spist av de fôrkalitetene vi har. Mange vet at vanskelige høstingsforhold kan ha gitt dårlig hygiene i graset, og vått gras er i tillegg en større utfordring å ensilere.

Sporeinnholdet i gjødsla fra kua vil være sterkt preget av hvor vellykket den hygieniske og gjæringsmessige kvaliteten på grovfôret er. Det er en helt annen utfordring å «jakte» sporer ved 1000 sporer per gram gjødsel fra vellykket grovfôr enn når det er 100 000 eller mer etter vanskelig høsting og ensilering!

Med høyt sporetrykk fra gjødsla har vi praksis bare en siste barrikade for å unngå at sporer blir med fra spene og spenekopp til tankmjølk, – et godt mjølkingsarbeid med godt jurreinhold og en sikker mjølkingssteknikk.

Juret må klippes

Flis og gjødsel fester seg i hårlaget og dårlig klipte jur er vanskeligere å gjøre reine. Flis vil raskt infiseres av gjødsel og kan derfor i seg selv ha stort sporeinnhold.

Avtørking og metode

Med lavt sporetrykk i gjødsla vil risikoen for høyt sporeinnhold i mjølk være lite og er mindre avhengige av avtørkingsmetode.

Ved høyt sporetrykk skiller effekten av metodene seg mye mer og indikerer at det er stor forskjell på selve avtørkingsmetoden.

Fuktig klut + tørr ettertørking

Fuktig bomullsklut har i svenske forsøk gitt gode resultater (bedre enn fuktig syntetisk klut) i forhold til andre metoder. Dette støtter Tines anbefaling som er våtvarme, oppvridde bomullskluter. Avslutt avtørkingsarbeidet med reine sider av kluten på hver spene. Bruk om nødvendig flere kluter på særlig ureine jur.

Det aller beste resultatet oppnås i kombinasjon med ettertørking med tørt papir umiddelbart etter fuktig avtørking. Da fjernes filmen av vann og oppløste gjødselrester effektivt.

Det er tilsynelatende ingen tilleggseffekt av såpe i jurvannet.

Fuktet papir gir dårligere resultat enn kluter. Grov papiroverflate gir bedre vaskeeffekt enn tynt papir, og resultatet blir bedre ved å bruke to papir enn ett.

Tørt papir gir dårligere effekt enn fuktet grovt papir og frarådes.

Tida viktig

Effekten av avtørkingen øker ved forlenget avtørkingstid. Forsøkene viser betydelig tilleggseffekt ved å forlenge avtørkingstida fra 10 til 20 sekunder.

Oppmjølkning

De første spitene fra spene har høyere sporeinnhold. Dette kommer ikke fra juret i seg selv, men fra kontakt med sporer i utløp fra spenekanale.

Reinhold av jurkluter

Siden varme og kjemikalier har liten effekt i forhold til å drepe sporer, er reinholdet et spørsmål om god mekanisk vask og fjerning av gjødselrester. God manuell vask og skyllinger kan gi et tilstrekkelig resultat. En dårlig utført manuell vask kan gi høye sporenivåer i jurklutene.

Maskinvask gir en sikker mekanisk vask med god utskylling av gjødselrester og sporer, forutsatt at maskinen ikke stappes for full.

De svenske forsøkene viser at mer enn 95 prosent av sporene på spenen kan fjernes ved gode metoder og gode rutiner.

Røkterfaktoren er viktig, og det er håp også når utgangspunktet er elendig. Som tilleggseffekt av samvittighetsfull avtørking får vi også en betydelig reduksjon av miljøbakterier som kan gi mastitt, og en bedre stimulering for nedgiing.

God jakt med reine kluter. Foto: Solveig Goplen

Sprayfo melkeerstatning

Sprayfo sikkerhets pakke og micro fettpartikler innkapslet i protein.

Sloten syre mix

Villi Vital + Probiotic

**Micro
innkapslet
fett**

Prebiotic

Svært god fordøyelighet på melkeerstatning.

Basert på melkeråstoff levert av

Enkel blanding/transport Urban Melketralle/tank

Tilberedning og transport. Store hjul for enkel transport. Manuell eller computerkontrollert omrører med intervall. Tappekran og/eller batteridrevet doseringspistol.

4 størrelser - 100/150/200/250 ltr.

Kan leveres med elektrisk drift frem/tilbake. Pistol med tids eller mengdekontrollert tildeling. Fritt programbare melkemengder. Enkel kalibrering - vaskeprogram. Varmeelement og intervallomrøring.

God klauvhelse - en viktig faktor i melkeproduksjonen

Enkel klauvboks. Trilles inn på dyret.
For klauvpleie og veterinærbehandling.

KVK Hydr.klauv 4 modeller

Model 650-SP2. Hydr. løft av sele. Hydr. reg. av arbeidsstilling. Effektivt arbeidslys

Omtanke for sinkua

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
Tekst og foto

Skodje samdrift ligger i Skodje kommune. Prislappen på fjøset som har to røde Lely-roboter, Keenan fullførsvogn og kalvehytter på overbygd uteareal ble 15 millioner da det stod innflyttingsklart for et år siden. Fem brukere står bak investeringer i eiendoms-selskapet, mens de deltar med ulike prosenter i driftsselskapet. Tre har 30 prosent hver, mens to har fem prosent hver. Alle er aktive og alderen varierer fra 30 til 79 år. Tre av de gamle fjøsene har fullt belegg med okser, to av disse fjøsene er bare 12 år gamle. Petter Arne Ekroll som møter Buskap har drevet

mjølkeproduksjon i 30 år og startet som 21 åring. Han er snar til å berømme kona som har stått i det til tross for tre utbygningsperioder, først oppbygging av fellesbeite, deretter nytt fjøs for 12 år siden og nå samdriftsfjøset.

Fjøset må gå godt

Med slike investeringer er det ikke rom for at det går dårlig. Petter Arne forteller at de rett etter innflytting var bekymret. Kyrne kom rett fra en ekstra lang sesong på fellesbeite og ytelsen stupte. De syntes også at nykalva kyr ikke mjølka nok. Innkjøringsperioden

var tøff, mye skulle læres, men etter fire måneder kom mjølkemengda opp mot 33 kilo per ku per dag og lå stabil der i seks måneder. I første driftsåret har det gått med 6 000 arbeidstimer for å stelle dyra i de fire fjøsene.

Før de bygde besøkte de mange nye fjøs for å finne optimale løsninger. De brukte både rådgivere fra Tine og fra utstyrsleverandørene. Men planløsningen ble til i dialog mellom bøndene og bygningsplanlegger Tore Wiik hos Fylkesmannen. Valg av innendørs-mekanisering var utfordrende. De var helt fra starten av klare på at de ønsket å blande de ulike førkvalitetene. Med så mange skifter så er rett før til rett tid avgjørende. Samdrifta har første året betalt ut 900 000 kroner for kjøp av fôr hos deltakerne. Systemet bygger på en pris per FEM på 1,50 kroner. De har brukt 10 000 kroner på fôrprøver og det mener Petter Arne at er helt nødvendig for å vite hva en skal sette sammen.

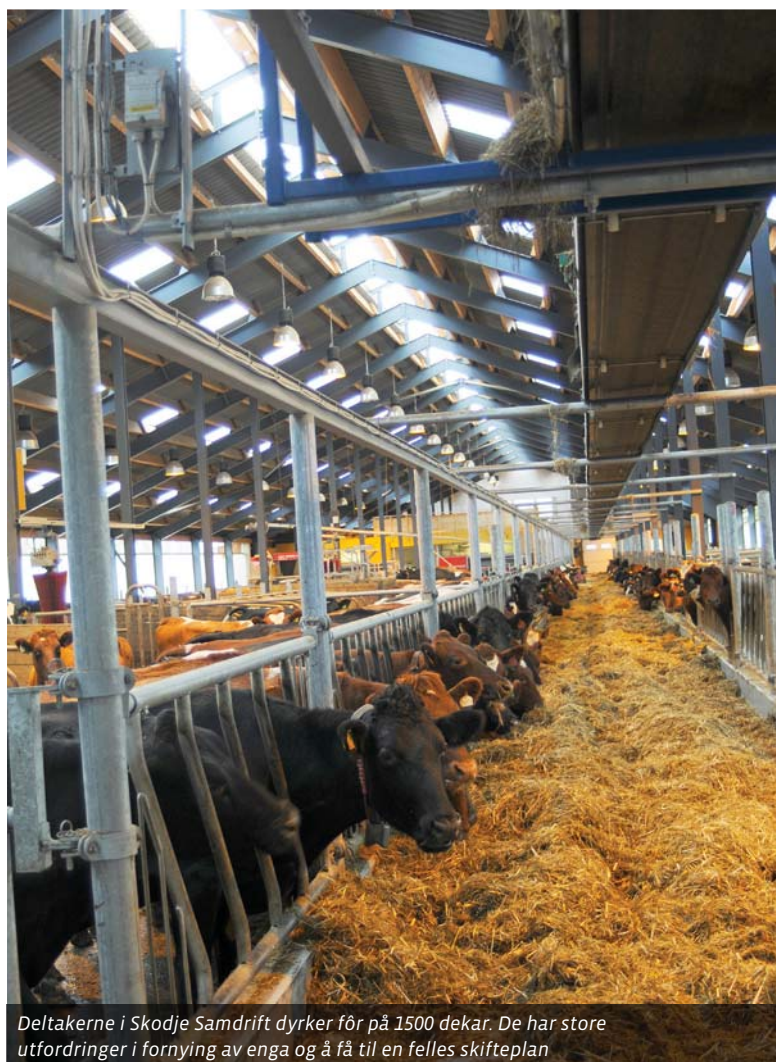
I første driftsår har de hatt 140 kalvinger og levert 685 tonn mjølk. Alle kalvene, unntatt et dødfødt tvillingpar lever. Ytelsen på eldre kyr ligger på en 305-dagers avdrått på over 10 000 kilo, mens kvigene har passert 7 000 kilo. Riktignok har de hatt muligheten til å utrangere kyr om ikke har fungert optimalt.

PMR (Portion Mix Ration)

Fullfôret dekker opp til 23 kilo mjølk. Petter Arne påpeker at kyr som ikke mjølker så mye må enten slaktes eller avsines. Det er ikke rom for at kyr om mjølker mindre kan gå med i denne flokken. Da blir de rett og slett alt for feite og vil ikke fungere i neste laktasjon. Avgjørelsen må tas umiddelbart og ikke utsettes.

Sinkuavdeling med fast gjødsel

Sinkuavdelinga er plassert i enden av fôrbrettet. Avdelinga har plass til 28 drektige kviger og sinkyr. Her ligger det godt til rette for å føre med en

Deltakerne i Skodje Samdrift dyrker fôr på 1500 dekar. De har store utfordringer i fornying av enga og å få til en felles skifteplan

SKODJE SAMDRIFT I SKODJE KOMMUNE

- Driftsplan på 750 tonn mjølk og 160 okseslakt
- Aktuelle fordi de har fokus på sinku
- 140 kalvinger i første driftsår

➤ Hold ved avsining, rett innhold i sinkufôret, stort vomvolum og rett tidspunkt for oppfôring sikrer friske, fruktbare kyr med flat laktasjonskurve i neste laktasjon.

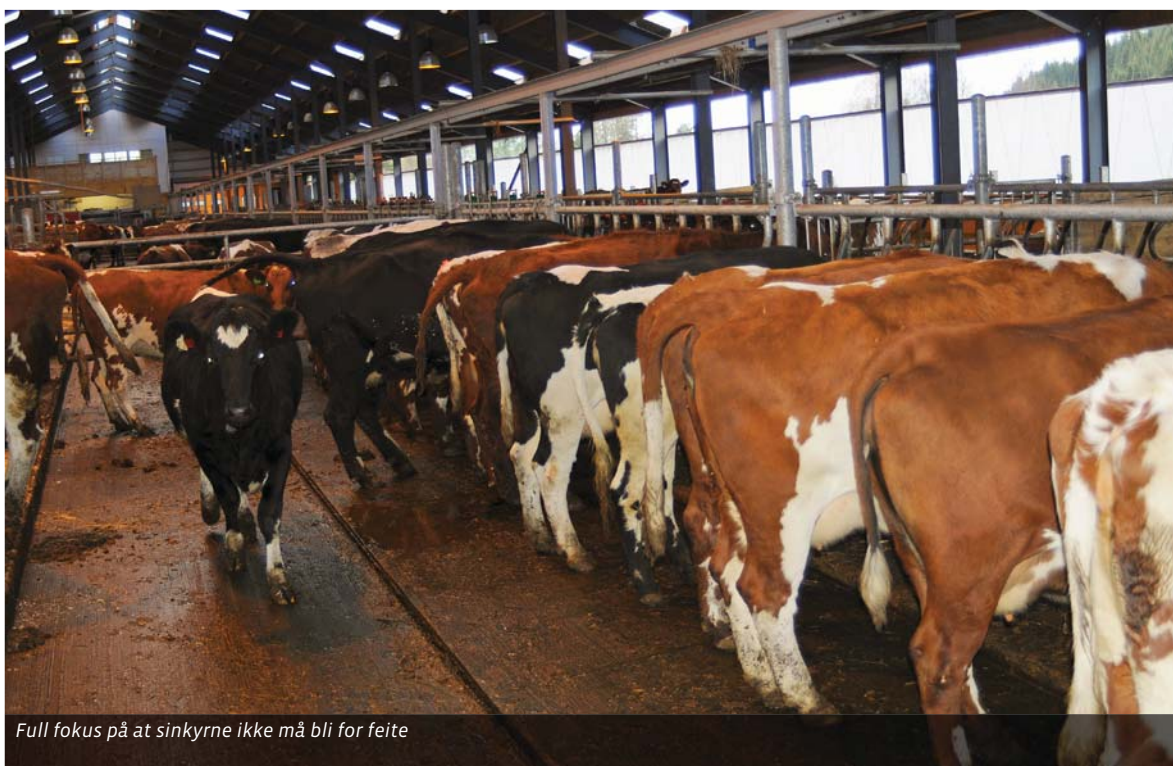
helt annen rasjon enn mjølkekyrne og oppdrettet ellers får. Skodje samdrift har fokus på å mikse en sinkumiks som inneholder 80 til 100 gram råprotein per kilo tørrstoff og med tørrstoff over 30 prosent. Blandinga bør inneholde over 600 gram NDF per kilo tørrstoff. Det er vanskelig å dyrke et slikt grovfôr. Det betyr at det må høstes langt utpå sommeren, kanskje rundt blomstring. I dag får de til blandinga ved at de blander to bunter av den siloen med minst protein og høgest NDF sammen med en bunt tørr bygghalm. I dette området er det lite korn dyrking og halm kjøpes fra Trøndelag og Hedemarken. Prisen blir høy, per dags dato er prisen to kroner per kilo tørr halm. Derfor planlegger samdrifta å dyrke et eget sinkufôr som skal tilfredsstille kravet til NDF og råproteininnhold. Målet er at kyrne som avsines skal ha et hold på 3–3,5 og at de ikke skal legge på seg i sintida. Ved å føre med så tørt og fiberrikt fôr

kan dyra få dette etter appetitt. De vil opprettholde et stort vomvolum og vil trolig kalve inn med stor appetitt på fôr. Petter Arne forteller og at de er nøye med å blande inn mineralnæring, 120 gram per ku per dag. Nå brukes

sinkublandinga fra Felleskjøpet, mens de tidligere brukt den magnesiumrike standardblandinga. Det er påfallende hvor tørr avføringa er i sinkuavdelinga sammenlignet med i mjølkekuavdelinga rett på andre sida av bingeskillet.

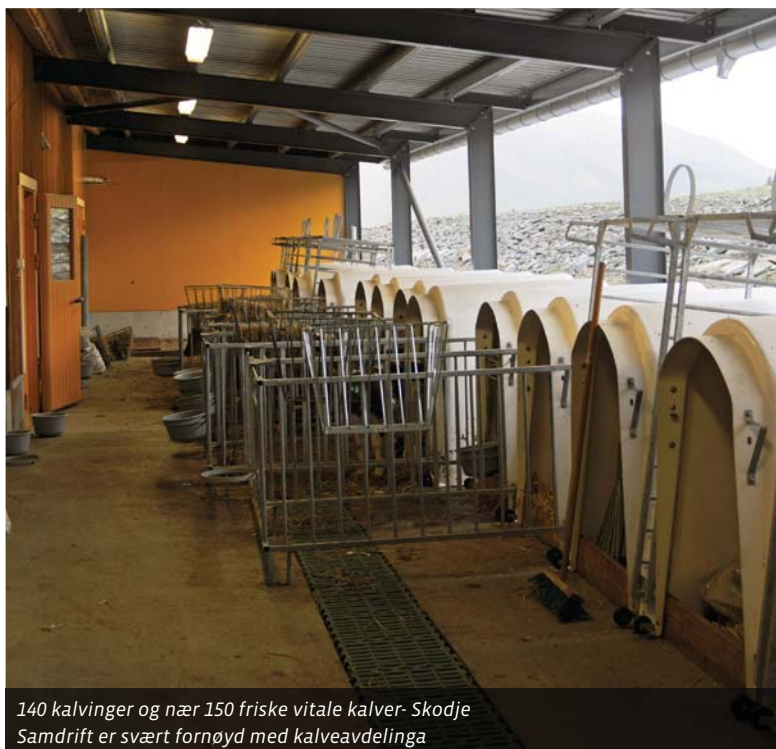
Petter Arne Ekroll i ivrig diskusjon med rådgiver Bozena Farstad.

Full fokus på at sinkyrne ikke må bli for feite

» Omtanke for sinkua

140 kalvinger og nær 150 friske vitale kalver- Skodje
Samdrift er svært fornøyd med kalveavdelinga

Heller tynn enn feit ku

Petter Arne sier at han ikke vil ha ku som er for feit. Målet er et så stabilt hold som mulig gjennom hele laktasjonen. Da ser det ut som de fungerer best. Laktasjonskurva blir flatere. Når en ser på slaktedata for besetningen siste 12 måneder så er halvparten av de som er slaktet i fettgruppe to og halvparten i fettgruppe tre. Med fôringsregimet i besetningen øker førstegangskalverne noe i vekt, mens de andre er temmelig stabile gjennom laktasjonen.

Rutiner ved avsining

Er det kyr som må avsines før normal tid så settes de på begrenset mjølketilførsel. Det betyr at de må mjølke mer per gang de går i roboten. Samtidig tas kraftfôret vekk. De som får ei normal sintid følger vanlig plan i roboten. Petter Arne forteller at de må bruke utskillingbingen, det er vanskelig å av sine dem inne i avdelinga med full

tilgang på fullfôr. I utskillingbingen får de bare tørrhalm eller sinkublandinga. Fører de med bare tørr halm er de utilfredse, men blir fort tørre.

Ellers har besetningen rutiner for å bruke veterinæren til å analysere spenep prøver. Deretter behandles kyr der det blir funnet bakterier som har forventet effekt av sintidsbehandling.

Normalt tid på avsining er omtrent 7–10 dager før de flyttes over i sinkuavdelinga. Her er det etterkontroll av jur flere ganger i løpet av sintida.

Forberedelse til kalving.

Før kalving tas kviger inn i mjølkekuavdelinga tre uker før forventet kalving, mens kyrne jages inn når det er igjen 14 dager. I og med at fullfôret er så konsentrert, gis det bare en belønning i roboten når de oppsøker den.

Alle dyr kalver normalt i en av de fire kalvingsbingene. I første driftsår er det under ti som har kalvet ute i lausdriftsarealet. Kyrne

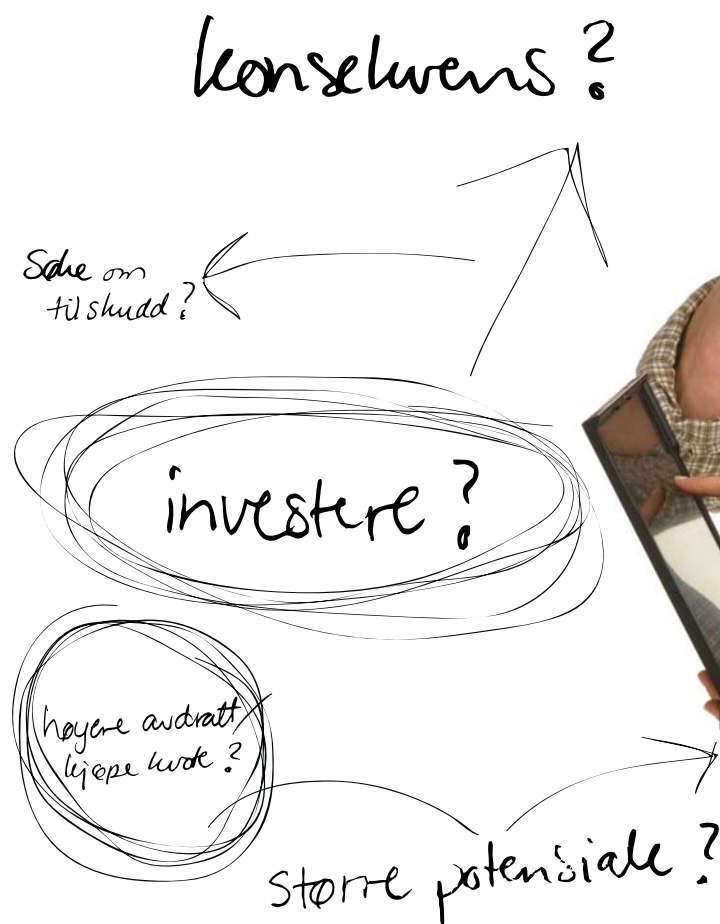
går med kalven maks et halvt døgn og mjølkes med spannmaskin i fødebingen. Deretter flyttes de over til mjølkeavdelinga. Opptrapping av kraftfôr er satt til 300 gram per dag, i og med at kyrne har tilgang på alt det fullfôret de vil ha. Dagsytelsen stiger sakte opp, og mange når ikke toppen av laktasjonskurva før etter 40 til 60 dager, som ifølge fôringsrådgiveren Bozena Farstad, er ganske vanlig for robotbesetninger. Laktasjonskurvene er flate og holder seg stabile i flere måneder.

Årets førkvalitet

Erfaringene fra sist vinter når kyrne stod i høy produksjon og samdrifta leverte 80 tonn mjølk per måned så var innhold av fett lavere enn ønsket. De brukte mye tid til å diskutere dette med fôringsrådgiveren. Petter Arne sier at fôringsrådgiveren, som også er nøkkelfrådgiver i besetningen, følger opp besetningen på en god måte. Nå er hun i gang med å teste ut fôreffektiviteten. I forbindelse med den lave fettprosenten synes rådgiveren at det fortsatt er et mysterium. Hun har lest at kyr som får i seg for lite energi kan svare med lave fettprosenten i mjølka etter 90 til 150 dager. Det kan være en kombinasjon av flere parametre, underfôring i tidliglaktasjonen og for lite fiber. I og med at fjøset er et kaldfjøs og det var mye kaldt fôr så kan energiforsyninga ha vært utfordrende sist vinter. Det ble fokusert mye på struktur, men nå vil fokus være perfektjoneringa av fôrblendingene.

Nå er fett og proteininnholdet høgt. Det skjedde samtidig med at de startet med årets fôr. Etter hvert når fôrprøvene ble analysert så ser de at fôrassjonen ikke hadde nok energi. Mjølka stupte uten at de helt skjønte hvorfor. Neste år vil Skodje Samdrift ta fôrprøvene før og få til en overlapping mellom årets og fjorårets fôr.

Petter Arne er klar på at det er nødvendig å bruke erfaringene de har gjort til å forbedre driftsopplegget.

En god prosess og plan gir resultat

Sertifiserte rådgivere fra TINE kan bistå med kompetanse for å utvikle og ta ut brukets potensiale:

TINE Strategi og veivalg

- Strategiprosesser dreier seg om å gjennomføre veivalg
- Utformer mål
- Kartlegger muligheter
- Utvikler alternativer
- Vurderer og motiverer til valg
- Støtter i gjennomføringen

TINE Produksjonsplan ØRT

- Bygger på dine resultater og forutsetninger
- Et rådgivingstilbud som analyserer, finner forbedringsområder, beregner økonomisk potensiale ved ulike driftsalternativ, og gir gode beslutningsgrunnlag ved endring av driften
- Gir dokumentasjon i forbindelse med søknad om lån, tilskudd og lignende
- Ved eiendomsoverdragelse gir det innsikt i gårdens potensiale

TINE Driftsplan

- Er en økonomiplan for kommende 5-7 års periode
- Bygger på gardens egne tall + TINE Produksjonsplan ØRT
- Tar hensyn til gammel og ny gjeld, samt faste kostnader
- Viser egenkapital- og likviditetsutvikling
- Gir grunnlag for finansiering eller søknad om tilskudd hos Innovasjon Norge
- Viser om investeringen bærer seg
- Styringsverktøy ved trang økonomi

TINE Effektivitetsanalyse (EK)

- Ved hjelp av analyse og nøkkeltall gir EK oversikt over utviklingen over tid
- Gir støtte og innsikt i hvor du bør sette inn tiltak
- Sammenligner dine resultater med andre tilsvarende bruk
- Gir oversikt over hva grovføret koster
- Gir en økonomisk resultatanalyse for eget bruk, samlet og oppdelt på fem driftsgrener

TINE Rådgiving

Kontakt din TINE Rådgiver - les mer på medlem.tine.no

» Omtanke for sinkua

KOMMENTAR FRA FØRINGS- RÅDGIVER BOZENA FARSTAD

Skodje Samdrift, som mange andre, har investert flere millioner i sin nye driftsbygning. For å få det til å gå rundt, er det viktig å utnytte alle muligheter som kan sikre bedre inntjening.

Føringsstrategi i sinperiode har betydning for ytelsen i påfølgende laktasjon og dermed stor betydning på foreffektivitet og produksjonsøkonomi. Den store utfordringen ligger i styring av holdet. Feite kyr eter mindre, yter mindre og har mer helse- og fruktbarhetsproblemer. For å sikre godt utgangspunkt til høy avdrått er det nødvendig å ta godt vare på sinkua. Her på Sunnmøre, har vi til disposisjon hovedsakelig bare gras-silo – rundballer av diverse kvaliteter og kraftfôr. Vanlig rundballesurfôr er som oftest for energirikt og inneholder for lite fiber i forhold til sinkubehovet. I Skodje Samdrift blir det tatt årlig rundt 25 siloprøver. Dette for å kartlegge forskjeller i næringsinnholdet i rundballer på diverse jordstykker, og for å finne ut hvilke rundballer som skal blandes sammen til mjøl-

Tab. 1. Næringsinnholdet i sinblanding hos Skodje samdrift.

	TS, g/kg	Råprotein, g/kg TS	NDF, g/kg TS	Fylleverdi, FV/kg TS	NEL20, MJ/kg TS
Sinkublanding	385	97	626	0,57	4,5

kende kyr og hvilke skal brukes til sinkyr. Viktige variabler som vurderes nøye er: TS prosent og energi- fiber- proteinnivå. For å oppfylle kravet til sinkubehovet blir det kjøpt en del ubehandlet bygghalm. Sinkublanding brukt på Skodje er laget av 2 silorundballer (cirka 1 350 kilo), bygghalm (cirka 300 kilo) og mineraler (120 gram per ku per dag). Næringsinnholdet vises i Tabell 1.

Med en slik sinkublanding tildelt etter appetitt føres tørre kyr og dretlige kviger. Dyra eter store mengder av blandingen, fyller vomma godt, men unngår å legge på seg. I følge H. Volden og litteratur ellers, er det viktig å holde et stabilt fôropptak gjennom hele sinperioden. Stabilt fôropptak og god vomfylde forebygger sur vom i begynnelsen av påfølgende laktasjon.

Blanding er noe svakere enn en kan se i enkelte utenlandske anbefalinger, men den har fungert ganske bra på Skodje. Kyrne som blir plassert i sinkuavdeling legger ikke på seg i

løpet av oppholdet der, og holdet er stabilt og holder seg på anbefalt nivå gjennom hele laktasjon. Oversikten under viser holdet i besetningen vurdert 30. september.

Melkekumiksen er laget for 23 kilo melk. I tillegg får kyrne kraftfôr i roboten. Det krever at de som jobber i fjøset er flinke til å holde øye med holdutvikling på kyrne som er i melkeproduksjon. Enkelte dyr går for tidlig ned i avdrått av en eller annen grunn, og disse må bli avsinet tidligere enn planlagt. Gjør man ikke det i tide – venter for lenge med avsining, eller eventuell utrangering, blir kua feit. I Skodje samdrift er de veldig fokusert akkurat på det. Jeg som rådgiver får mange spørsmål angående holdet på kyr som begynner å melke noe mindre enn forventet. Det er viktig med tiltak før det har gått for langt. Forebygging av økning i holdpoeng og feite kyr reduserer risiko for lavere fôropptak i starten av påfølgende laktasjon.

Tab. 2 Holdutvikling gjennom laktasjon på besetningsnivå hos Skodje Samdrift

Laktasjon nummer	Gj.sn. 305 Lakt.- avdrått	Tilleggsdata														
		Holdvurderinger - Dager etter kalving														
		Sum	-15	0	2	7	31	61	91	121	151	181	211	241	271	> 305
			-1	1	6	30	60	90	120	150	180	210	240	270	305	
● 1 (51 lakt.)	6886	22				4	1				2		1	6	2	6
▼ 2 (38 lakt.)	9250	21			1	2	5				1	1	1	7	2	1
■ 3 (17 lakt.)	9570	7					2				4				1	
▲ > 3 (12 lakt.)	10462	10			1	2						3	2	1		1
Gj.sn. (118)		60			3.38	3.19	3.09				3.43	3.31	3.00	3.23	3.45	3.41

Godt inneklima

Har husdyrrommet ditt god nok ventilasjon?

Godt inneklima gir bedre helse for dyra, bedre arbeidsmiljø og bedre økonomi.

Les mer på www.felleskjopet.no og kontakt våre selgere!

I-mek

Kompetanse
Løsninger
Produkter

Montering
Service
Optimalisering

www.felleskjopet.no

Felleskjøpet

Nytt kraftfôr forsterker vomgjæringen og øker melkeytelsen gjennom bedre utnyttelse av surfôr og kraftfôr.

Melketopp Boost med Progut® er godt for kua og enda bedre for din lønnsomhet.

Eksempel: I forhold til vanlig Melketopp får du minst 2 liter mer melk pr ku pr dag. Responsen er tilstede i hele laktasjonen. Kua yter ca 600 liter mer pr år. Gevinsten av dette (innenfor melkekvoten) er nesten kr 7 pr ku pr dag. Med 25 kyr øker inntekten med over kr 5.000 pr måned.

Du kan få detaljert informasjon om Melketopp Boost ved å gå inn på våre nettsider: www.fiska.no eller du kan ta kontakt med oss for mer informasjon eller få tilsendt brosjyre med forsøksresultater og virkemåte.

Fiskå Mølle

Godt gjort er bedre enn godt sagt

Fiskå Mølle, 4120 Tau, tlf: 51 74 33 00
Etne Bygdemølle, 5590 Etne, tlf: 53 77 13 77
Fiskå Mølle Trøndelag, 7100 Rissa, tlf: 73 85 90 60

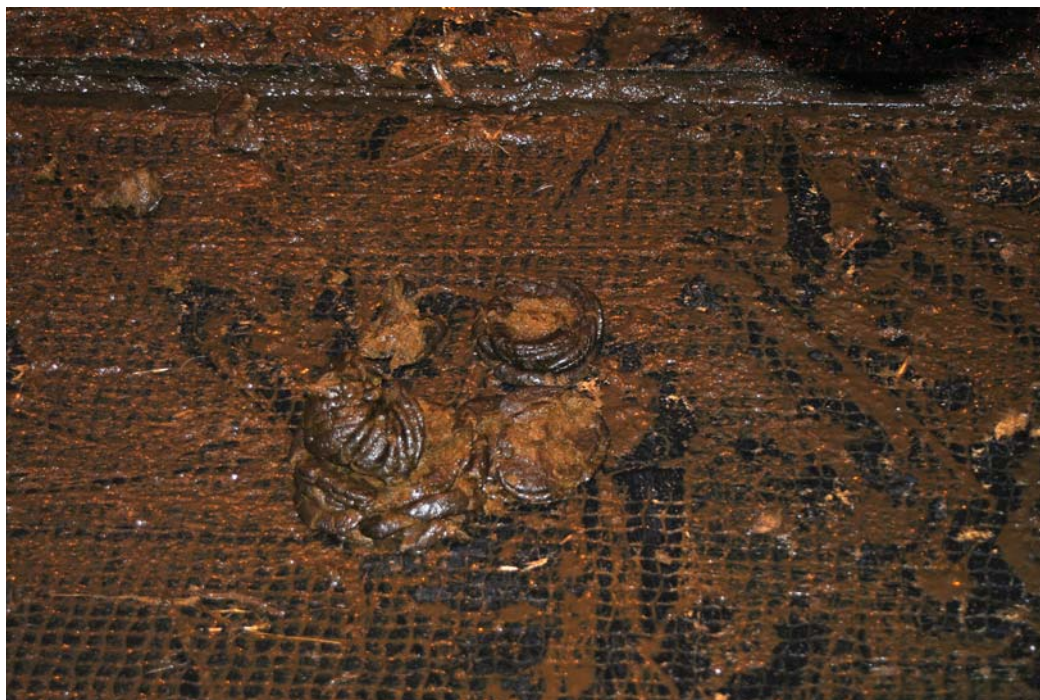
Fiskå Mølle Flisa, 2270 Flisa, tlf: 62 95 54 44
Løten Mølle, 2340 Løten, tlf: 62 50 89 89
Trøgstad Mølle, Hølandsvn. 19, 1860 Trøgstad, tlf: 69 82 43 00

Sinku

trenger stramt fôringsregime

Bozena Farstad

Topp Team Fôring
bozena.farstad@tine.no

Slik gjødselkonsistens skal det være i ei sinkuavdeling. Foto: Solveig Goplen

Nortura rapporterer en stadig økning i antallet feite kuslakt. Det betyr at det er behov for større fokus på kuas hold. Det gjelder både bås- og løsdriftsfjøs. Kuas hold bør følges opp gjennom hele laktasjonen, ikke minst i sinperioren. Anbefalt lengde på sinperioren er sju uker, men i praksis varierer den fra 6 til 12 uker. Det har stor innvirkning på holdutvikling om vi fører sinkua med det samme fôret hun fikk som melkeku eller med fiberrikt fôr tilpasset nåværende status. Mange ser store vanskeligheter i den praktiske biten når det gjelder både omplassering av tørre kyr og selve gjennomføring av sinkufôringen. Her kommer noen tips:

- Fjøs med sinkuavdeling og egen sinkublanding: Tilpass miksstyrke til kuas behov. Legg ut mye fôr slik at alle kyr får nok etetid. Unngå blandinger som gir mulighet til utsorte-

ring av fôr. Dette kan føre til at den svakeste kua får dårlig fôr mens andre blir for feite.

- Fjøs med sinkuavdeling uten fôrblander: Viktig å ha nok eteplasser til alle dyr samtidig. Legg ut store mengder av det groveste fôret du har for å være sikker at alle dyr får nok etetid. Enkelte fôringsopplegg, vogner som fører ut ei og ei rundballe, krever veldig mye fra dyrepasserer for å gi alle sinkyrne det fôret de har behov for. I mange tilfeller blir det gitt for lite fôr per utfôring. Det gir mye stress i dyreflokken og flere tapere.
- Båsfjøs: Omplassering av tørre kyr. De bør plasseres i enden av fôrbrettet og føres med grove fôrrester etter melkende kyr pluss sein slått silo i den grad det lar seg gjøre. Om det er for vanskelig, og du bruker samme silo som for melkeku, så bør du begrense silomengden. Du må regne med mye rauting. Ikke optimal løsning, men forebygger negativ holdutvikling.
- Utplussing av tørre kyr i en ledig bygning: Enkelte har gamle fjøs, som står ledige og kan brukes til tørre kyr. Da er det enkelt med fôring med egnet sinkufôr. Det går en del ekstra tid til det, men resultatet blir bra. Husk at dyra har tilgang til drikkevann.
- Har du ikke annet fôr enn vanlig melkekusilo, så må du begrense mengden. Gjør du ikke det får du smellfeite kyr. Sinkyr har ikke evne til å tilpasse opptaket etter næringsbehovet. Ubegrenset tilgang på fôr med energihold på cirka 0,8 FEm/kilo TS gir energidekning på rundt 150 prosent i forhold til behovet.
- Følg kuas holdutvikling og velg riktig kraftfôrstrategi gjennom hele laktasjonen.

SMÅTT TIL NYTTE

Slutfôring forbedrer mørheten

Det er ikke noe nytt at slutfôring før melkekua sendes til slakt gir flere kilo og en bedre klassifisering. Nå er det i forsøk i Danmark vist at mørheten forbedres. I forsøket ble kyr etter avsinning slutfôret i fire uker. Det viste seg at mørheten i kjøttet fra disse kjørne var bedre enn kjøtt fra kyr som ble slaktet rett etter siste melking.

Kvæg 2/2011

Fôreffektivitet

Når fôrnivået økes faller rasjonnens fordøyelighet. Men det er mange andre faktorer som reduserer fôreffektiviteten: Overfôring med energi og protein (1 ekstra FEm betyr minus 2,5 prosent) Fôrspill ved fôrbrettet kan utgjøre to til fem prosent av fôret.

Sjuke og stressede kyr får redusert fôreffektivitet (minus 15 – 20 prosent for sjuke dyr).

Kvæg 2/2011

VISSTE DU AT

- det er genetiske forskjeller i absorpsjonen av kalsium som er en del av forklaringen på hvorfor vi har mye benskjørhet i Norge til tross for relativt høyt inntak av melk og melkeprodukter? Amerikanske undersøkelser har vist at det er stor forskjell mellom den hvite befolkningen og afroamerikanere i evnen til å absorbere kalsium.

» Mye er fortsatt ukjent om hvordan ulike avlinger og høstesystemer påvirker etanolgjæringa i surfôr.

Åshild T. Randby

Forsker UMB
ashild.randby@umb.no

Masteroppgave om etanolgjæring i fortørka surfôr

Erik Brodshaug borer ut grasprøver fra nylig presset rundballe. Sukker i graset kan gjære til alkohol. Foto: Marita Holte

Det siste året har mange bønder opplevd problemer med mjølke kvaliteten. Ett av problemene har vært nedklassifisering på grunn av fôrsmak forårsaket av høyt etanolinnhold i surfôr (se artikler i Buskap 2–2011). Dessverre er mye fortsatt ukjent om hvordan ulike avlinger og høstesystemer påvirker etanolgjæringa i surfôr. Men noen av ensileringsmidlene hemmer etanolgjæring, selv om det er vanskelig å forutsi nøyaktig hvilken dosering som er nødvendig i hvert enkelt tilfelle.

Generelt sett avtar behovet for ensileringsmidler med økt fortørkingsgrad i surfôr. Men etanolgjæring kan være et problem helt

opp til 65 prosent tørrstoff i fôret. I en masteroppgave ved UMB blir det nå undersøkt hvilken effekt ulike typer ensileringsmidler har på etanolgjæring i gras som er sterkt fortørka. Flere gårdbrukere i Skjeberg hadde problemer med høyt etanolinnhold i tørt surfôr i forrige innefôrings sesong, og i samarbeid med Tine, FK Agri, Addcon Nordic, Produx og LFR, ble det gjennomført et rundballeforsøk i Skjeberg i juni 2011. Masterstudent ved UMB, Marita Holte, jobber iherdig med prøvetaking fra rundballene og klargjøring av prøvene for analyse.

Men hun nøyer seg ikke med å analysere surfôret etter vanlige norske rutiner. I november tar

hun med seg prøvene og reiser til Humbolt Universitet i Berlin. Der skal hun analysere dem for mange flere alkoholer enn det som kan gjøres i Norge. Det er nemlig ikke bare etanol som kan gi smaksfeil i mjølk, men også propanol og sannsynligvis flere andre alkoholer. Trolig er etanol den

SMÅTT TIL NYTTE

De beste investerer mest

Tall fra Danmark viser at mens den beste tredjedelen i økonomisk resultat i kategorien 80 – 160 årskyr investerte DKK 871 000 lå investeringen hos den dårligste tredjedel på DKK 511 000. Selv om det har vært en periode etter finanskrisen med lavere investeringer i dansk melkeproduksjon, viser 2010-tallene at investeringene er større enn avskrivningene. De største besetningene investerer mest både total sett og per årsku, men også i kategorien over 320 årskyr er det markant forskjell i investeringene mellom beste og dårligste tredjedel. Så kan en diskutere om de beste har størst framtids-tro fordi de tjener mest penger eller om det er troen på framtida som gjør at de har lykkes best økonomisk sett.

Kvæg Nyt 13/2011

VISSTE DU AT

■ melk gir bedre utholdenhet og mindre muskelskade? Studier på både syklist og fotballspillere har vist at melk under trening øker utholdenheten i neste økt og at melk etter trening kan redusere muskelskade og dermed gir raskere restitusjon. Kort sagt bidrar melk til at kroppen yter bedre i neste treningsøkt.

Les mer på Facebook-gruppa Melk og helse.

dominerende alkoholen i surfôr, men nå vil vi få et svar på om den vanlige norske etanolanalysen gir et rimelig sikkert anslag på totalnivået av alkohol i surfôr. Det er flere enn Marita som ser fram til at oppgaven ferdigstilles, og resultatene blir tilgjengelig i mai 2012!

Hvilke ensileringsmidler hemmer alkoholgjæring i sterkt fortørka surfôr? Foto: Marita Holte

Harald Volden

Fagsjef føring i
Tine Rådgiving og
professor ved UMB
harald.volden@tine.no

Arnt Johan Rygh

Spesialrådgiver føring,
Tine Midt-Norge
arnt.johan.rygh@tine.no

Stor variasjon i årets **grovfôr**

» I Buskap 6 – 2011 gikk vi gjennom tolking av grovfôranalyser og hvordan grovfôrets næringsinnhold påvirker grovfôropptaket og behovet for kraftfôr. I dette nummeret vil vi presentere analyseresultatene så langt fra høstesesongen 2011.

Fem prosent lavere energiinnhold

Per 15. oktober er det i NorFor sitt analysesvarsystem registrert 2 818 fôrprøver som fordeler seg på 352 fra region Nord, 554 fra Midt-Norge, 425 fra Vest, 478 fra Sør og 1 009 fra

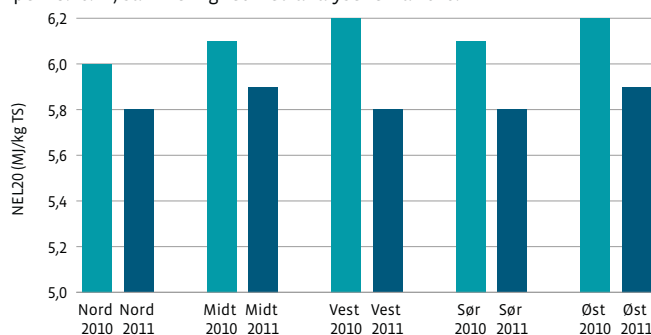
Øst. Figur 1 viser energiinnholdet (Nettoenergi laktasjon 20 kilo TS; NEL20) i år sammenlignet med 2010 for de ulike regionene. Generelt er innholdet fem prosent lavere i år enn i fjor. Det skyldes først og fremst et høyere innhold av

NDF (Figur 2) og INDF (Figur 3). Beregnet som FEm er gjennomsnittlig energiinnhold 0,83 per kilo tørrstoff (TS). Størst har økningen i NDF vært i regionene Sør og Øst som i år er henholdsvis åtte og seks prosent høyere enn i fjor.

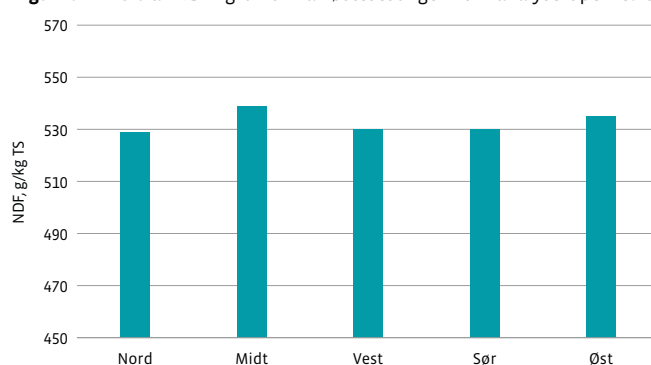

Værforholdene har resultert i mye grovfôr av dårlig kvalitet. Analyser av grovfôret må brukes aktivt i fôrplanleggingen for å komme gjennom en krevende føringssesong. Foto: Solveig Goplen

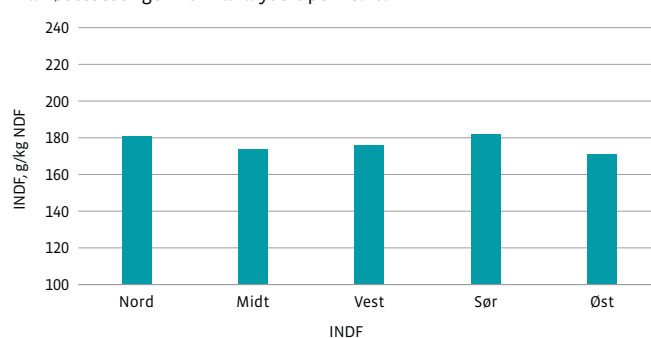
Figur 1. Energiinnhold i årets grovfôranalyser (analysert per 15.10.11) sammenlignet med analysene fra 2010.

Figur 2. Innhold av NDF i grovfôr fra høstesesongen 2011 analysert per 15.10.11

Figur 3. Innhold av ufordøyelig NDF (INDF) i grovfôr fra høstesesongen 2011 analysert per 15.10.11

» Analyseresultater per 15. oktober bekrefter at mange i år står overfor en svært krevende fôringssesong. Rådet er grovfôranalyser og aktiv bruk av prøvesvarene i fôrplanleggingen.

kvalitet

Høyt INDF-innhold

INDF er den enkeltfaktoren som har størst betydning for grovfôrets energiverdi og gjennomsnittlig innhold er 177 gram/kilo NDF, noe som vi må karakterisere som høyt. Størst har økningen vært i region Sør med sju prosent. Spredningen er imidlertid stor i alle regionene og de 10 prosent beste prøvene har et gjennomsnittlig INDF-innhold på 118 gram/kilo NDF. Ut fra beregnet høstet dato på første slåtten tilsvarer det en forskjell på 16 dager i høstetidspunkt

mellom de 10 prosent beste prøvene og gjennomsnittsverdien. I beregna grovfôropptak tilsvarer dette en forskjell på 2,5–3 kilo TS per dag. De ti prosent høyeste INDF-verdiene ligger i gjennomsnitt på 240 gram/kilo NDF og er om lag lik for alle regionene.

Mange prøver med lavt proteininnhold

Det er liten forskjell i gjennomsnittlig råproteininnhold mellom regionene (155 gram/kilo TS), men 25 prosent av prøvene har et råproteininnhold under 140 gram/

kilo TS. Dette er en verdi som krever spesielt fokus for å sikre at fôrresjonene har tilstrekkelig med PBV for å unngå en negativ effekt på NDF-fordøyelsen og redusert grovfôropptak. Sukkerinnholdet i grovfôret er generelt lavt (gjennomsnitt på 40 gram/kilo TS) og det liten forskjell mellom regionene.

Ta grovfôrprøver

Ikke overaskende er variasjonen innen region stor og man skal derfor være forsiktig med å dra for sterke konklusjoner ut fra

noen gjennomsnittsbetraktninger. Men prøvene bekrefter det vi tidligere har antydnet at mange står overfor en krevende fôrings-sesong. Vi oppfordrer derfor til uttak av grovfôrprøver og å bruke disse aktivt i fôrplanleggingen.

24
BRUNSTHJELPEN
Dagset rundt med Geno

Brunstkalender på mobilen?

SMS-tjenesten Geno Brunst
- ha kontroll på brunst, blødning og sliming

Send Geno mellomrom og ditt 10-sifrede produsentnummer til 2345.
Mer informasjon om priser og brukerveiledning på www.geno.no

Pris påmelding:	kr 20,-
Pris per varsel:	kr 5,- (medlemmer)
	Kr 10,- (ikke-medlemmer)

» Siden vår storfepopulasjon er fri for BVD er vi sårbare og må være ekstra på vakt mot å få inn smitten på ny.

Nina Svendsby

Spesialveterinær Koorimp
nina.elisabeth.svendsby@
animalia.no

Tryggere med tilleggskrav

» Ved import av levende dyr og avlsmateriale til Norge stiller husdyrnæringen gjennom Koorimp krav i tillegg til de offentlige kravene. Årsaken er at i Norge er vi fri for, eller har lave nivåer av, en rekke sykdommer som er utbredt i andre land. Import utgjør en stor risiko for å få inn nye og gamle dyresykdommer. Å fuske med tilleggskravene kan blant annet føre til at vi får tilbake BVD.

BVD-friheten må voktes

De fleste storfeprodusenter i Norge kjenner godt til BVD, som står for Bovin virus diaré. I flere år deltok storfeprodusentene, husdyrnæringa forøvrig og dyrehelsemyndighetene i et storstilt bekjempelsesprosjekt. Det ble tatt prøver av tankmelk og blodprøver av dyr i flere år på rad. Hvis analysene av prøvene var positive for BVD, ble det iverksatt restriksjoner. Begrensninger på livdyrsalg og kontakt med andre besetninger, utslaktning av infiserte dyr – og nye runder med prøvetaking var sentrale elementer i programmet. Og dugnaden lyktes! Norge ble erklært fritt for BVD, og norske storfeprodusenter var kvitt en plagsom og tapsbringende sykdom. Men den friheten må voktes.

Mange land gjennominfisert

Hos voksne dyr gir viruset relativt mild sykdom, med feber, nedsatt matlyst og produksjon og ofte diaré. Hos drektige kyr som blir smittet, kan det gå hardt utover kalven. Ofte er resultatet abort eller dødfødt kalv. Fostre som blir infisert i begynnelsen av dregtigheten kan fødes som kronisk infisert, disse vil skille ut viruset hele livet. Disse kronikerne vil ofte være små

BVD er en av sykdommene som kan overføres med sæd, og all sæd som importeres til Norge skal være fra okser som er testet og funnet fri for BVD. Illustrasjonsbilde fra Store Ree. Foto: Rasmus Lang-Ree

og pjuskete, i tillegg smitter de ned omgivelsene. Mange land har storfepopulasjoner som er gjennominfisert med BVD. Fordi sykdommen er så utbredt, stilles det ikke offentlige krav om at dyr skal være dokumentert fri for sykdommen ved kjøp og salg i Europa.

Be om dokumentasjon

Ved kjøp av levende dyr og avlsmateriale fra andre land risikerer en altså å få med BVD-viruset som «nissen på lasset». I Norge har storfe vært fri for sykdommen i mange år. Dermed har ikke dyras immunforsvar noen erfaring med viruset, og ved ny smitte vil mange dyr bli sjuke. Smitten kan spre seg raskt. I et husdyrtett område kan viruset spre seg til mange andre besetninger. I en slik situasjon vil produksjonstapene bli store, og det vil være en vanskelig oppgave å starte på nytt med å bekjempe sykdommen. Det finnes ingen effektiv behandling mot BVD.

Men det finnes et effektivt middel for å hindre smitten. Det er å be om dokumentasjon på at dyra ikke har den.

Blodprøver

Det er nødvendig å ta en blodprøve fra hvert enkelt dyr, og analysere den for å sjekke om dyret har viruset i kroppen. Analysen må gjøres ved et godkjent laboratorium, og resultatet må foreligge skriftlig. Prøven må tas relativt kort tid før dyret skal til Norge, og dyret må holdes isolert fra andre dyr i tida etter at prøven er tatt. Ellers risikerer man at dyret blir smittet etter at prøven er tatt, og har med seg viruset allikevel. Det tryggeste er om besetningen dyrene kommer fra kan dokumentere at den er fri for BVD gjennom regelmessig prøvetaking. Sykdommen kan også overføres med sæd og embryo. Derfor er dokumentasjon for BVD et tilleggskrav ved import av både levende dyr og avlsmateriale.

Nullrisiko finnes ikke

Det er mye lavere risiko for å få inn smittsomme dyresykdommer ved handel med sæd og embryo, sammenlignet med levende dyr. Kun noen få dyresykdommer kan følge med en sæddose, og forårsake sykdom hos mottakerdyret. BVD er en av de sykdommene. Derfor skal okser testes for BVD i forbindelse med tapping av sæd som skal til Norge. Hvis oksene har antistoffer mot sykdommen skal prøven også testes for selve viruset. Det samme gjelder hundedyr som brukes til produksjon av embryo. Og donordyrene skal testes i forbindelse med produksjonen av det avlsmaterialet som skal til Norge. Så finmasket må sikkerhetsnettet være hvis vi skal klare å holde oss fortsatt fri for BVD. Det er også viktig å være klar over at man ikke kan teste seg helt vekk fra risiko, men prøver og analyser kan redusere risiko. Tilleggskravene omfatter også andre sykdommer som vil bli omtalt i Buskap.

Takk for tilliten!

Vastveit Samdrift DA i Halden er Norges største melkeprodusent, med en historisk melkekvote på 1.066.000 liter.

De har valgt FjøsSystemer som leverandør av sine melkeroboter, og investert i 2 stk. Lely Astronaut A4 Manager.

I tillegg har de kjøpt Discovery skraperobot for å holde spalter og dyr rene.

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

www.fjossystemer.no

Olav Østerås
Fagsjef helse,
Tine Rådgiving/HT storfe
olav.osteras@tine.no

Store fjøs

- større behov for

Illustrasjonsbilde fra nederlandsk fjøs. Foto: Rasmus Lang-Ree

Vi ser etter hvert en utvikling i Norge med større melkebesetninger. Denne utviklingen er illustrert i Tabell 1. Det som er svært tydelig i denne tabellen er at besetninger under 10 årskyr er i ferd med å reduseres drastisk fra 26,4 prosent av alle besetninger i 2000 til bare cirka 5 prosent i 2015. Andelen besetninger over 20 årskyr øker, og den størrelsen som øker mest er antallet fra 50 til 100 årskyr. Dette er naturlig ettersom byggekostnader og arbeidstimer per bås plass reduseres opp til 50–60 dyr, for deretter å stabilisere seg. Besetninger mellom 50 og 100 kyr er også den ideelle besetningsstørrelsen for automatisk

melkesystem (AMS). I en overgang fra 15–20 årskyr til 50–100 årskyr skjer det også mye med de økonomiske støtteordninger i melkeproduksjonen. Tilskudd per dyr reduseres fra 17 kyr ned til 25 kyr og videre ned til null etter 50 kyr. Dette betyr ut fra et økonomisk perspektiv at en besetning på over 50 kyr er mer følsom for svingninger i dekningsbidraget i drifta i forhold til en besetning på 17 kyr. Det betyr også at en stor besetning er mer følsom for effekter av god eller dårlig drift, eventuelt følsom for effekter av god eller dårlig helse.

Marginene betyr mer i stor besetning

Dette kan illustreres ved å sammenligne effekten av variasjon i dekningsbidrag per liter melk i en besetning med kvote på 100 000 liter og 400 000 liter melk (dyretilskudd inkludert og dekningsbidraget på kroner 2,60 brukt som basislinje). Hvis disse to besetningsgruppene i stedet for kroner 2,60 i dekningsbidrag per liter melk oppnår bare kroner 2,30 vil besetningen med 100 000 i kvote tape 30 000 kroner, mens besetningen med 400 000 liter i kvote vil tape 120 000 kroner. Oppnår de et dekningsbidrag på kroner 3,00 vil besetningen med

» Forebygging av sjukdom blir mye viktigere i store besetninger, fordi små utslag i dekningsbidrag per kilo melk eller ku gir store utslag i det totale dekningsbidraget.

forebyggende helsearbeid

Tabell 1. Antall årskyr i norske melkebesetninger som er medlemmer i Kukontrollen i år 2000, 2005, 2010 og trend basert på utviklingen 2000 til 2010 fremskrevet til 2015 (bare prosent).

Besetningsstørrelse	Antall (prosent)			
Antall årskyr	2000	2005	2010	Fremskrevet 2015
0–10	5 355 (26,4)	2 555 (17,7)	1 071 (11,2)	(5,4)
10,1–20	12 344 (61,0)	8 503 (58,8)	4 673 (48,7)	(31,0)
20,1–35	2 344 (11,69)	2 907 (20,1)	2 778 (29,0)	(32,0)
35,1–50	192 (1,0)	363 (2,5)	583 (6,1)	(11,3)
50,1–100	35 (0,2)	134 (0,9)	470 (4,9)	(19,9)
>100	5 (0,02)	5 (0,03)	12 (0,13)	(0,4)
Sum	20 275	14 333	9 587	6 400 til 8 200

differanse på 314 kroner). Svingningen vil altså være cirka 550 kroner større i den største besetningen. Dette illustrerer at små utslag per enhet (melk eller ku) vil gi store utslag i det totale dekningsbidrag i store besetninger. Videre at de økonomiske rammevilkårene gjør at utslagene i drifta per produksjonsenhet blir større i store besetninger. Dette er så enkelt som at i store besetninger må en passe godt på hvert øre ekstra i økonomisk dekningsbidrag per enhet, mens i mindre besetninger vil ikke det bety så mye relativt sett. Videre er det slik at store besetninger ofte vil ha større lånebelastning og faste utgifter og derfor har et større behov for bedre dekningsbidrag.

Må tenke mer systematikk

En annen effekt av drift i store besetninger er at en i langt større grad bør tenke systematikk og etablering av faste rutiner og system. Dette gjør det ofte nødvendig med skriftlige arbeidsprosedyrer, fordi det er flere som skal gjøre jobben, og for å vite at den blir gjort korrekt og på samme måte hver gang.

Høyere celletall i store besetninger

Om en ser på utvikling av helse og sammenligner resultatene i mindre og store besetninger ser vi en del slående resultater som vist i Tabell 2. Tabellen viser at de største besetningene i Norge (over 50 årskyr) sett i forhold til

besetninger mellom 12 til 17 årskyr har høyere celletall, høyere produksjon, færre mastittbehandlinger, bedre fruktbarhet og langt mindre ketose. Dette kan være et resultat av de fleste av disse besetningene tilpasser seg de økonomiske realiteter. Bedre fruktbarhet og mindre ketose kan skyldes flere løsdrifter i denne gruppen, men også bedre føring. Mindre mastittbehandlinger, men høyere celletall, kan tyde på at jurhelsa håndteres på en helt annen måte i store i forhold til små besetninger. Hovedsakelig fordi en i mindre grad får individuell overvåkning.

Mer krav til produksjonsstyring

Høye celletall tyder på behov for større grad av produksjonsstyring, og bedre håndtering av skjulte mastitter. Dette kan tyde på større behov for systemtenkning i disse besetningene. Vi ser også tendens til at store besetninger i større grad har smittsomme sykdommer blant annet *Str.agalactiae*- mastitter, smittsomme klauvsykdommer og smittsomme kalvesykdommer. Akkurat nå ser vi også at vi har fått noen besetninger med salmonella-infeksjoner. Dette er naturlig fordi i store besetninger i større grad, og gjennom hele året, har tilgjengelig nyfødte dyr som er mer mottakelig for smitte, eller at det i store ansamlinger av dyr er lettere for smittsomme agens å etablere seg (*Str. agalactiae* og salmonella er eksempler

kvote på 100 000 liter tjene 40 000 kroner ekstra, mens besetningen på 400 000 i kvote vil tjene 160 000 kroner ekstra. Differansen mellom 2,30 og 3,00 i dekningsbidrag vil være 70 000 og 200 000 kroner i den minste i forhold til den største besetningen.

Det interessante er at om en regner dekningsbidrag per årsku vil en i det første tilfellet ha et tap på henholdsvis 1 765 kroner og 2 000 kroner (altså en forskjell på 235 kroner per ku). Om en greier å oppnå et dekningsbidrag på kroner 3,00 per liter melk gir dette en gevinst per ku i den minste besetningen på 2 353 kroner og i den største besetningen 2 667 kroner (en

Store fjøs – større behov for forebyggende helsearbeid

på dette). Det siste betyr også at store besetninger må være mer årvåken og forsiktig enn små besetninger, med kontakten med andre besetninger og innkjøp av dyr. Det blir viktigere å ha en såkalt «lukket besetning», der en ikke tar inn dyr fra andre besetninger.

Forebygging betyr mer økonomisk

Poenget med kobling av helse og økonomi i store besetninger er at forebygging av sjukdom blir mye viktigere i store enn i små besetninger, fordi sjukdom alltid vil ha en mindre eller større påvirkning på det økonomiske resultatet i form av dekningsbidrag. Vi ser det samme i andre land, at besetningsstrukturen i stor grad påvirker vektleggingen av forebyggende helsearbeid. Slik forebygging vil være smitteforebyggende tiltak, aktpågivenhet i forhold til helseutvikling, og at jurhelseproblemer løses på et svært tidlig tidspunkt før situasjonen utvikler seg til det håpløse, samt ha et fôringsregime som forebygger stoffskiftesjukdommer. Regelmessig klauvskjæring og kalvestell blir også viktigere.

Unngå innkjøp av dyr

Egen rekruttering i store besetninger blir viktig for å unngå å kjøpe inn dyr fra andre besetninger og dermed unngå innslep av nye smittestoff, eller smittestoff av kjente bakterier som er mer aggressive. Klauvhelse, jurhelse og kalvehelse er viktige i forhold til det siste punktet. Dette blir mye viktigere

i store besetninger, fordi det er viktigere å jakte på de små forbedringene i dekningsbidrag per enhet som til slutt gir store utslag i totaløkonomi, og kanskje til slutt er med på å avgjøre om en stor besetning skal være på positiv eller negativ side økonomisk. Derfor blir det mye viktigere å jakte på forbedringer i drift og dekningsbidrag enn å ha fokus på tilskuddsordninger.

Mer om sjukdom og økonomi

Vi kommer tilbake med mer informasjon om hvordan forskjellige sjukdommer vil påvirke økonomien i drifta, og hvordan forskjellige strategier i forebygging og behandling vil påvirke resultatet i positiv og negativ retning. Vi ønsker å sette fokus på dette fordi kostnaden med helse ofte er såkalte gjemte eller skjulte kostnader, det vil si kostnader som ikke umiddelbart er synlige slik som behandling og medisinerbruk. Gjemte kostnader kan være økt utrangering, suboptimal produksjon, tvungen utrangering på grunn av sjukdom, noe som gjør at bonden blir fratatt friheter til å velge hvilke dyr som skal beholdes selv, men blir overstyrt av sjukdom på fjøset. Og i store besetninger er dette de virkelige store helsekostnadene. Tine Rådgiving og Helsetjenesten for storfe vil sette mer fokus på disse sammenhengene i framtida, fordi dette er mye viktigere i større besetninger, og store besetninger blir mer vanlig i framtidig melkeproduksjon.

Hans Arild Grøndahl

Melkeprodusent, Auli
i Akershus
hansarild@nyr.no

Tørste kyr etter fødsel

Jeg overtok hjemgården med melkeproduksjon i 1983. Jeg startet med båsfjøs, men bygde løsdrifts-fjøs i 1994. I løsdrifts-fjøset har jeg to binger som brukes til fødebinger. I den ene er det drikkekar, mens det i den andre ikke er innlagt vann. Kyr som kalva i bingen uten innlagt vann fikk drikkevann i bøtte. Kort tid etter fødselen drakk som regel kua opp ei full 10 liters bøtte med vann. Jeg hentet ny bøtte med lunkent vann, og også denne ble drukket opp umiddelbart. Slik fortsatt det til kua hadde drukket 50–60 liter med vann. Dette førte til at jeg nå rutinemessig gir nykalva kyr lunkent drikkevann fra bøtte selv om de står i bingen med drikkekar, og uten unntak drikker hver eneste ku 50–60 liter vann. Bøttene tømmes umiddelbart etter at de er satt fram til kua. De 50–60 literne drikkes opp i løpet av 5–10 minutter, avhengig av hvor rask jeg er til å hente og fylle bøttene.

Jeg vil tro at det er viktig for nykalva kyr å få drikke seg utørste. Det er trolig spesielt viktig å gi drikkevann fra bøtte til kyr som helst vil ligge etter en hard fødsel og kyr som utvikler melkefeber – selv om disse ligger med hodet rett ved siden av et drikkekar.

Er det andre som har liknende erfaringer?

Tabell 2. Resultater innenfor helse i norske besetninger med forskjellig størrelse i 2010.

Helsemål	12–17 årskyr (2573) besetninger	>50 årskyr (498) besetninger
Celltall	122 000	154 000
Melk pr årsku	6 820 liter	7 587 liter
Alvorlig synlig mastitt (tilfeller)	0,150 per årsku	0,106 per årsku
Alle typer mastitter (behandlinger)	0,280 per årsku	0,171 per årsku
FS-tall	57,2	69,0
Ketose	0,048 per årsku	0,006 per årsku
Totalt antall sjukdombehandlinger	0,91 per årsku	0,74 per årsku

Felleskjøpet

Gi kalven din det aller beste

Pluss Rustik, melkeerstatning til kalv

- Høgekvalitets melkeerstatning til kalv
- Brukervennlig - lettoppløselig og smakelig
- Lav pH sikrer god fordøyelse

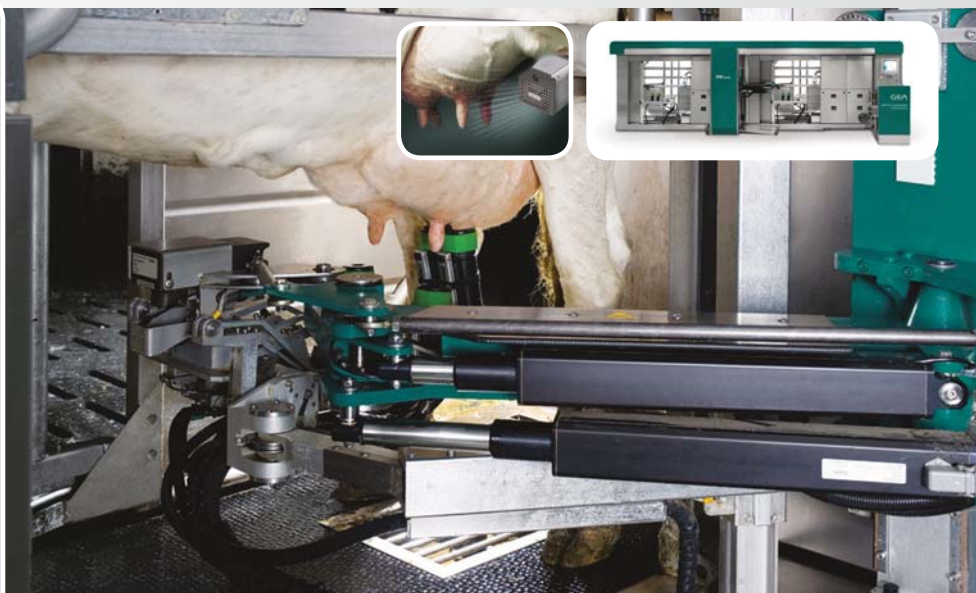
Pluss

NORGESLANSERING GEA MIONE

GEA Farm Technologies
WestfaliaSurge

GEA Mlone melkeerobot bygger på mangeårig forskning og patenterte løsninger som gir unike brukeregenskaper og framtidsrettede utvidelsesmuligheter. Mlone har et patentert påsett der spenene vaskes, tørkes, stimuleres og melkes i én operasjon. En robotarm kan betjene flere melkebokser og den modulære oppbygningen gjør at kapasiteten enkelt og rimelig kan doubles når besetningen blir større.

- » Unikt modulbasert robotkonsept. Kan bygges ut fra én til fem melkebokser
- » Samme robotarm betjener flere melkebokser
- » Unikt varmesøkende 3D-kamera gir raskt og presist påsett
- » Patentert system med vask og melk i samme spenekopp sikrer at det aldri melkes av en skitten spene
- » Mulig å skille ut melk fra en spene mens de tre øvrige melkes til tank
- » Kan tilpasses alle typer kuttrafikk
- » Enkelt å melke manuelt der det kreves

www.a-k.no

» Kubørste ble montert uten nødstoppp.

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
tekst og foto

Når HMS blir alvor

» Ett år har gått, men det er fortsatt et tema som det er vanskelig å prate om. Andrea på fem holder et godt grep i hånda til far når de nærmer seg den gule kubørsten. Lua er trukket godt nedover ørene selv om realiteten nå er at jenta har vokst de nødvendige centimeterne slik at hun ikke kommer inn under kubørsten på samme måten som for ett år siden. Den skjebnesvangre dagen var hun sammen med mor inne i liggebåsavdelinga til kyrne. De var i ferd med å skrape møkk i overgangen der kubørsten var montert. Kubørsten tok tak i håret til Andrea og det ble rett og slett revet av jenta. Mor klarte ikke å stanse børsten. Det var ikke montert nødstoppp på kubørsten som er en-faset. En senere test viste at mor Marte Svestad ikke klarte å holde børsten fast, mens far Anders Habberstad klarte det.

Kontakt med firma

Etter hendelsen ble skaden registrert hos lege, men ikke politianmeldt. Firmaet ble informert om hendelsesforløpet. I tillegg har Andreas hatt dialog med HMS-rådgiver om saken. Han medgir at hendelsen var en såpass tøff opplevelse for familien at kreftene har vært heller små. De har vært opptatt av å skape trygghet, slik at barna fortsatt vil være med i fjøsstellet. Det har de klart, det er en trygg femåring som viser fram kalver, sparker før inn til dyra bortover forbrettet og baser

Andrea ett år etter – en trygg femåring i et tryggere fjøs. Likevel – lue er et klokt valg for alle «budeier».

i flishaugen. Ja, Andrea er ikke snauere enn at hun gjerne tar en ørliten kaffekopp på fjøskontoret også. Anders sier at han hadde forventet at firmaet kanskje skulle gått ut med en advarsel i Bondebladet etter hendelsen, men det har ikke skjedd. Selv om slike maskiner er levert med en generell advarsel om at de er roterende, men det er ikke lett å forutse hva som kan skje. Anders er spesielt opptatt av å formidle at bruk av skjerf kan være forbundet med risiko, det er han orientert om av HMS-rådgiver.

Hvordan monteres slike børster i dag?

DeLaval opplyser at nå monteres alle nye børster med nødstoppbryter, en bryter som allerede for denne hendelsen var inkludert på den nye kubørstemodellen. Landbrukets HMS tjeneste sendte etter hendelsen hos Habberstad Samdrift ut et temaark som gir råd om hvordan en sikrer eldre børster. Her anmodes det om at det monteres en nødstoppp av autorisert elektriker. Enkelt kan dette gjøres med å sette en egnet

av- og på-bryter mellom motoren og støpselet. Bryteren må skjermes slik at dyra ikke kan slå på og av bryteren. Samtidig må bryteren nås av personer som eventuelt sitter fast i kubørsten.

Egen revisjon av HMS

Når HMS skal vurderes av hver enkelt gardbruker er det viktig å klare å stille de rette spørsmålene. Anders mener at de har god nytte av en gjennomgang med HMS – rådgiver. Da tenker en gjennom de ulike arbeidsoppgavene på en annen måte. I Habberstad samdrift har de vært svært opptatt av det å forebygge klemskader. Det å ha nok grunder for dyreflytting er helt nødvendig. Videre har de valgt å kjøre gjødseltrekket kun når de er tilstede i fjøset. I tillegg har de satt opp grunder slik at kalver ikke kan havne i møkkklageret. De har som rutine at de ser i kalvingsbingen før de starter møkktrekket. Det er viktig å ha fokus på føre-var, dermed kan mye unngås.

Ro i mjølkingsarbeidet

Andreas Habberstad fremhever roen i mjølkkestallen. Valget falt

Andreas oppfordrer alle foreldre til å tenke nøye gjennom hvor barn oppholder seg når de er med i fjøs arbeid. Hvor er det trygt?

HABBERSTAD SAMDRIFT DA I EIDSVOLL KOMMUNE

Jens Olav Røkholt og Anders Habberstad
likeverdig både i eiendom og driftsselskapet.
283 tonn i kvote

Fra: Anders
Til: Forhandler
Kopi:
Emne: Fakta om hendelsesforløpet

Her kommer en kort repetisjon av hendelsesforløpet da Andrea fikk revet ut håret av kubørsten.

Andrea og Marte (moren) hadde gått ned for å skrape gjennomgangen etter at kuene var flytta over for melking. Mens Marte sto med ryggen til Andrea hadde hun fått starta kubørsten, og den hadde fått tak i håret til Andrea. Hun er akkurat så høy at når hun står under kubørsten og så når den håret på toppen av hodet til Andrea. Marte snur seg når Andrea skriker, men klarer ikke å stoppe børsten så hun konsentrerer seg om å holde jenta. Jeg løper opp fra melkegrava når jeg hører skriket, men når jeg kommer nedover førbrettet møter jeg dem og ser alt håret som mangler. Vi tar Andrea med inn på kontoret og trøster henne, mens vi ser på hodebunnen og håret. Andrea kommer seg utrolig fort som barn har en egen evne til å gjøre. Det blodde ikke, men hun var selvfølgelig litt sår i hodebunnen en tid etter hendelsen. Jeg har selv prøvd fysisk å stoppe børsten, men den fortsatter å gå så snart jeg løsnet grepet det minste. Vi har montert en stoppbryter der nå. Det har gått bra med Andrea, og håret er på vei tilbake, men det som skremmer oss er tanken på at børsten ikke stopper og hva som kunne ha skjedd med et litt større barn eller en voksen som var alene og hadde et skjerf som hang seg opp. Sender med noen bilder og skulle det være noen spørsmål så er det bare å ta kontakt.

på en midtmontert stall med seks maskiner. Her kan arbeidet gjøres rolig og effektivt. Den ene sida blir klargjort og maskinene kan settes på en etter en. Deretter slippes det inn seks nye på andre sida. Dette gir god flyt i arbeidet og 45 kyr mjølkes på i overkant av en time.

Forbedringer i fjøset

På kraftfôrautomatene opplevde de at automatikken sviktet. Noen kyr var vært ivrige på kraftfôr og brukte hodet for å få det til å drysse ned noen ekstra «gullkorn». Dette utløste alarmen, og dermed kunne gå flere timer før noen var på plass i fjøset for å rette opp dette. Dette gikk selvsagt utover ytelsesnivå i besetningen. Nå er hjernene tatt ut og montert ovenfor automatene. Nå planlegges det også å sette inn bakporter slik at de yngste kyrne får stå i fred å ete kraftfôr. På den måten håper de å få opp ytelsen hos førsegangskalverne.

En gammel MF 135 med steinsvans fungerer som fôrutlegger.

Opprinnelig var det ment at fôret skulle kjøres ut med en TKS hjulgående fôrutlegger. Det tok lang tid, og de opplevde stadig at de hadde kjørt på for lite fôr. Nå kjøres det inn fire rundballer en gang per døgn.

Arbeidsdagen i fjøset er omtrent åtte timer, det er lite tunge løft og den største daglige risikoen er trolig handtering av brunstige kyr.

Fra 10-50 kyr

Samdrifta har to aktive og en passiv deltaker. De aktive har kjøpt seg opp slik at de har hånd om omtrent like mye kvote hver. De er likeverdige og stiller ei uke hver. Fôret dyrker de hver for seg og leverer til samdrifta. Så langt har de priset fôret til 300 kroner per ball. Nå i sommer har det vært håpløse forhold og en ball er ikke en ball. Derfor må de gjøre noen endringer i betaling av grovfôr.

Fjøset ble bygd for tre år siden med 8 000 timer i egeninnsats. Prislappen ble 4,5 millioner kroner uten egeninnsatsen. Etter bygginga

Kommentar fra DeLaval AS

vedrørende Svingende Kubørste installasjonen på Habberstad Samdrift DA

DeLaval beklager sterkt hendelsen som skjedde og den belastningen dette har medført for Andrea og hennes familie. Sikkerhet i forbindelse med våre produkter, så vel som den generelle sikkerheten på gården er prioritet nummer en for DeLaval og i fullt fokus i all vår produktutvikling. Det er tydelig fastslått i brukerhåndboken for den svingende kubørsten at barn ikke bør være i nærheten av enheten. (Advarsel! Hold barn borte fra DeLaval svingende kubørste). DeLaval arbeider kontinuerlig for å forbedre sikkerhetsinformasjonen på alle produkter og utstyr for å sikre at instruksjoner og beste praksis blir lest og fulgt av brukerne.

DeLaval Svingende Kubørste som er installert på Habberstad Samdrift DA i Eidsvoll oppfyller alle krav i EUs maskindirektiv. I tillegg har den kontinuerlige produktutviklingen i den nyeste versjonen av DeLaval Svingende Kubørste, som ble lansert i Norge i 2010, resultert i inkludering av en nødstoppbryter som en ekstra sikkerhetsfunksjon.

har de vært ganske tomme for ekstra energi. De har slitt med oppbygging av besetning og å få kua til å mjølke mer. Det er først nå i tredje driftsår at de synes de begynner å få kontroll over drifta. De ser nå fram til å kjøre Tine EK-analyse for dette driftsåret. Det går bedre nå og de håper å avdekke flere mulige forbedringsområder.

Nødstoppe monteret

For de som har kubørster i fjøset uten påmontert nødstoppe vil Anders oppfordre alle til å sette på en enkel nødstoppe som kan nås på en enkel måte. En enkel lysbryter er nok!

Lene Iren Rangen

Student, Varhaug
i Rogaland
leneiren@gmail.com

Foto: Jan Ole Mellby

European Young Breeders

Bak fra venstre: Mathilde Mellemstrand, Lene Iren Rangen, Elise Jervell. Foran fra venstre: Siv Hilde Rangen, Ole Kristian Stolp Kildahl, Anna Kirstine Aarsland

Kukosmetiske middel: Her er litt av utstyret vi brukte til å gjøre dyra klar for ringen. Gode hjelpemiddel som limspray for å holde overlinja oppe, Black Magic (svart maling til å spraye topplinja) og Final Bloom (olje som gjer dyret blankt) var viktige hjelpemiddel.

Den norske standen som vi måtte lage etter markedsføringsforedrag.

Vasking: Anna Kirstine Aarsland.

Det tre forskjellige kvalifiseringsarenaer: De to beste i mønstringsklassene på Dyrsku'n i Seljord, Åluttstillingen og Jærmessa. De kvalifiserte var Ole Kristian Stolp Kildahl, Elise Jervell, Anna Kirstine Aarsland, Mathilde Mellemstrand, Siv Hilde Rangen og Lene Iren Rangen. Denne kugale gjengen satte sammen med reiseleder, nestleder i Geno-styret Jan Ole Mellby, kursen mot Battice og Belgia 31. august, for å forsvare Norges ære innen Showmanship.

Hva er showmanship?

For dere som ikke vet hva showmanship er, så kommer en liten innføring her: Hovedsakelig er showmanship det

å mønstre ku eller kvige på utstilling. Den som leier dyret skal vise det fram på best mulig måte ved å sette dyret i rett stilling med bena og diverse småtriks. I tillegg til å ha kontroll på dyret skal den som mønstrer alltid ha øynene på dommeren, ha kontroll på hvor de andre deltakerne er og hvor de befinner seg i forhold til ditt dyr. Men samtidig er det også mye forarbeid som legges til grunn for at dyret skal presentere seg bra, blant annet klipping, vasking og føring.

Deltakere fra 15 land

European Young Breeders School er en skole der de cirka 100 deltakerne mellom 13 og 25 år fra rundt

15 forskjellige land gjennomgår et opplæringsprogram som går over tre dager. Dette innebærer kurs i mønstring, klipping, vasking, føring, markedsføring, eksteriørbedømming av kyr og kviger og til slutt litt om jurfylling og klauvsykdommer. I tillegg til dette skal alle deltakerlagene lage sin egen stand, som presenterer landet de kommer fra og hvordan storfeholdet er der. Det arrangeres en «sosial aften» den ene kvelden der deltakerne skal bli bedre kjent med hverandre, og i tillegg får alle dra ut til en belgisk gård for å se hvordan de driver melkeproduksjon i Belgia. Skolen avsluttes med to dager med konkurranser og eksamener i de forskjellige emnene.

» I august var det igjen duket for at det norske laget kunne reise til European Young Breeders School i Belgia. Nytt for året var at alle de norske deltakerne måtte kvalifisere seg for å få lov til å reise til Belgia.

School 2011

Showmanship: Lene Iren Rangen i full konsentrasjon i ringen. Her er det viktig at du både har kontroll på dyret, dommeren og de andre deltakerne. Hver gang dommeren ber deltakerne om å stoppe skal dyret settes i åpen stilling (kvige) eller lukket stilling (ku). Framføttene skal være parallelle. Dette er for at dyret skal presentere seg på best mulig måte. Kvigene skal se lange ut og kyrne skal vise bakjuret.

Klipping: Mathilde Mellemstrand i full gang med klipping. Dette viste seg å være en stor del av arbeidet for å klargjøre dyret. Vi brukte mange timer totalt på klipping. Vi lærte hvordan vi skulle klippe overlinjen, og at det ikke gikk an å bruke samme klippeblad på hele dyret. Det skal brukes finere blader/klippemaskin på føttene, hodet, ørene, halen og juret.

Mye bedre enn ventet

Forventningene til resultatet til det norske laget var på forhånd ikke veldig høye med tanke på at de fleste andre land i Europa har lange tradisjoner innen showmanship, og konkurransen i Belgia er stor. Målet var egentlig å være det laget med den bratteste læringskurven. Det tror jeg vi greide, samtidig som resultatene vart mye bedre enn ventet! I selve mønstringen fikk vi blant annet med oss en 3. plass, en 4. plass, 5. plass og 7. plass. Dette var med andre ord over all forventning. Når det gjelder de andre konkurransene og eksamenene (ekstribedømming av kyr og kviger og markedsføring) gikk

det også relativt greit. Alt i alt når alle resultatene blir lagt sammen, var resultatene bedre enn i fjor.

Interesseskapende og lærerikt

Vi hadde fem svært lærerike og spennende dager i Belgia og jeg vil på vegne av hele Team Norway takke alle mennesker og sponsorer som har gjort det mulig for oss å delta. Vi mener at dette er et interesseskapende og svært lærerikt arrangement å delta på og håper flere andre unge bønder vil få muligheten til dette!

Føning av topplinje: Siv Hilde Rangen i full gang med føning av topplinjen. Dette var viktig for å klare å få en så bein topplinje som mulig. Her gjaldt det å ikke ha for sterk varme på fønen slik at hårene falt sammen og la seg.

Datter etter 10601 Hoston. Eier: Gaute Bue, 4330 Ålgård. Foto: Solveig Goplen.

Vi oppfordrer leserene til å sende oss tekst og bilder til Leserens side!
Ved innsending av digitale bilder til Buskap er det viktig at bildene har høy oppløsning.
Vi vil gjerne ha bildene som vedlegg i e-posten og ikke limt inn i meldingsteksten.

Kalver med hvit ring rundt ørene

Gro Knutsen skriver at hun har fått to kalver med hvit ring rundt ørene, og begge er etter 10556 Motrøen. Hun synes kalven på bildet er spesielt fin med en liten tåre og forteller at den er en veldig lovende kvige. Morfar er 5848 Øygarden. Gården heter Lund, eies av Øyvinn Lund og ligger i Gjerpen/Skien i Telemark. Et tradisjonelt båsfjøs der avl har vært i fokus lenge. Det har blitt levert noen oksekalver, men bare én er blitt gransket og det var 5835 Lund. Gro håper kalven på bildet kan bli et bra oksemoremne om noen år. Mor har to ekstraspener så hun er uaktuell, men hun melka 48 liter i helga. Mormor var på 42 liter på samme måling under én måned etter kalving så dette er en god morlinje på melk. Gro, som jobber 50 prosent i fjøset og resterende som rådgiver i Tine, forsikrer om at denne kalven følges godt opp.

Synkronsjuttu

Inseminør Trond Harstad på Lillehammer har sendt oss dette bildet som viser at kyr ikke liker å gjøre ting alene! Det er sønnen Gyrd som har tatt bildet. Han er samboer med Cecilie Ødegård som var budeie på ei seter ved Randsverk i sommer og det er der bildet ble tatt. Som en kuriositet kan Trond fortelle at setra er fra syttenhundretallet, og resten av gården ble flyttet til Maihaugen like etter 1900. Gården ble bygd opp igjen på de gamle tuftene på 20/30-tallet og er i drift i dag.

Lufter seg i vakre høstfarger

Synnøve Lie har sendt oss stemningsfulle bilder fra Nerligård i Vestvågøy. Det er gromkua Olea (bildet til venstre) og kviga Frøya som nyter høstsola.

Fremtiden er her!

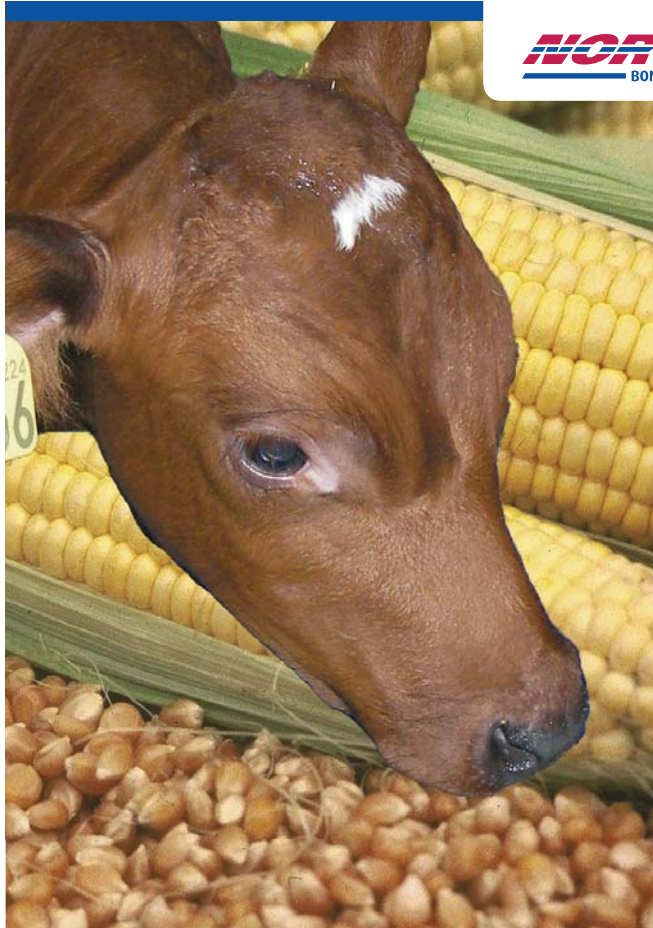
SAC RDS FUTURELINE MELKEROBOT

Kommer snart til en gård i din nærhet.

Prisgunstig

Kontakt: Nordbye & Co AS • Tlf 67 16 79 90 • www.saceffectiv.no

NORGESFØR
BONDENS TRYGGE VALG

Drøv Gromkalv

Kalvefôret med:

- Mye mais
- Organisk selen
- Naturlig E-vitamin
- Naturproduktet P.E.P. 1000
- Rikelig med lysin

Drøv Gromkalv – et godt grunnlag
for høy tilvekst og god helse

MELKEMARKEDET I CANADA

100 prosent

Rasmus Lang-Ree

rlr@geno.no

Tekst og foto

De som har fryktet at avkaffelsen av melkekvoter i EU i 2015 skal legge presse på Norge i samme retning, kan finne trøst i Canada. Naboskap til et USA-marked uten produksjonsbegrensninger og sterkt fluktuerende melkepriser, har ikke påvirket myndighetene til å myke opp kvoteregimet.

Direktøren for melkeprodusentorganisasjonen i Canada (Dairy Farmers of Canada), Richard Doyle, kunne på et seminar på en internasjonal kongress for landbruksjournalister (IFA) i september fortelle om et system med kontinuerlig tilpasning av produksjonen til etterspørselen i markedet. Systemet anvendes ikke bare for melk, men også for egg og kylling.

Melkeoverskudd ledet til regulering

Utgangspunktet for dagens markedsregulering var at Canada mistet

Direktøren for melkeprodusentorganisasjonen i Canada, Richard Doyle, tror det blir et par års pause i WTO-forhandlingene.

adgangen til det britisk markedet da Storbritannia ble medlem av EU i 1973. Dette førte til melkeoverskudd, lave priser og behov for støtte til melkebøndene. Ricard Doyle sa at

systemet for markedsregulering hvilte på tre pillarer. For det første må produksjonen styres gjennom kvoter, dernest må importen være forutsigbar og til slutt er forutsetningen at bøndene skal oppnå en brukbar pris for melka. Canada har importkvoter på melk tilsvarende fem prosent av produksjonen, men utover det er importen stengt gjennom svært høye tollmurer.

Dagskvoter

Det nasjonale produksjonsmålet fastsettes utifra hva som er forbruket minus import. Dette blir fordelt på provinsene som igjen fordeler på den enkelte produsent. Kvoten for den enkelte produsent er ikke årskvoter som i Norge, men dagskvoter. Det er heller ikke kilo melk som er måleenheten, men kilo fett. Kvotene justeres hver andre måned. Fordelen med dagskvoter er svært stabil innveiling av melk til meieriene gjennom året, noe som gir optimal utnytting av anleggskapasitet (se figur 1). For den enkelte betyr det at en hele tiden må opprettholde en stabil produksjon. Det er en viss fleksibilitet slik at om leveransen avviker får produsenten en definert tidsperiode til å justere seg inn igjen.

FOOD POLICY

THE \$25,000 COW

That's the average value of a milk quota per cow under a supply-management system that's led to higher prices, fewer farms and general inefficiency

or less as a function of farm Quebec and Nova Scotia, th is further regulated at the ret upon a time, the aim may v merly to stabilize prices. But effect has been to drive pri managed products relentless

One way to look at this is to in Canada with those across th no such restrictions apply. (Se relative parity 30 years ago, p managed goods have risen to and three times those in the Another yardstick is provided tariffs required to maintain quota regime, lest it be under imports. These range from 14 per cent to 228 per cent for sk

Faksimile fra Macleans Canada's National Magazine august/2011

» Beliggende kloss inntil det store og liberalistiske melkemarkedet i USA, klarer Canada gjennom markedsstyring å tilby melkeprodusentene stabil og relativt høy melkepris.

regulert

FAKTA

MELK I CANADA

- 1 million melkekyr
- 13 000 melkebruk
- 76 kyr i gjennomsnitt
- Avdrått på 9 768 kilo
- 93 prosent Holstein
- 77 prosent båsfjøs
- 1 prosent økologiske

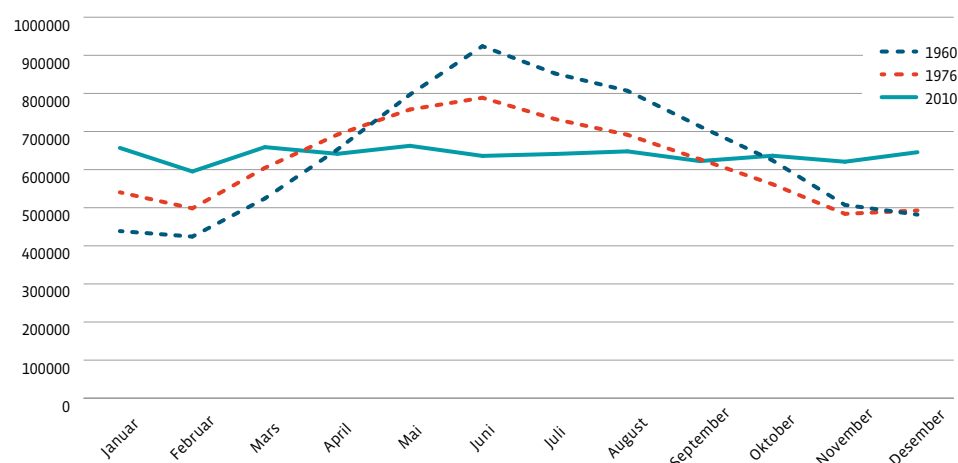
25 000 dollar for en årsavdrått

Siden det ikke er anledning til kvoteleie er kvotekjøp eneste vei til ekspansjon. Det er derfor ingen overraskelse at kvote binder mye kapital. Richard Doyle kunne fortelle at staten regulerer all omsetning av kvoter, og fastsetter priser. For å kjøpe kvote tilsvarende en kilo melkefett per dag må en bonde bla opp 25 000 canadiske dollar (NOK 140 000), og denne prisen har vært frosset i to år. Nå er det kun små mengder melk den enkelte får kjøpt i hver runde med kvotekjøp, men det sier seg selv at med en slik pris blir det svært kapitalkrevende å komme inn i næringa gjennom å kjøpe seg et melkebruk. Kritikerne av markedsreguleringen hevder da også at den fører til høyere butikkpriser på melk, færre melkebruk og generell ineffektivitet (se faksimile). Videre hevdes det at manglende mulighet til ekspansjon gjør næringa lite attraktiv for ungdommen. Doyle møtte denne kritikken med at gjennomsnittsalderen for melkebonden på 48 år var en av de laveste sammenlignet med andre produksjoner i canadisk landbruk.

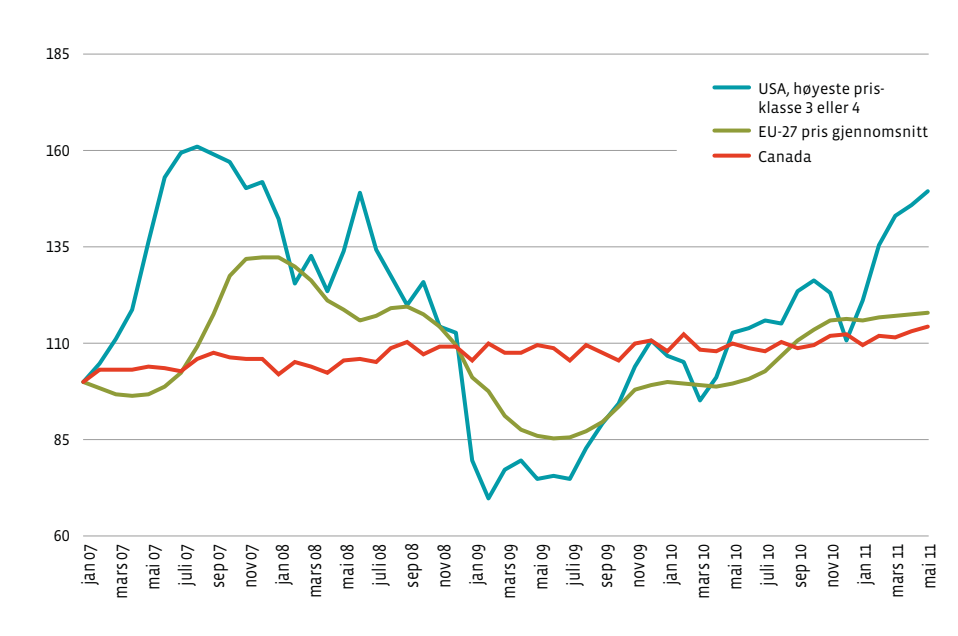
Politikerstøtte

Doyle sa at reguleringen av melkemarkedet hadde full oppslutning fra alle politikere fra venstre til høyre. Årsaken er melkeprisen skal dekke både produksjonskostnader og gi inntekt til bonden, og derfor er det ikke behov for direkte støtteordninger.

Figur 1. Kanadisk melkeproduksjon ('000 liter) per måned.

Figur 2. Månedlig melkepris-indeks, 2007–2011.

Alle politikere skjønner at en avvikling av markedsreguleringen vil føre til et behov for overføringer som det må finnes dekning for på allerede anstrengte budsjetter. Men som Doyle også understreket er forutsetningen for systemet at tollmurer er så høye at hjemmemarkedet er beskyttet.

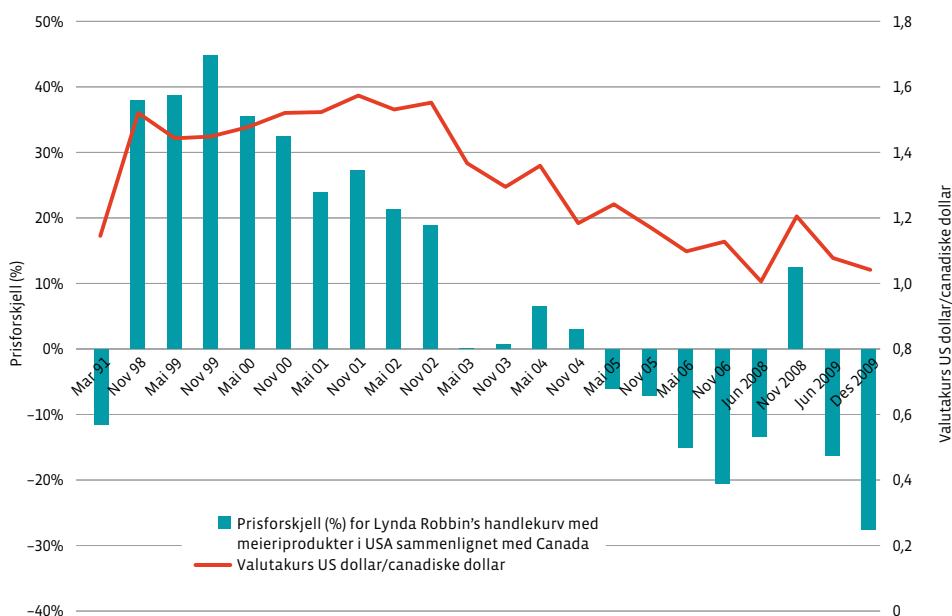
Melkeprisen blir fastsatt to

ganger i året ut ifra datamateriale om produksjonsøkonomi. De dårligste og beste ti prosent av brukene kuttes, og så legges prisen litt forenklet på gjennomsnittet av resultatene fra resten av brukene. Bøndernes organisasjoner har gjennom forhandlinger en viss påvirkning på prisen, og har uansett fordelene av svært stabile priser.

100 prosent regulert

Figur 3. Valutakurs US dollar/canadiske dollar og prisforskjell på Lynda Robbins's Dairy Basket (handlekurv med meieriprodukter).

Høy andel til bonden

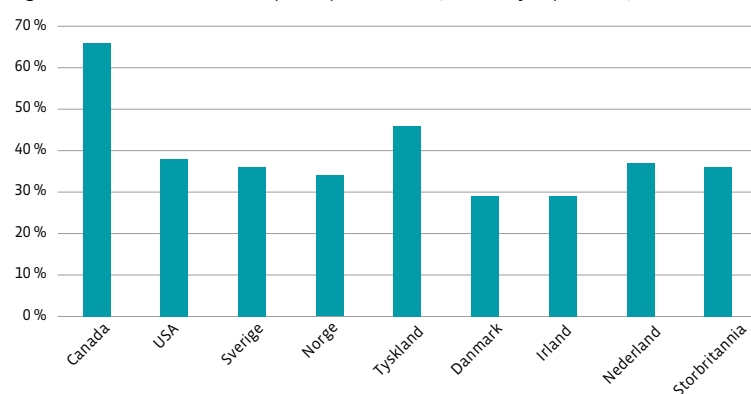
I tillegg til svingninger i valutakurser og melkepriser på verdensmarkedet, mente Richard Doyle at stabile priser gjorde at butikk-kjedene beregnet lavere marginer enn i et marked der de må kalkulere inn risiko for raske prisøkninger. Over 60 prosent av butikkprisen for melk går tilbake til canadiske melkebønder, og det betyr at de beholder en større del av kaka enn kolleger i andre land (se figur 4).

Doyle trakk også fram at når tre «kjøpere» tar 80 prosent av melka og tre «selgere» står for salget av 65 prosent av meieri-produktene, vil bøndene bli den svake part i et deregulert marked.

Pause i WTO

Siden for eksempel kornbønder og svineprodusenter lever under et liberalistisk markedsregime, var det grunn til å spørre om ikke Canadas WTO-posisjoner blir litt konfliktskyt. Doyle mente at dette ikke bare er noe som gjelder for Canada for EU har sine sensitive produkter, og USA er svært proteksjonistiske på sine områder. Han hadde ikke stor tro på noen WTO-løsning fordi mye av forutsetningene som er lagt til grunn i Doha-runden ikke har tatt inn over seg de enorme endringene som har skjedd i matmarkedet og de nye utfordringene for landbruket globalt. Doyle spådde at det i desember ville bli satt en foreløpig strek for forhandlingene og at det ble pause på to år før en ny start med blanke ark.

Figur 4. Bondens andel av butikkprisen på melk 2009 (IFCN Dairy Report 2010)

Ikke dyrere melk

Kritikerne hevder at det er forbrukerne som til syvende og sist må betale for en lite effektiv produksjon gjennom for høye priser på melk. Avregningsprisen ligger nå på cirka NOK 3,92 som er en krone høyere enn i USA. Dairy Farmers of Canada kan imidlertid framlegge

dokumentasjon på at butikkprisen for melk ikke alltid ligger høyere i Canada enn i USA (se figur 3). I noen perioder har forbrukerne i Canada har betalt for melka enn de har gjort i USA, mens det i andre perioder har vært omvendt. Men som for produsentene får også forbrukerne stabile melkepriser å forholde seg til.

Friskere dyr og bedre økonomi

Spør etter

VitaMineral® Gjeldku

- For bare 40-80 kroner pr. ku kan man forebygge mot melkefeber, mastitt og omløp.

Kontakt oss eller din forleverandør for mer informasjon.

[Hensmoveien 30, 3516 Hønefoss • Tlf. 32 14 01 00 • www.normin.no]

NORMIN

Nytilpasset
og
rimeligere!

PRISGUNSTIG NYHET I NORGE!

**Bøck plansilo
For de fremsynte!**

Se: www.bbagro.no

Siloen kan overfylles uten fare for den som pakker. 23 graders vinkel på vegger gir skikkelig pakking helt ut til kanten. Gjennomkjøring i siloen gir rask tømning av lass. Overflatevannet renner utover kanten og i dreneringen. Enkel å utvide og hurtig demontering. Overskuddsmasse fra grunnarbeid brukes som en del av veggkonstruksjonen. Profilering av elementene gir maksimal utnyttelse og gjør siloen lite synlig i terrenget. - **Unngå frossent fôr!**

Kunnskap og kvalitet
BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Telefon: 69 12 68 00 - www.bbagro.no

buskap

8-2011 kommer ut 12. desember

Bestillingsfrist for annonser 22. november,
adapt@online.no

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Engasjerte melkebønder

Ed Danen viser fram melkestallen med midt-monterte melkeorgan som han selv har modifisert og bygget opp med brukte komponenter. Kyrne står i 70-graders vinkel mot melkeren, som blir en mellomting mellom vinkelen i en parallell-stall og fiskebeinstall. Kyrne melkes mellom bakbein og melkeorganene brukes på begge sider i melkestallen.

Julie og Ed er fornøyd med hvordan melkemarkedet er regulert i Canada og synes det gir gode rammebetingelser for melkeprodusentene.

Julie og Ed er fornøyd med å være melkeprodusenter i Ontario i Canada, og utviklingen av egen gard kombineres med et bredt samfunnsengasjement.

Ed Danens foreldre innvandret fra Nederland da han var guttunge og begynte med melkeproduksjon. En periode drev Ed og Julie melkeproduksjon sammen med broren Jack, men nå driver de hver sine gårder. Men de samarbeider om driften av en eiendom de leier, og har felles eierskap til alt utstyr for førproduksjon.

Nytt fjøs i 2008

Julie og Ed bygde nytt fjøs i 2008. De prioriterte et kostnadseffektivt fjøsbygg. Stor egeninnsats, inkludert tegning av fjøset, bidro til å holde kostnadene nede. Ed tegnet ikke bare fjøset, men også melkestallen som ble bygd opp med brukt utstyr. Melkestallen er en mellomting mellom fiskebein- og parallellstall med midt-monterte melkeorgan. De valgte en enkel planløsning for fjøset med fire liggebåsrekker med madrasser, møkkskraper og sagflis til strø. Naturlig ventilasjon med regulerbare gardiner på alle fire veggene. Prislappen havnet på 750 000 canadiske dollar (NOK 4,2 millioner). Da er gjødsel- og melkeanlegg inkludert, men ikke førmekanisering.

Dagsavdråten er nå oppe på 32 kilo melk, og bruket sysselsetter to deltidsansatte i tillegg til familien.

Bredt engasjement

Både Julie og Ed har engasjert seg mye i virksomhet utenom bruket. Julie i arbeid med barn og unge blant annet i 4 H og Ed som tillitsvalgt i landbruksorganisasjoner og nå en aksjon mot ny high-way som vil ta mye matjord ut av produksjon.

– Julie jobber med ungdommen, mens jeg arbeider for at det skal

være ei framtid i landbruket for dem, kommenterer Ed arbeidsfordelingen utenom fjøset.

Positiv til markedsregulering

Ed har ikke noe negativt å si om måten melkemarkedet blir regulert på i Canada (se side 40). Han mener kvotesystemet og prisfastsettingen sikrer en stabil økonomi og at det ikke er til hinder for å bygge opp en solid og framtidsrettet virksomhet. Riktignok har marginene gått ned, og at det er de mest effektive som er igjen.

Enkel kalveavdeling utendørs.

DANZEL HOLSTEINS, ONTARIO I CANADA

- Ed og Julie Danen
- 1052 dekar dyrket (leier i tillegg 990 dekar sammen med broren)
- 100 kyr
- Avdrått på 10 100 kilo
- Kvote på 97 kilo smørfett
- Nytt fjøs i 2008

Kvoteregimet er meget strikt og regulerer mengde melkefett som kan leveres per dag. Julie og Ed har en kvote på 97 kilo melkefett om dagen. Det er en 40-dagers buffer innebygd i systemet (kan ligge over kvota 10 dager og under i 30 dager). Staten styrer all kvoteomsetning og det er relativt små mengder som er mulig å få i hver runde. I praksis vil de ta seks måneder å få kjøpt kvote til å ha ei ku ekstra. Dette må de betale 25 000 canadiske dollar (NOK 140 000) for, men Julie og Ed prøver å kjøpe alt de kan få.

– Vi er ikke ineffektive, og jeg tror vi vil klare å beholde kvotesystemet, sier Ed. Julie legger til at systemet får mye støtte fra politikerne, fordi melkeprodusentene ikke behøver subsidier over statsbudsjettet.

Faste veterinærbesøk

Veterinæren kommer på faste besøk til gården hver 14. dag for drektighetskontroll og oppfølging av helsetilstanden i besetningen. Vaksinasjoner med to forskjellige

vaksiner er fast prosedyre. Ed forteller at de sørger for egen rekruttering og har ikke kjøpt inn dyr siden 2005.

Det er egen avdeling for kyrne de første 100-dagene av laktasjonen, slik at kyrne i den kritiske første delen av laktasjonen kan følges opp spesielt både når det gjelder fôring og på andre måter.

Fôringa består av grassilo (AlfaAlfa) og to forskjellige typer maissilo (en type med vanlig mais og en type med mais som er lettere fordøyelig). I tillegg gis det soyamjøl som proteintilskudd, avfall fra byggeri-virksomhet, tilskuddsfôr og noe halm.

Holsteinavl

Besetningen er i likhet med 93 prosent av melkekyrne i Canada Holstein, og det drives aktivt avlsarbeid i besetningen. Ed samarbeider med to avlsselskaper – Alta og Gencor – som hver fjerde måned foretar en avlsmessig klassifisering av besetningen, og Ed plukker ut de 4–6 oksene han skal bruke

kommende periode. Besetningen har nå 20 kyr klassifisert som «Very good» og 64 som «Good plus».

Ed ønsker kyr som melker minst 10 000 kilo i året. I tillegg ønsker han gode bein og klauver og god helse. Han understreker at han er tilhenger av en balansert avl, og ikke ensidig vekt på melk. Klauvene har blitt bedre, men er fortsatt et forbedringsområde, i følge Ed.

Opplæring av politikerne

Ed har vært aktivt med i et opplegg som går ut på å invitere urbane politikere ut på bygda for å vise og fortelle om hva landbruket betyr. Ed sier at med en minkende andel av befolkningen sysselsatt i landbruk, er det en økende utfordring å gi kunnskap om hva landbruk er og hvor maten kommer fra. Han har sett at opplegget har hatt effekt og at politikere setter større pris på landbruket når de vet mer om betydningen det har.

Åpne vegger med regulerbare gardiner gir et lyst og luftig fjøs.

» Drektighetskontroll kan utføres før det har gått seks uker

Tidlig drektighets

Per Gillund

Fagsjef i Geno
pg@geno.no

Tekst og foto

» Drektighetskontroll av både kyr og kviger tidligst mulig etter inseminasjon er god økonomi. Systematisk kontroll medvirker til kortere tomperiode, noe som betyr penger spart og penger tjent! Tidlig drektighetskontroll er avhengig av at bonden etterspør tjenesten, og at veterinærer og inseminører behersker teknikken, og kan tilby tjenesten. Mange i felten er svært dyktige i drektighetskontroll. For at flest mulig skal bli sikre og gode, har Geno i den senere tid hatt flere kurs for inseminerende personell i tidlig drektighetskontroll.

Tidlig drektighetskontroll er god økonomi

Mange dyr viser ikke ny brunst tre uker etter inseminasjon sjøl om de ikke er blitt drektige, og en del dyr kan ha kortvarig eller svak brunst som ikke oppdages. Derfor er det viktig å få undersøkt dyra før 42 dager etter inseminasjon, slik at kyr og kviger eventuelt kan insemineres på nytt cirka seks uker etter første inseminasjon. Feite kyr, særlig de høytytende, som insemineres forholdsvis tidlig (seks til sju uker) etter kalving skal en være særlig oppmerksom på. Disse dyra har en tendens til å gå inn i en fase med anøstrus (manglende brunst) eller stille brunst, og viser ny brunst først tre til fire måneder etter kalving. Noen tomme kyr kan utvikle eggstokk-cyster etter første inseminasjon. Mange cystekyr vil vise tydelige symptomer og er derfor lett å oppdage. Noen har imidlertid minimalt med sliming eller andre ytre tegn. Drektighetskontroll er derfor nødvendig for å oppdage enkelte cystekyr og andre abnormiteter som eventuelt trenger behandling. Dersom kua ikke blir drektig

Ivrige kursdeltagere i aksjon på regionalt kurs i tidlig drektighetskontroll

til ønsket tid, vil kalvingsintervallene bli lange. Dette kan i verste fall medføre at dyret blir utrangert. Lange kalvingsintervaller er kostbart. Beregninger Geno har gjort tilsier et tap på cirka 30 kroner per dag per ku når kalvingsintervallet forlenges utover 12–12,5 måneder. Omløp og sen innkalvingsalder på kviger er også kostbart. Tapet ligger i størrelsesorden 15–30 kroner per dag når innkalvingsalderen overstiger 25–26 måneder. Systematisk og tidlig drektighetskontroll er derfor lønnsomt. Det er oppløftende å få bekreftet at dyra er drektige, og den tomme kua «betaler» drektighetskontrollen. Dyr som blir kvittert ut som drektige trenger mindre oppmerksomhet og en «kjøper» seg mer tid til å følge med brunst og omløp i resten av buskapen.

Hvor tidlig kan dyra undersøkes?

Med tidlig drektighetskontroll menes undersøkelse før seks uker etter inseminasjon. Med

mye trening er det mulig å stille drektighetsdiagnose på 35 dager. De mest erfarne kan også stille diagnosen under 35 dager. Den vanligste metoden er å kjenne etter fosterhinner eller fosterblære ved rektalisering. På så tidlig stadium er det kun små endringer i børen som kan kjennes, noe som betinger god teknikk og mye trening. Det er enklere å stille en positiv enn en negativ drektighetsdiagnose på tidlig stadium. Enkelte veterinærer bruker ultralyd for tidlig diagnostisering. Sikker diagnose kan da stilles på cirka 28 dager. Dette er dyrt utstyr og betinger mye trening. Ei god og erfaren hånd er gratis og matcher nesten ultralyd i tid.

En kan ikke forvente at nyutdannede veterinærer og teknikere kan stille sikker diagnose på tidlig stadium. Da er det viktig at du som bonde gir de ferske trening. La de få prøve seg, sjøl om du må forvente en del usikre svar. Trening gjør mester så dette er god investering. Noen teknikere og veterinærer har så

lite storfe i sitt område at en aldri kan forvente at de blir eksperter.

Etterutdanningskurs - flere blir enda bedre

For at flest mulig skal bli sikre og gode, har Geno i den senere tid hatt flere kurs for inseminerende personell i tidlig drektighetskontroll. I sesongen 2010/2011 arrangerte Geno regionale etterutdanningskurs for veterinærer rundt omkring i hele landet. I tillegg blir det hvert år arrangert sentrale kurs innen dette fagområdet. Nærmere 80 veterinærer deltok på slike kurs forrige sesong. I høst/vinter planlegges tilsvarende kurs for både veterinærer og seminteknikere. Når deltagerne kommer hjem etter endt kurs er det viktig at de får prøve seg hos deg.

Legg til rette!

God tilrettelegging er viktig for at drektighetskontrollen skal være smidig og effektiv både for eier og veterinær/inseminør. Hyppige kontroller

kontroll lønner seg

er som regel nødvendig for å få undersøkt dyra tidligst mulig etter inseminasjon. Det er om å gjøre å sjekke ut aktuelle dyr hver gang en bestiller dyrlegen/inseminøren til inseminasjon, sjukebehandling eller andre oppdrag. En slik rutine er også mest kostnadseffektiv. Bruk av Tine sin fjøslogg, kalvingsliste eller andre systemer gjør dette forberedelsesarbeidet enkelt. Uansett system, meld fra om antall undersøkelser du ønsker ved innringing av besøket og ha lista klar når dyrlegen/inseminøren kommer. Noen tomme dyr må en alltid regne med. Veterinæren

vil kunne gi en eggstokkstatus og eventuelt igangsette behandling av disse dyra, slik at en mister minst mulig tid.

Er det risikabelt å undersøke tidlig?

Den viktigste årsaken til omløp er tidlig embryodød. De fleste embryo tapes før dag 17 etter inseminasjon, og dette resulterer i et ordinært omløp. Risiko for embryodød mellom da 17 – 42 er noe mindre og resulterer i uregelmessige omløp i denne perioden. Det kan være mange årsaker til tidlig embryodød. Noen hevder at drektighetskontroll

før dag 42 kan resultere i embryodød og omløp. Dette er ikke riktig. Når undersøkelsen gjøres på ordinær måte er det ingen risiko for fosterdød. Eventuelle omløp like etter en tidlig drektighetsundersøkelse er tilfeldig og har andre årsaker. Flere undersøkelser fra inn- og utland dokumenterer dette. På Norges veterinærhøgskole oppstalles hvert år cirka 15 kviger på klinikken for bruk i undervisningen. Disse dyra blir kjent på av studenter og undervisere to ganger per uke de første to til tre måneder etter inseminasjon, herunder tidlig drektighetskontroll.

I en periode på fem år har 73 kviger hatt slike hyppige undersøkelser. Totalt 67 prosent av kvigene fødte normale kalver til normal tid. Antall omløp etter tre og seks uker var også innenfor normalvariasjon. To kviger hadde fosterdød på henholdsvis 33 og 36 dager etter inseminering, og ei kvige aborterte åtte måneder ut i drektigheten. Alle resultater er godt innenfor normaltall for NRF til tross for hyppige undersøkelser av uerfarne studenter. En kan trygt konkludere med at det er alt å vinne og ingenting å tape ved tidlig drektighetskontroll!

Brunstobservasjon 24 timer i døgnet med Heatime™

Geno tilbyr Heatime™ aktivitetsmåler til norske mjølke- og kjøttfeprodusenter:

- Et "stand-alone" system til fjøs/binger der dyr går løse, eller ute på beite
- Benyttes både til kyr og kviger
- Gode erfaringer fra Danmark
- Utprøvd med gode resultater i Norge

Grunnpakke inneholder Heatime™ styringsenhet, 1 antenne, 50 m kabel, 20 transpondere, levering/oppstart. Prisen vil variere i forhold til behovet for antall transpondere, antenner og kabel.

Prisantydning for grunnpakke:

kr 44 000,- eks. mva.

Ta kontakt med våre selgere for nærmere informasjon og pristilbud for din besetning:

Inger Husveg Lassen 91 18 12 22
Paul Arne Røkke 92 09 13 14

Genos kunnskap innen fruktbarhet kombinert med Heatime™ bidrar til enklere brunstobservasjon og bedre fruktbarhetsresultat i din besetning.

Heatime™

geno®

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Det **moderne** familiebruksfjøsset

Selv om økonomien i melkeproduksjon kunne vært bedre har ikke Tor Magnar Bøe angret en dag på at han bygde nytt fjøs.

For Tor Magnar Bø på Bryne i Rogaland var samdrift aldri noe alternativ. Han ville bygge ut i egen regi og til en passelig størrelse for et familiebruk. Da det dukket opp mulighet for kvoteleie i slekta slo han til. Med ytterligere en leid kvote har han nå økt produksjonen med 200 tonn. Han synes 400 tonn er mer enn nok for et familiebruk, og registrerer at samdrifter med maks-kvota sliter med dårlig økonomi og mye arbeid.

Tor Einar er glad han har en ivrig sønn som er med i drifta, ei datter som tar fjøsset hvert tredje helg og ei kona som tar vaskingen. I dag er det ingen selvfølge at barn på kugarder arver interessen for melkeproduksjon.

Kjapp planlegging

Planleggingsprosessen gikk raskt. 13 måneder etter at Fjøsssystemer leverte de første tegningene ble fjøsset tatt i bruk. Fri kutrafikk og

romslige plassforhold for kyrne var en forutsetning. Spalter kombinert med skraprobot gir kyrne et meget tørt og rent underlag å bevege seg på. Tor Magnar viser også stolt fram oksebingene. Det er spaltebinge, men det er ikke ofte en ser så rene oksekropper.

Romslige bredder fra førbrett til liggebås, mellom liggebåsrekkene og i overganger bidrar til ro og trivsel, fordi lavrangerte kyr fint kan møte de som er høyere på rangstigen uten at det blir fysisk kontakt. Kubørsten er bevisst plassert langt fra melkeroboten, slik at lavrangerte kyr får tilgang når de høytrangerte venter på å bli melket.

Kyrne tilpasset seg fort

Tor Magnar sier han er imponert over hvor raskt kyrne tilpasset seg livet i det nye fjøsset og melkeroboten. Han har ikke sjaltet ut ei eneste ku og kun behandlet to kyr for klauvproblemer. Spaltegolvet ble impregnert før det

ble tatt i bruk, og det er han overbevist om var en meget god investering. Erfaringen er at spaltene blir mer skånsomme for klauvene og lettere å vaske etter en slik behandling.

Fjøsset har 50 liggebåser til melkeku, 16 til sinku, 4 binger til okser og 3 til kviger. Etter kalvene er tatt fra kua blir de flyttet til «gamlefjøsset» fra 1992 (!). Oksene blir tatt ned i nyfjøsset når de er 6–8 måneder gamle og kvigene når de er 1 år.

Tor Magnar har planlagt utifra at melkekvote kan øke. Hvis kvota for enkeltbruk øker til 500 tonn, kan han ta ut oksene og lage flere kuliggebåser. Fjøsset har kapasitet opp til hva en melkerobot kan ta unna, det vil si 650 til 700 tonn.

Fullfôr

Fôringa er fullfôr med grassilo og kraftfôr. I tillegg til å fylle to tårnsiloer presses mye gras i baller. I år har det

Buskap har besøkt en som valgte å bygge nytt fjøs i egen regi framfor å gå i samdrift. Fjøset har en størrelse som mye tyder på vil bli en vanlig på et familiebruk.

MOSSIGE, BRYNE I ROGALAND

Hanne Karin og Tor Magnar Bøe, Espen (19) og Karin (16)

Kvote på 352 tonn – ønsker å komme opp til 400 tonn

350 dekar dyrket – 250 dekar utmark

40 mjølkekyr

Avdrått cirka 8 500 kilo i år

Full framføring egne okser pluss innkjøp av 30 oksekalver

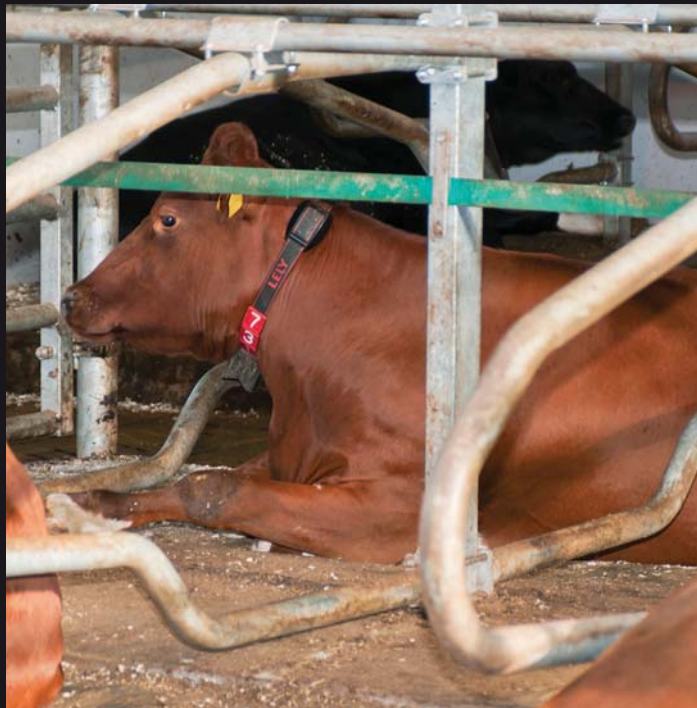
Aktuell for nytt fjøs i robot-størrelse

Her er det som det skal være; kyrne eter, ligger i liggebåsen eller er på vei til/fra.

Åpen båsfront gir frihet for kyrne i forbindelse med legge- og reisebevegelsen og muligheter for å strekke ut en framfot. Plassering av nakkebommen langt nok fram i båsen er også viktig for å unngå kyr som står med frambeina i båsen og bakbeina utenfor før de legger seg.

blitt 700 baller, men Tor Magnar skulle gjerne hatt en finværsperiode for å fått berget tredjeslått på 90 dekar som står igjen. Utover egen produksjon kjøpes det inn litt halm. Kyrne får to kilo kraftfôr i fullfôret og resten i melkeroboten, der de kan få maksimalt 3,65 kilo per gang. Det har vært noen diskusjoner med fjøsleverandøren om kraftfôrstasjon eller ikke. Fordelen er at det gir større muligheter for å styre fôringa i sinperiode og mot slutten av laktasjonen, men koster også penger og tar opp plass i fjøset. Det kan også være et alternativ å gå opp til 3 kilo i fullfôret, men da kan det bli i meste laget på de kyrne som trenger minst.

Avdrått skal opp

Avdrått er foreløpig ikke oppe på 9 300 som besetningen lå på i bås-fjøset. Behov for å kjøpe inn dyr for å fylle ei mye større kvote, dataproblem etter et lynnedslag og et uheldig

skifte av kraftfôr forklarer mye. Kraftfôrprosenten ligger i overkant av 30 og målet er både å få den ned og komme opp på en besetningsavdrått på 9 500 kilo. Året i år blir uansett vanskelig med dårlig grovfôr-kvalitet. Forprøver som naboen har fått svar på viser kvalitet på førsteslått på nivå med fjorårets tredjeslått.

Skandinavias første

Egentlig var det tegnet inn en A3-robot hos Tor Magnar, men da Lely lanserte ny modell var han snar med å hive seg rundt for å sikre seg den. Slik gikk det til at den aller første A4-robot i Skandinavia står i fjøset på Mossige. Bortsett fra noen barnesjukdommer som nye modeller ofte er beheftet med har det gått knirkefritt.

En av fordelene som Tor Magnar trekker fram med den nye modellen er at roboten står inne i fjøsrommet slik at adkomsten blir enkel og kyrne

lite isolert fra flokken under melking. Et nytt pumpesystem skal gi mindre mekanisk påkjenning på melka og mindre frie fettsyrer, men denne effekten er det for tidlig å trekke noen slutninger om. Ledeevne, drøytgyggeraktivitet og aktivitetsmåler er verktøy som som brukes aktivt i besetningsstyringen.

Beite fra neste år

I år har værforholdene umuliggjort klargjøring for beite, men til neste år skal kyrne ut. Med beite rett utenfor fjøsdøra tror ikke Tor Magnar det blir noe stort problem å opprettholde melkingsfrekvensen. Planen er at dørene skal stå åpne både døgnet rundt så sant det ikke blir for bløtt.

Selv om han har fri kutrafikk inne i fjøset er det nå ingen kyr som må hentes og melkingsfrekvensen ligger på 2,6–2,7. Kvigene følges opp første uka men deretter går det av seg selv. Kvigene får kraftfôr i roboten de tre

» Det moderne familiebruksfjøsset

Nyfjøsset til venstre i bildet er elementbygg med sandwichtak og klare plater i mønet for lysinnslipp.

Melkeroboten er plassert ute i fjøsarealet, slik at kua blir så lite isolert fra flokken som mulig.

FAKTA

NOEN FJØSFAKTA

- Helt fri kutrafikk
- Agrilight belysning
- Impregnert spaltegolv
- Skraperobot
- Spillvarme fra melketank varmer opp drikkevannet til kyrne
- 3,60 meter bredde overganger
- 4 meter mellom etefront og bakkant båspall
- 5 meter mellom liggebås-rekkene
- 2,4 meter lange liggebåser (3 mer mot yttervegg)
- Åpen båsfront
- Nakkebom plassert slik at kyrne kan stå og ligge rett

siste ukene før kalving for å venne seg til roboten og livet blant melkekyrne.

NRF med noggo attått

Hoveddelen av besetningen der det er 100 prosent semin er NRF, og Tor Magnar understreker at han er NRF-mann. Men han har krysset inn litt Holstein for å få bedre jur og vil fortsette med det, men vil ikke ha noen rene holsteinkyr. Noen få jersey-kyr er det også, og ei av dem har faktisk vært den mestmelkende kua i besetningen med over 12 000 kilo melk i årsavdrått (ikke energikorrigert).

– Jeg har alltid lagt vekt på jur og lynne, og når jeg sammenligner med

det jeg nå har fått kjøpt inn ser jeg stor forskjell, sier Tor Magnar. Men jeg klager ikke på jurene på NRF for de har kommet seg enormt. Jeg ser heller ingen problem med utmelkingshastigheten.

Planen klar

Inkludert fullfôrvogn kom fjøsset på 7 millioner kroner. Egeninnsatsen besto i utgraving av tomt, riving av forskaling, maling, montering av matter og skruing av innredning. Til tross for økte kapitalkostnader tyder alt så langt på at økonomien blir bedre enn før utbyggingen. Det er omtrent samme arbeidsinnsats

med langt flere kyr. I et område med attraktivt arbeidsmarked er Tor Magnar bekymret for lønnsevnene i jordbruket. Han planlegger å gi seg som melkebonde da han blir 55 år, og ta seg arbeid utenom gården. Allerede nå driver han med litt sementkjøring.

– Jeg tror ikke neste generasjon vil ta over hvis en ikke følger opp med investeringer i fjøs og ny teknologi som melkerobot, sier Tor Magnar. Jeg var for gammel da jeg tok over som 37-åring og vil slippe til sønnen før. Men de bør ikke være alt for unge og uerfarne heller!

NESTE NUMMER AV

buskap

- Årets statuettvinnere
 - Likviditetssituasjon etter utbygging
 - Høstmøtene i Geno
 - Behandling av mastitt
 - Gårdsreportasjoner
- pluss mye, mye mer

LES BUSKAPSAKER PÅ
www.geno.no

SMÅTT TIL NYTTE

Tre kyr per besetning

IFCN-rapporten for 2011 inneholder detaljerte økonomiske data om melkeproduksjon i 90 land. Gjennomsnittsbesetningen er på tre kyr, og bare 11 av 90 land har mer enn 100 kyr per besetning i snitt. 78 prosent av alle besetninger har 1 - 10 kyr, og en stor del av melke produsert på disse brukene blir konsumert av familien, mens resten blir solgt lokalt og ofte gjennom uoffisielle kanaler.

IFCN Dairy Report 2011

Bestilling/utsending av fjøskort

Geno får en del henvendelser omkring utsendelse av fjøskort og om dagens rutiner bør endres. Bestilling av fjøskort gjøres gjennom Kukontrollen der det legges inn hvilken måned fjøskortene ønskes tilsendt. Tidligere ble alle fjøskort utsendt i juli måned, og dette er fortsatt hovedmåned for utsendelse av kortene. Dette var et godt tidspunkt med tanke på de som har konsentrert høstkalving, men kanskje ikke det beste tidspunktet for de som har inseminasjonene mer spredt utover året eller har inseminasjonstoppen på andre tider av året.

Hvis man ikke er inne og endrer tidspunkt for ønsket tilsendt fjøskort, vil disse komme til samme tid hvert år. Dette vil føre til at de dyra som insemineres litt tidligere enn fjoråret ofte må føres opp på de gamle kortene. De som ser dette som en ulempe kan bestille fjøskortene til et tidligere tidspunkt det påfølgende året. Dette styrer produsenten selv.

Anbefaling: De som ønsker fjøskortene bestilt tidligere år for år legger dette inn under fanen basis i registreringsprogrammet og deretter bestilling i Kukontrollen.

Hans Storlien, markedssjef i Geno

FRIHET FOR KYR

- Edmonton liggebås med stålrør
- Latex madrasser med toppduk av gummi eller polypropylen
- Gummi til gangarealer, også til spalteplank!
- Ventilasjon og brannvarsling

KIKUT AGRI

Tlf 4000 6483, www.kikutagri.no

JYFA Dyrehenger leveres ferdig registrert og godkjent av mattilsynet lev i flere mod og med og uten hev /senk

JYFA Kombivogn til foring fanging og transport flere mod med og uten hev senk

MYHRES maskinomsetning AS

3158 Andebu - Tlf 33 44 00 76 - Mobil 957 24 006 www.myhresmaskin.no

Møt oss på agromek i Danmark i Hall L Stand nr 9108

» SMS-brunst ble lansert til påske i 2010. Mange har bestilt abonnement, men det er sikkert flere som vil ha nytte av denne brunstkalenderen på mobil. Randi Valde i Vågå i Oppland er en flittig bruker av SMS-brunst og forteller om sine erfaringer.

Hans Storlien

Markedssjef i Geno
hans.storlien@geno.no
Tekst og foto

SMS-brunst

» SMS-brunst er et abonnement der bonden varsles om enkelttyr i fjøset som kan forventes å komme i ny brunst ut fra tidligere registrert brunst, blødning eller inseminasjon. Tjenesten omfatter også varsling om når drektighetsundersøkelse kan foretas. Abonnementen kan melde inn brunst og blødning via SMS, og basert på en slik melding få varsel om at ny brunst kan ventes. Dette vil lette arbeidet med å følge opp dyr som har vist brunst, men som skal insemineres først på et senere tidspunkt. Meldingen kommer 19 dager etter rapportert brunst og 18 dager etter rapportert blødning.

Melding 19 dager etter brunst

For dyr som er inseminert, vil inseminasjonsrapporten til Geno utløse en melding til produsenten

Sygard Valde i Vågå i Oppland.

SMS-brunst varslar om når ny brunst kan ventes og når kua kan drektighetsundersøkes.

etter 19 dager med varsel om at kua kan komme i brunst igjen. Hvis produsenten for eksempel varslar om brunst på et bestemt individ to dager etter hverandre, eller ei ku blir dobbeltinseminert, danner den siste hendelsen utgangspunkt for varsling.

Sygard Valde

Randi Valde driver gården Sygard Valde sammen med mannen Roar. De har 24 årskyr og ei kvote på 156 000 liter mjølk. Kalvinga foregår i perioden september til april. I Vågå har mjølkeproduksjonen et godt feste og mange driver setring og har mye jord i fjellet. Valde er på setra om sommeren. Det er også to av nabogårdene.

Randi Valde mener SMS-brunst er et nyttig verktøy til hjelp med brunstkontrollen som har framtida foran seg.

Melding i fjøsstellet

Randi var tidlig ute med å abonnere på tilbudet SMS-brunst. Hun bruker hele funksjonaliteten på SMS-brunst som betyr at hun

sender inn observasjoner på brunst og blødning. Hun noterer alt i den vanlige brunstkalenderen i tillegg, men SMS-brunst hjelper med å fokusere enda bedre på

SMÅTT TIL NYTTE

Kostbare klauvlidelser

Jan Hultgren fra Sveriges Lantbruksuniversitet la på et seminar på UMB fram tall for kostnadene med klauvsjukdommer. Et klinisk tilfelle av halthet er beregnet å koste cirka NOK 115 (104 euro). Et tilfelle av såleknusning er beregnet til cirka NOK 1250, digital dermatitt til cirka NOK 780 og NOK 700 for klauvspalteflegmone. I tillegg kommer kostnaden kua bærer i form av smerte, redusert mobilitet og dyrevelferd. Hultgren understrekte at det er store variasjoner i forekomsten av klauvsjukdommer mellom besetninger og regioner.

33 besetninger rammet av mykoplasma

33 besetninger i Danmark er rammet av mycoplasmasmitte, og det er nå etablert et beredskap for sjukdommen. Symptomene er blant annet lungebetennelse, kodeleddsbetennelse og mellomørebetennelse og både kalver og kyr rammes. Foreløpig er mye usikkert rundt denne sjukdommen, men kartleggingen som nå er satt i gang i Danmark vil forhåpentligvis finne noen fellesnevne blant de besetningene som er rammet. Sjukdommen er ikke ny i Danmark, men er tidligere bare satt i sammenheng med jurbetennelse. Bøndene som rammes må bære tapet selv, fordi den danske Kvægersatningsordningen kun omfatter sjukdommer som er lovregulert og det er foreløpig ikke mykoplasma.

Kvægnytt 18/2011

Sant som det er sagt

Hvis det ikke kommer gjødsel i melka kommer det heller ikke sporer i den.

kyr som man kan vente kommer i brunst. Meldinga kommer når man er i fjøset om morgenen klokka 07.00, og da er det greit å få denne informasjonen direkte mens man er i fjøset allikevel, mener Randi.

Blikk for dyra

Randi må nok regnes for å være blant de som er gode på brunst med et FS-tall på 75. Det er Randi som har hovedansvaret for brunstkontrollen på fjøset. – Det viktigste er å ha blikk for dyra, påpeker Randi.

Hun innrømmer at hun ikke drektighetskontrollerer, men stoler på eget blikk for om kua er drektig. Veterinærene som inseminerer i området er hun veldig godt fornøyd med.

Godt fornøyd med tjenesten

Randi er veldig godt fornøyd med SMS-tjenesten.

– Meldingene kommer i riktig tid i forhold til eventuell forventet ny brunst, sier Randi. Dessuten passer det bra at meldingene kommer såpass tidlig om morgenen. Jeg videre-sender brunstmeldingene til foreldrene mine som har ansvaret for brunstobservasjon på setra.

Videreutvikling av tjenesten

Randi har også ideer til videreutvikling av tjenesten.

– En ide kan være å få melding om venta kalv om tre uker, foreslår Randi. Dette ville være fint i forhold til å starte oppføring med kraftfôr, sette kviger på bås eller trene kviger sammen med mjølkekyr i løsdrift.

Randi konkluderer med at SMS-brunst er et nyttig verktøy til hjelp med brunstkontrollen som har framtida foran seg.

➤ Tidligere Geno-ansatt Lars Erik Ruud har forsvart sitt doktorgradsarbeid på liggebås og reinhet.

Rasmus Lang-Ree

rlr@geno.no

tekst og foto

Doktor på liggebås

7. november forsvarte Lars Erik Ruud sin avhandling «Optimal utforming av liggebås for mjølkeku – effekt på reinhet, mjølkeytelse og atferd». Undersøkelsene som ligger til grunn for avhandlingen er utført i regi av Kubygg-prosjektet. Dette forskningsprosjektet har vært et samarbeid mellom NVH, HiNT og UMB og ble etablert i 2006 og avsluttet i 2010. Prosjektet har resultert i hele tre fullførte doktorgradsstudier, noe som må karakteriseres som meget bra. Lars Erik Ruud har vært en flittig bidragsyter i Buskap og er velkjent blant veldig mange Geno-medlemmer etter uttallige

kurs, møter og personlig veiledning om planlegging og tekniske løsninger for kufjøs.

I sin avhandling har han sett spesielt på faktorer ved utformingen av liggebåsen som har betydning for å holde både bås og ku reine. Han oppsummerte en del av funnene i en artikkel i Buskap nummer 4 i 2009 (side 48).

Lars Erik Ruud deler nå sin arbeidstid mellom Høyskolen i Hedmark og Tine/Helsetjenesten for storfe, slik han fortsatt vil være involvert i rådgiving overfor bønder med byggeplaner.

Lars Erik Ruud.

Grovfôrmangel

- kva med kjøtprodu

Oystein Havrevoll
Team storfe Nortura

Som ein konsekvens av den vanskelege førsituasjonen er det alt nå meir tilgang på NRF-kalvar enn normalt for årstida ved livdyravdelingane i Nortura både i region vest og i aust.

Få oversikt over kvalitet og mengde grovfôr på garden.

Det er meir enn nokon gong viktig å skaffa seg oversikt over kvalitet på grovfôret. Prøver kan sendast til Eurofins (www.eurofins.no/landbruk) eller FK Rogaland og Agder (www.fkra.no/plantekultur/analyser). Ei prøve av eit hovudskifte av kvar slått vil vera til god hjelp. Alle som sel eller kjøper rundballar bør i det minste vita haustedato, tørrstoffinnhald og vekt.

Ammoniakkbehandla halm blir omsett etter vekt, og ein må rekna med mindre tørrstoff i slike ballar i år enn i eit år med tørre hausteforhold. Halm til strø bør gjerne gassast med 1,0 prosent ammoniakk for å unngå mugg om ikkje halmen er lagertørr (> 85 prosent tørrstoff).

Kor mykje grovfôr er nødvendig?

Ein drøvtyggar er spesialist til å utnytta beite og grovfôr for å produsera kjøt og mjølk. Aller best er fri tilgang på tidleg hausta og godt konservert grovfôr til kalvar, ungdyr og oksar i sterk vekst, mens ammekyr gjerne kan ha grovfôr av dårlegare kvalitet fram til kalving. Forsøk både i Norge og utlandet har studert effekt av ulike forhold mellom grovfôr og kraftfôr i rasjonen. Mange vilkår spelar inn så spørsmålet er ikkje enkelt. Som ein regel kan ein seia at drøvtyggarar bør ha minst 40 prosent grovfôr utrekna på tørrstoffbasis (tilsvarande cirka 30 prosent på energibasis). Dersom ein aukar kraftfôrandelen i rasjonen, bør ein fördela kraftfôret på fleire føringar for å unngå sterk vomgjæring med ustabil og sur vom som resultat.

For lite struktur (NDF) i rasjonen, kan føra til rask passasjehastighet gjennom vomma med lågare fordøyelighet,

Tabell 1. Eksempel på fôrforbruk ved føring av NRF-oksar frå 3 månaders alder til slakt med ulik fôrstyrke og slaktealder.

	Middels grovfôr kvalitet: 0,86 FEm/kg TS		
	Intensiv	Moderat	Ekstensiv
Fôrstyrke			
Alder ved slakting, mnd.	14	16	21
Startvekt, kg	110	100	100
Slaktevekt, kg	275	290	326
Tilvekst i gj. snitt, g/dag	1251	1168	987
Fôrforbruk totalt, FEm	2051	1426	3361
FEm/kg slakt	7,5	4,9	10,3
Kg kraftfôr per dag, maks	4,0	3,0	2,0
Kg kraftfôr totalt	1163	615	1058
FEm grovfôr totalt	935	836	2346

blaut gjødsel og gjerne meir problem med møkkute dyr. Her er det viktig å tenkja på at dei dyra som produserer mest også treng mest og best grovfôr. Sterk kutting av grovfôret (kortere enn 5 centimeter) og gjerne blanding av ulike kvalitetar (fullfôr) er gunstig for opptak og utnytting av grovfôret. Det kan ofte gi mindre restar.

I tilråding frå Institutt for husdyr og akvakulturvitenskap, UMB, er det sett opp minimumsmengde på 1 FEm/dag grassurfôr/høy ved rekruttering og kjøttproduksjon på storfe eller 1 FEm grassurfôr/høy og 1 FEm behandla halm per dag.

Kortare framfôringstid sparer grovfôr

Til oppdrett og kjøttproduksjon på storfe vil det i år med lite tilgang på

grovfôr vera aktuelt å bruka meir kraftfôr og føra sterkare. Drøvtyggaren er ganske fleksibel når vomma får tid på seg til å tilpassa seg endra rasjon. Normalt er det grovfôret som gir struktur i rasjonen slik at drøvtygginga og fordøyelsen hos dyret fungerer som det skal. Men i dei seinare åra har fôrindustrien produsert særleg fiberrike blandingar som under god kontroll kan gis etter appetitt. Formel Grovfôrmangel i Troms i fjor og Formel Biff Intensiv er eksempel på slike blandingar. Men strukturfattige rasjonar med mykje lettlyseleg karbohydrat og kaliumrikt grovfôr, kan gi problem med gjødselkonsistens og møkkute dyr spesielt på talle når det er lite tilgang på strø.

Ved sterkare føring bør oksane slaktast ved ei lågare vekt for å unngå problem med overfeite slakt.

Tabell 2. Eksempel på pris og vektor på grasrundballar

	Kr/balle	Kg/balle	TS%	FEm/kg TS	FEm/balle	Kr/FEm
Alt. 1 Ikkje fortørka	350	900	21	0,86	163	2,15
Alt. 2 Fortørka	350	700	35	0,86	211	1,66
Alt. 2 Fortørka	350	700	35	0,92	225	1,55

Dersom rundballen i Alternativ 1 i tabellen kostar kroner 600 levert på garden, vil det gi ein fôrpris som er høgare enn innkjøpt kraftfôr. I Alternativ 2 er det tatt med to ulike kvalitetar, men til lik pris.

» Mykje regn sist sommar og haust i Sør-Norge og flaum mange stadar har ført til mindre grovfôr og dårlegare kvalitet. Er det mulig å halda opp storfekjøttproduksjon på garden i eit år med sviktande grovfôravling?

ksjonen på storfe?

Sterkare føring er likevel eit godt alternativ når ein har lite grovfôr jamført med å levera dyr som ikkje er slaktemogne (sjå tabell 1).

Kjøp av grovfôr

Med stor variasjon i årets grovfôravling, og fordi nokre bønder sluttar med dyr eller leiger bort mjølekvota, kan det vera tilgang på grasrundballar både lokalt eller mellom distrikt. Nortura har ikkje god oversikt på dette, men lokale landbrukskontor, førentreprenørar eller Tine kan truleg vera til hjelp. Det er lurt å bestilla grovfôr så snart som råd, men heller flytta føret når det blir kaldare i veret. Slik innhaustinga har vore i år, kan ein venta at rundballar for sal har lågare tørrstoffinnhald og næringsverdi enn i normalår.

Pris per rundballe er eit dårleg mål. I det minste bør ein ha oversikt over slåttetid, tørrstoffinnhald og vekt. Tabell 2 viser at tørrstoffinnhaldet har

mykje å seia for fôrverdien i ein rundballe. Men innhald av energi og protein per kilo tørrstoff har sjølvsagt mykje å seia for fôropptak og tilvekst hos dyra.

Ammoniakkbehandla halm

På Austlandet har det blitt pressa og ammoniakkbehandla mindre halm enn vanleg på grunn av den nedbørrike hausten. Felleskjøpet reknar med at omsetting av ammoniakk til halmbehandling er 75 prosent av fjoråret. Sidan ammoniakken blir tilsett i forhold til vekt, er nok tørrstoffmengder i behandla halm endå mindre jamført med 2010. Det blir likevel omsett noko ammoniakkbehandla halm, og for enkelte produsentar kan dette vera eit supplement til manglande grovfôravling.

Ammoniakk-behandla halm kan brukast som einaste grovfôr til oksar og kviger over seks månader, men halm er ikkje kalvefôr. Fôr å dekkja næringsbehovet, er det bruk for meir kraftfôr.

Det er likevel gunstig ernæringsmessig at ungdyr får minst ein FEm grassurfôr per dag. For ammoniakkbehandla halm med 80 prosent tørrstoff bør ein rekna med cirka 2 kilo per FEm. Dersom halmen er blautare (60 prosent tørrstoff) vil det fort gå med 2,5 kilo per FEm. Ammoniakkbehandla frøhøy har næringsverdi som halm eller litt lågare. Ved ammoniakkbehandling av fuktig halm og frøhøy med innslag av mykje grønt, kan ein få danna eit giftstoff (4-metylimidazol). Under slike situasjonar skal ein vera varsam med å gi dette som einaste grovfôr til ungdyra.

Kornavrens

Kornavrens kan det vera tilgang på i enkelte område. Kornavrens består av skadde kjernar, lettkorn, og ugrasfrø, med meir. Kvaliteten og fôrverdien avheng heilt av den delen som kornet utgjer. Tidlegare forsøk ved UMB viser at det går med frå 2,6–3,6 kilo kornavrens per FEm. Sjølv om dyra et pelletert kornavrens godt, bør ein rekna på kva dette føret kostar per FEm i forhold til andre alternativ.

Oversikt og planlegging

Det er viktig å skaffa seg god oversikt over mengde og kvalitet av vinterfôret så snart som råd. Ranger ut dyr som ikkje er nødvendig for framtidig produksjon. Lag plan for slaktealder og framføringstid. Sett opp fôrplan for grupper av dyr og rekn ut behov for grovfôr gjennom vinteren.

Dersom grovfôrlageret blir lite, bør ein alt tidleg på vinteren ta omsyn til dette. I ein slik situasjon kan kortare framføringstid, meir bruk av kraftfôr eller innkjøp av grovfôr vera aktuelle alternativ. For enkelte produsentar er tilgang på strø meir avgrensande for produksjonen enn tilgang på grovfôr.

Mykje regn har ført til mindre grovfôr og dårlegare kvalitet – korleis vil det gå med storfekjøttproduksjonen?
Foto: Rasmus Lang-Ree

» Brødrene Fred og Gerald Van Osch er ikke bare størst i Ontario på framføring av okser. Nå har de også et av provinsens største solcelleanlegg på fjøstakene.

Storfekjøtt og solcellestrøm

Rasmus Lang-Ree

rlr@geno.no

Tekst og foto

» Brødrene Fred og Gerald Van Osch driver Canadas største feed-lot, med 7 000 dyr fordelt på to enheter. Foreldrene emigrerte fra Nederland og begynte som bønder med 40 dekar, mens sønnene nå disponerer 38 500 dekar med dyrket mark.

Fullfôr

Fullfôret som oksene får er mikset av maissilo, hjemmelaget premiks og biprodukter fra etanolproduksjon. Oksene kjøpes inn med levendevækt fra 250 til 400 kilo. Tilveksten ligger på 1590 til 1680 gram. Siden det er for lite dyr i Ontario kjøper brødrene inn mye fra vest i Canada. Dyrematerialet er mye krysninger med Charolais og Angus. 60 prosent av dyra er svarte, uten at brødrene legger noen vekt på fargen på dyra.

Produksjonskostnader

Produksjonskostnaden ligger på cirka 94 cent per pund (cirka NOK 11,70 per kilo), og av dette utgjør fôret 85 prosent. I tillegg kommer kostnaden til innkjøp av dyr. Kjøper de inn dyr på rundt 400 kilo og leverer de med levendevækt cirka 675 kilo har de en bruttofortjeneste på cirka NOK 3 000, i følge de tallene de la fram. I følge Fred går produksjonen i pluss slik prisene er nå. Påvisning av kugalskap for 7–8 år siden ødela eksportmulighetene til USA og førte til svært anstrengt

Brødrene Gerald (til venstre) og Fred Van Osch i Ontario i Canada leverer 10 – 12 000 okseslakt i året.

Med 38 500 dekar å rekke over skal det til litt utstyr, og det var ingen tvil om foretrukket merke verken når det gjaldt traktorer eller det som skal henge bak.

Nå betales det opp mot NOK 17 000 per dekar for kjøp av jord, som er det dobbelte av det prisen lå på for noen år siden.

Fred og Gerald leier omtrent to tredjedeler av jorda de dyrker. Fred mener at de etter hvert vil få kjøpt mye av dette arealet.

– Hvis du får et godt forhold til utleieren og gjør at de blir forøyde kommer de en dag til deg for å selge gården.

Ingen hold-forskrift

Storfehold er langt mindre regulert i Canada enn i Europa. Det er ingen regler om for eksempel areal per dyr. Fred forteller også at de systematisk hormonbehandler dyra for å få bedre tilvekst, selv om han egentlig er imot en slik praksis.

– Så lenge de hormonbehandler i USA og oppnår litt bedre tilvekst har vi ikke noe valg, sier Fred.

Til tross for manglende regelverk gjør klimatiske

økonomi i storfekjøttproduksjonen. Nå synes Fred det ser lyst ut for de kommende 4–5 årene med gode eksportmuligheter. Men Van Osch-brødrene vil prioritere nedbetaling av lån framfor utvidelse av produksjonen.

Med jordpriser som nærmer seg europeisk nivå er det kapitalkrevende å ekspandere.

FAKTA

VAN OSCH FARMS LTD

- Fred og Gerald Van Osch, London, Ontario, Canada
- 38 500 dekar (25 000 dekar leid)
- Størst i Ontario på okseoppdrett
- 14 000 dyr på to anlegg
- Kjøper inn dyr 250 til 450 kilo levendevækt
- Slakter ved 680 kilo levendevækt

Dyrematerialet er mest kryssninger med Angus eller Charolais. Dyra går fritt ut og inn av fjøset.

forhold at en feed-lot i Canada presenterer seg litt forskjellig fra tilsvarende i USA. Regn og snø gjør det nødvendig med fjøs som dyra kan gå inn for å søke ly, og dette gjøre at produksjonskostnaden blir høyere. Det brukes også en god del halm som strø for å gi bedre forhold for dyra, og Fred kan fortelle at de har lite problemer med bein og klauver.

Lønnsomme fjøstak

Fjøstaket på begge gårdene er forsynt med solpaneler og hvert tak produserer 250 kilowatt i timen. Det vil gi nok energi til 67 husstander. Fred forteller

at de valgte å inngå leieavtale med selskapet Solarize Energy framfor å ta investeringen selv. En investering på NOK 25 millioner ville vært for tøff å ta og Fred og broren ønsker heller å prioritere storfekjøttproduksjonen. Statlig garantert pris i 20 år på NOK 3,95 (71,3 cent) per kilowatt for takanlegg opp til 250 kilowatt, som er langt over vanlig strøm-tariff, har ført til sterk interesse for investering i solcelleanlegg. For brødrene Van Osch sildrer det årlig cirka NOK 68 000 inn på konto per fjøstak. Og som Fred sier: – Og det er inntekt som kommer uten at vi verken sår eller høster!

Solcellepaneler gjør fjøstakene lønnsomme.

Det er vi som bygger fjøsene der alle trives

Fjøsssystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no for våre løsninger til landbruk og industri.

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3174 Revetal
Tlf. 33 33 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

OPTIMA pH SPENESPRAY

pH 4 på spenen betyr låg protease-aktivitet på spenehuda.

Organiske syrer styrer bakterieveksten bort fra problembakteriane.

Alginate er hudpleiemidlet i særklasse.

- Les om optima og protease på:

www.optima-ph.no

OPTIMA PRODUKTER AS

Gamle Dalaveg 86,
5600 Norheimsund
Tlf. 56 56 46 10

GLATT SPALTEPLANK??

Vi har spesialutstyr for skliskring av spalteplank og åpne skrapearealer.

Vi tar oppdrag over hele landet!

STRAND MASKIN AS

2648 Sør-Fron. **970 75 405** tore@strand-maskin.no

Åse Flittie Anderssen

Rådgiver i

Topp Team Fôring

ase.anderssen@tine.no

Fokus på sintid og

I Topp Team Fôring har vi også hatt mykje fokus på riktig fôring i sintida i det siste, og det var interessant å høyre om danske forskningsresultat om dette. Her kjem ei oppsummering av budskapet frå danske forskarar, og nokre tankar om overføringsverdi til norske forhold.

Styring av hold i sintida.

Fôringsstrategien i sintida har stor innverknad på resultat i den

etterfylgjande laktasjonen. Det er blant anna eit mål å begrense mobiliseringa av kroppsfett og trene vomma til auka fôropptak i tidleglaktasjon.

Forsøket gjekk ut på å finne ut om kyr med ulikt hold ved avsinning bør ha ulik fôring i sintida, for å produsere best mogleg og halde seg friske etter kalving. Dei 54 forsøkskyrne (Holstein) vart delt i to grupper 20 veker før forventa kalving. Gruppene fekk ulik fôrstyrke slik at det ved avsinning var ei feit gruppe (F) og ei «mager» gruppe (M). Denne vart ikkje så mager som forskarane hadde planlagt. Innan kvar av desse to gruppene vart kyrne delt i to att i sintida, der ei gruppe fekk ein energirik rasjon (F), og den andre ein energifattig rasjon (M). Målet var at gruppene FF og MM skulle oppretthalde stabilt hold i sintida, medan FM skulle tape hold, og gruppa MF skulle legge på seg i sintida. Etter kalvinga fekk alle kyrne ei lik fullfôr-blanding tilpassa ynskja avdrått. Forsøket vart dessverre avslutta allereie åtte veker etter kalving, slik at det mangla opplysningar om avdrått utover i laktasjonen og om fruktbarheit.

Dei som fekk minst energi klarte seg best

FF-gruppa var feitest ved kalving, hadde minst etelyst etter kalving og mobiliserte derfor mest kroppsfett.

MM-gruppa åt mest, tapte lite i hold og prioriterte å legge på seg litt att i åtte-vekers perioda.

Gruppene FM og MF fylgde mest det ein skulle forvente ut fra fôringa i sintida; og var mindre påverka av fôringa i avsiningsperioda.

Alle gruppene tapte noko hold i starten av ny laktasjon; det ligg nok i kyrne sin «natur».

Avdråttan målt i kilo EKM i ny laktasjon var høgast for dei to gruppene som hadde høgast holdpoeng i avsiningsperioda (FF og FM), og dei hadde lågast protein-prosent i mjølka.

Kyrne som fekk minst energi i sintida (FM og MM) klarte seg totalt sett best, med minst holdtap og mindre subklinisk ketose gjennom dei fyrste åtte vekene av laktasjonen. Derfor vil truleg desse kyrne også ha best fruktbarheit.

Tine sine tilrådingar

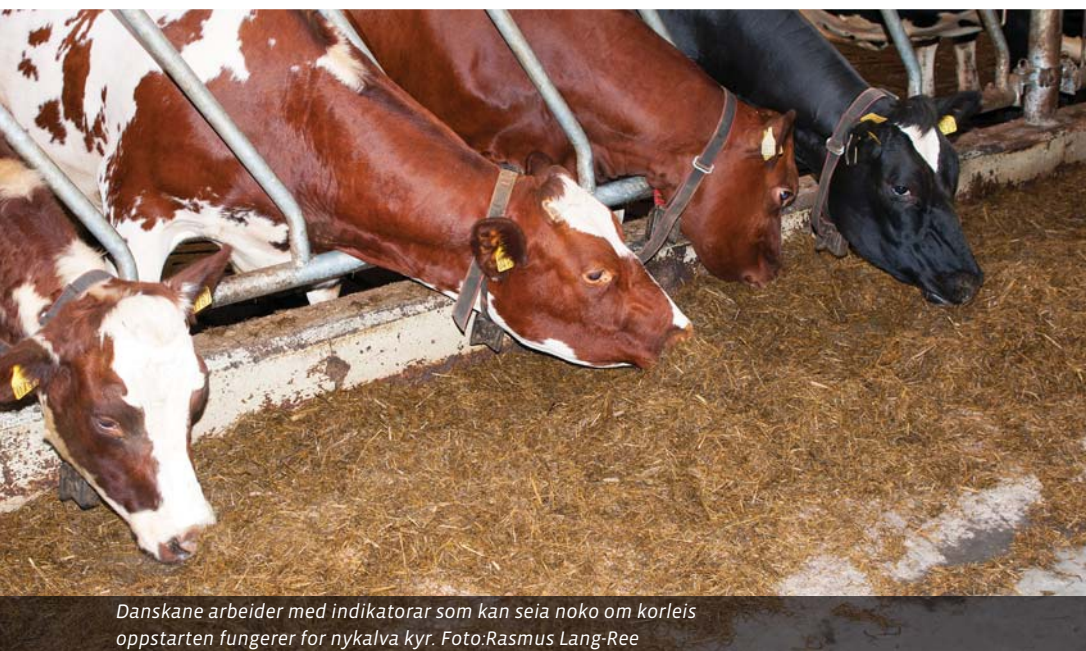
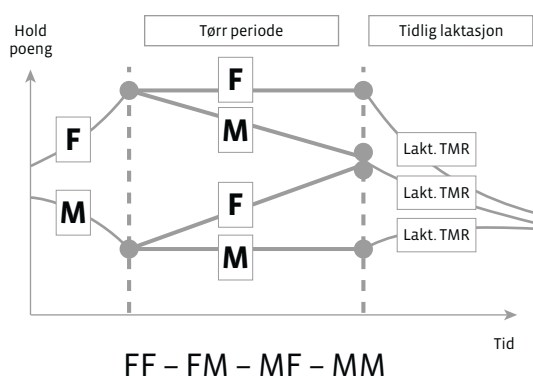
Dette stemmer med Tine sine tilrådingar. Kyrne bør ha holdpoeng 3–3,5 ved avsinning og halde stabilt hold gjennom sintida. Den verste kombinasjonen er å gje relativt energifattig grovfôr etter kalving til kyr som er i feitest laget ved kalving. Dette gjev klar auke i sjukdomsrisiko etter kalving.

Kva er optimalt hold ved kalving?

Eitt innlegg på Fodringsdagen dreia seg om konklusjonar frå ei sinku-konferanse i USA, og optimalt hold ved kalving var eit tema der også. Svaret er avhengig av kva ein legg vekt på, og dette vart oppsummert slik tabell 1 viser.

Ut frå ei samla vurdering vart altså 2,5–3,0 oppfatta som mest lønsamt holdnivå ved kalving, sjølv om kyr i noko betre hold vil mjølke meir i komande laktasjon. Utfordringa i sintida

Figur 1. Forsøksdesign.

Danskerne arbeider med indikatorar som kan seia noko om korleis oppstarten fungerer for nykalva kyr. Foto: Rasmus Lang-Ree

» Under den årlege «Fôringsdagen» i Herning som Videntcentret for landbrug i Danmark arrangerer, handla mange av innlegga i haust om sintida og oppstarten for nybære kyr.

overgangen til ny laktasjon

Tabell 1: Optimale holdnivå ved kalving ut frå ulike synspunkt.

	Mjølkeytelse	Fruktbarheit	Helse og velferd	Biologisk effektivitet	Livstidsproduksjon	Profitt
Ynskjeleg holdnivå	3,5 – 4,0	2,5 – 3,0	Under 3,0	1,5 – 2,0	2,5 – 3,0	2,5 – 3,0

er at kyrne har eit beskjedent energi-behov i høve til fôropptaks-kapasiteten. Derfor skal fôrrasjonen i sintida ha låg energikonsentrasjon, slik at kyrne kan eta seg mette og utnytte opptakskapasiteten utan at dei legg på seg noko vesentleg. Halm er nyttig for å få til dette, men dessverre ikkje tilgjengeleg til forsvarleg pris i store delar av Norge. For dei som har moglegheit til å lage ein sinku-mix vart det tilrådd å lage den med eit energinivå som ligg 10 prosent over gjennomsnittsbehovet for heile sintida. Det vart likevel poengtert at fôringa betyr mindre enn management; oppstalling og velferd. God plass ved fôrbrettet er avgjerande, og det vart tilrådd fem eteplassar per fire kyr, også om det er fanghekk! Andre viktige faktorar for vellykka oppstart etter kalving er minst ein liggebås per ku og minst mogleg gruppeskift som krev etablering av ny rangorden blant kyrne.

Indikatorar for å overvåke nykalva kyr.

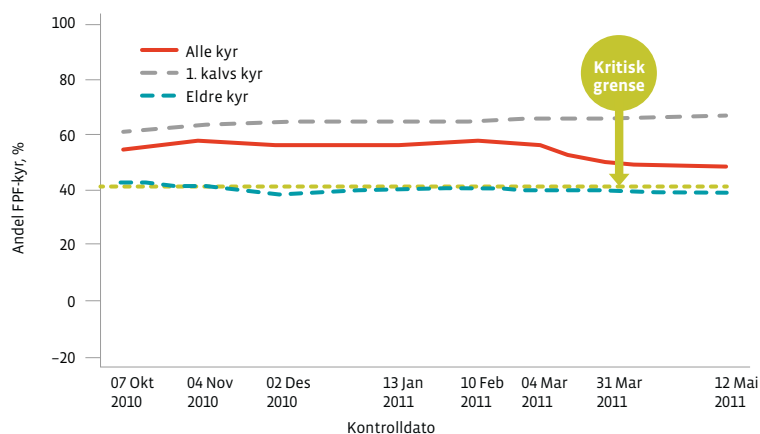
Danskane er på utvikling etter parametre frå kukontrollen som kan brukast til å identifisere buskapar som slit med å få ein vellykka start for nykalva kyr. Dei prøver nå to mål for dette:

- 1) FPF – fett/protein-innhaldet i mjølka på fyrste mjølkeveging, 4- 30 dagar etter kalving.
- 2) TCI – «transition cow indeks», som er eit mål på avdråten på fyrste mjølkeveging i høve til forventa ut frå eit «historisk» grunnlag.

Fett/protein-innhaldet

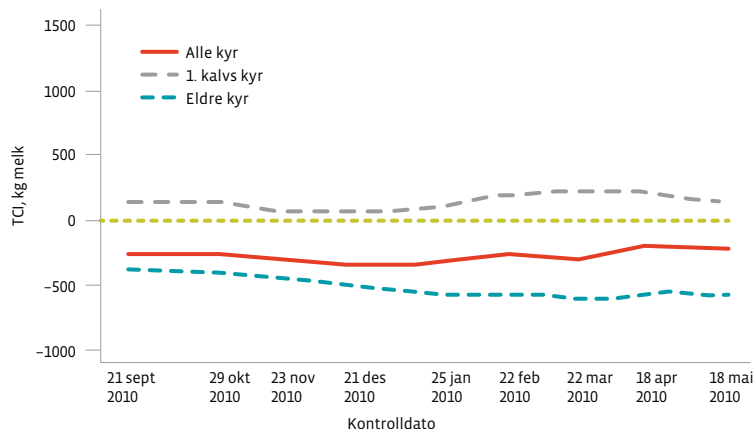
Normalt FPF-forhold for dansk Holstein skal vera 1,43, for RDM 1,42 og for Jersey 1,51 fyrste laktasjonsmånaden. Høgare verdiar viser at kyrne mobiliserer meir i starten

Figur 2: Fett/protein-forhold.

I dette materialet er forholdet mellom fett og protein kritisk høg for førstekalvskyr.

Figur 3: «Transition Cow Indeks».

I dette materialet ser ein at eldre kyr har en dårleg start på ny laktasjon.

av laktasjonen enn normalt. Sterk nedbryting av kroppsfett fører til høg fettprosent i mjølka, samtidig med at proteinprosenten i mjølka minkar fordi kua manglar energi til proteinsyntese i juret. Ei normal ku kan for eksempel ha 4,6 prosent fett og 3,3 prosent protein i mjølka; altså er FPF 1,39 (4,6/3,3). Ei ku med sterk mobilisering kan ha 5,2

prosent fett og 3,1 prosent protein; altså er FPF 1,68 (5,2/3,1) og dermed kritisk høg. Forskarane har funne at dersom 42 prosent av nykalvarane i buskapen ligg over den kritiske verdien for aktuell rase, og dei lagar eit rullande middel for dei siste 80 kalvingane, vil dei med stor sikkerheit kunne forutseia at buskapen vil få

» Fokus på sintid og overgangen til ny laktasjon

unormalt mykje ketose, løpedreining og lange kalvingsintervall. Dette er typiske utfordringar i buskapar som ikkje lykkast med fôringsstrategien i sintida. Problembuskapane var kjenneteikna ved at alle mjølkekyr får av same fullfôrmix, ingen moglegheit for holdstyring i seinlaktasjonen, uklart fôrnivå i sintida og mange sinkyr har over 3,5 i holdpoeng.

TCI

$TCI = B - A$, der B er forventa 305 dagars ytelse berekna ut frå kuas ytelse før, alder ved kalving, genetisk nivå, buskapens avdråttsnivå, sinperiodens lengde og så vidare, og A er det same

men med inkludering av avdråtten på fyrste mjølkeveging. Positiv TCI betyr da at kua startar med høgare ytelse enn forventa, og motsatt ved negativ TCI. Ved å rekne ut rullande middel for dei siste 80 kalvingane her også, vil ein få eit bilete av om starten av laktasjonen går betre eller dårlegare enn før.

I prøveprosjektet blir resultatane presentert grafisk for bonden, sjå figur 1 og 2.

Ikkje berre enkelt å ta i bruk

Bruk av FPF og TCI som indikatorar på korleis oppstarten fungerer for nykalva kyr kan også vera interessant i Norge. Men vi har to utfordringar. FPF og TCI

krev kukontrollprøver ved fyrste veking på nykalva kyr, og her tek vi vanlegvis berre prøver annakvar månad og vil dermed «miste» mange kyr. I Danmark er det nok mange buskapar med automatisk måling av kjemisk innhald i mjølka. Vidare har vi færre kyr per buskap, og eit rullande middel basert på dei siste 80 kalvingar vil skrive seg frå ei lang periode. Da blir det vanskelegare å sjå årsaken til eventuell endringar i FPF og TCI. Kanskje kjem ein langt med 40 kalvingar også. Det er iallfall aktuelt å vurdere dette nærare – gode norske kukontrolldata gjev store moglegheiter!

SMÅTT TIL NYTTE

Melkebøndene i Sverige vil ha kyrne på beite

Ni av ti melkebønder i Sverige vil beholde lovgivningen om beiteplikt, og nesten halvparten kommer til å ha kyrne på beite lengre enn loven krever. Loven krever beite i to måneder i nord og fire måneder i sør, men en undersøkelse Svensk Mjolk har gjort viser at halvparten vil ha kyrne på beite i fem måneder eller mer. Oppslutningen om beite er størst blant bøndene med små besetninger, økologisk produksjon og båsfjøs.

Husdjur 8/2011

ABONNEMENT

Abonnere på Buskap?

Tegn abonnement nå og få 8 utgaver rett i postkassa for

kr 600,-

For bestilling kontakt Geno på:
post@geno.no

» Av og til kan en finne gulpeboller og halvtygd drøv i båsene og på fôrbrettet. Det er et tegn på for mye lettløselig stivelse i fôrrasjonen.

Gulpeboller i båsen

Ola Stene

Fagsjef drøv,
Felleskjøpet Agri
ola.stene@felleskjopet.no

» Når en finner gulpeboller i båsen er årsaken fôringsrelatert. Fôrrasjoner med mye lettløselig stivelse senker pH i vomma. Vommikrobene danner propionsyre når de bryter ned stivelse. Høg andel stivelse i vomma gir derfor høg produksjon av propionsyre, og vommiljøet blir surere. Propionsyra kan virke forsterkende på vomkontraksjonene. Vomkontraksjoner er muskelsammentrekninger i vomveggen som har til hensikt å blande fôret i vomma, og sørger også for at fôret gulpes opp og kan tygges flere ganger. Høg andel lettløselig stivelse kan derfor gi for sterke vomkontraksjoner og drøv gulpes opp i båsen.

Noen mer utsatt enn andre

Små kyr på høge kraftfôrrasjoner og førstegangskalvere er mest utsatt. Små kyr har mindre grovfôropptak og vomma blir lettere sur. Førstegangskalverne er også utsatt på grunn av tannfelling. Tannfelling fører til at fôret tygges mindre og at spyttproduksjonen går ned. Spytt er basisk, og redusert spyttproduksjon gir surere vommiljø.

Bytte kraftfôr

Hvis det er mange kyr i besetningen som gulper opp halvtygde drøv boller vil det være hensiktsmessig å bytte kraftfôrsort. Velg da en kraftfôrsort med høyere andel vombestandig stivelse. Disse kraftfôrsortene er gjerne litt dyrere, men vil til gjengjeld få et bedre vommiljø og en høyere fôrutnyttelse. I år har deler av landet hatt en dårlig sommer, og grovfôr med låg energikonsentrasjon krever høyere kraftfôrandel. Ved høge kraftfôrmengder må en også ha flere tildelinger per dag. Unngå å gi mer enn tre kilo kraftfôr per tildeling.

Mindre kraftfôr noen dager

Hvis problemet med gulpeboller gjelder ei eller noen få kyr kan dette løses ved å gi kua mindre kraftfôr noen dager. Sørg for at kua får i seg nok grovfôr. Gjerne strukturrikt høy hvis en har tilgang på det. Det vil sørge for økning i spyttproduksjonen og bedre vommiljø. Trapp forsiktig opp med kraftfôret igjen, cirka 0,25 kilo per dag. Det finnes også produkter i

handelen som fungerer som «medisin» for vommiljøet.

Moderat opptopping

Kyrne er mest utsatt for sur vom den første tida etter kalving. Legg inn moderat opptopping av kraftfôr mot slutten av opptoppingstiden. I den første delen av opptoppinga kan en øke med 0,5 kilo kraftfôr per dag. De siste 2-3 kiloene bør tas over lengre tid, med en økning på cirka 0,25 kilo per dag.

Hvis det er mange kyr i besetningen som gulper opp halvtygde drøv boller vil det være hensiktsmessig å bytte kraftfôrsort. Foto:Olve Rise

SMÅTT TIL NYTTE

Best for grasbasert

OECD/FAO regner med høye priser på meieriprodukter de kommende ti årene. Men økte fôrpriser gjør at prognosen for melkeproduksjonen i EU viser en beskjeden økning. OECD/FAO mener at utviklingen fram mot 2020 vil fremme de grasbaserte melkeproduksjonssystemene i verden, fordi de er mer uavhengige av prisen på innkjøpt fôr sammenlignet med de mer intensive systemer.

Kvæg Nyt 15/2011

Lavt antibiotikaforbruk

Norm/Norm-Vet rapporten for 2010 viser at totalsalget av veterinære antibiotika til landdyr i 2010 var på 6 347 kilo. Fra 1993 ga forbruket av antibiotika til landdyr blitt redusert med 38 prosent.

I tillegg har forbruksmønsteret utviklet seg positivt siden 1993. Andelen rene penicillinpreparater (smalspektret) har økt parallelt med at kombinasjonspreparater med penicillin og dihydrostreptomycin har gått ned. Resistenssituasjonen i Norge er fortsatt gunstig. Isolat av *S.aureus* fra mastitt på kyr viste at 97,4 prosent av isolatene var følsomme for alle undersøkte antibiotika. Også i isolater av *E. coli* fra tarminnhold hos storfe og rev viste lav forekomst av resistente bakterier (91 prosent av isolatene følsomme for alle undersøkte antibiotika). Forekomst av resistens blant slike bakterier som er en del av normalfloraen kan tjene som en indikator for selektivt antibiotikakpress i populasjoner. Rapporten konkluderer med at antibiotikaresistens fortsatt er et begrenset problem i Norge, når det gjelder bakterier både fra mennesker og dyr, men at det fortsatt vil være nødvendig med aktiv innsats for at vi også i framtida kan gi effektiv antibiotikabehandling til dem som virkelig trenger det.

Norm/Norm-Vet rapporten for 2010

Per Nordland

Pensjonert konsulent
i Geno, Selbu
per.nordland@geno.no

Magnar Rønning

Pensjonert semintekniker,
Stjørdal

Hans Bakken

Pensjonert semintekniker
i Balsfjord

Seminararbeid

med fokus på

» Artikkelforfatterne vil i en serie bruke resultater fra to undersøkelser blant dem som inseminerer storfe, egne erfaringer og kontakten med andre inseminører som grunnlag for artikler om hverdagen til de som inseminerer storfe i Norge. I del en holder vi oss til det å komme seg frem til der kyrne står og venter.

Geno har gjennomført to undersøkelser der risiko i seminararbeidet har vært tema. Den første undersøkelsen bygde på seminrapportene der det ble oppgitt om insemineringen skjedde med eller uten hjelp og om det var spesielle hendelser knyttet til den enkelte insemineringen. Den andre undersøkelsen var en spørreundersøkelse nå i 2011, der Geno stilte en del spørsmål til sine seminteknikere om erfaringer fra hverdagen deres. Det var 86 seminteknikere som svarte på den andre undersøkelsen.

Arbeidsforholdene endrer seg

Arbeidsforholdene endrer seg over tid. Geno får stadig meldinger om at det er mer tidkrevende å inseminere i de nye store fjøsene. Samtidig meldes det at

bøndene har mindre tid til å være med på inseminasjonsarbeidet. Seminteknikernes arbeidsdager er ikke bare arbeid inne i fjøset, enkelte har over 1 000 timer i bil på reise mellom arbeidssteder. Det er økende trafikk, særlig rundt befolkningstette områder. Dette fører til saktegående trafikk og mye venting i kryss. Vi forventer at dette blir verre med åra. Det er også ofte å høre meldinger om veier som stenges av trafikale grunner.

60 prosent på rasfarlige veier

Nesten 60 prosent av seminteknikerne mener at de reiser på rasfarlige strekninger. Nye veier og rassikring gjør situasjonen bedre, mens mer nedbør og ekstremvær virker i motsatt retning.

Gårdsveiene (og seterveiene) er viktige for seminteknikerne. Det

gleder oss å melde at ingen mener at gårdsveiene er i kategorien «Dårlig». Honnør til bøndene for å holde en god veistandard. Når vi kommer til gruppen seterveier så er det et annet bilde med hele 20 prosent i kategorien «Dårlig». Tenk litt på det, at kanskje er det en sommervikarierende student som ikke kjører stor firehjulstrekk som skal komme seg til seters for å inseminere.

Hvilken bil skulle jeg egentlig ha hatt?

Med så stor del av arbeidsdagen i bilen er det viktig at en trives med kjøretøyet. Med opptil 1 000 timer i bilen, og med den samme bilen som base for arbeidet, så er det viktig å oppleve at «den beste bilen i væla er den som je har nå» og at motoren går når den blir bedt om det. På fornøydhetstesten sier 65 prosent

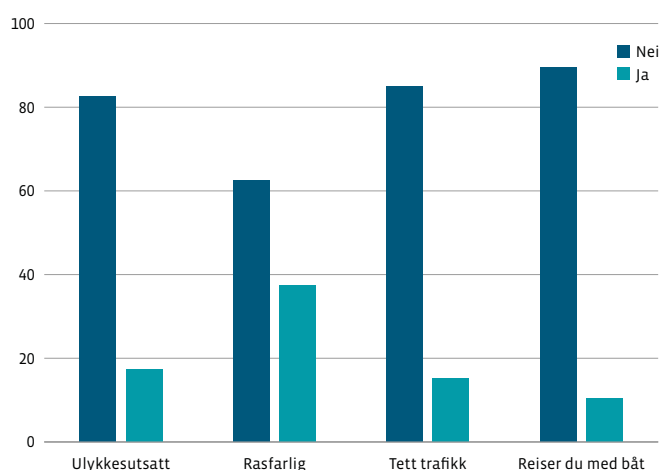
at de har valgt den bilen som de ville ha om de kunne velge fritt. Ut fra dette tillater vi oss å si at inseminørenes dyreste arbeidsredskap er slik som han/hun ønsker å ha det når vi kombinerer økonomiske forutsetninger og praktiske behov.

Viktige egenskaper med bilen er fremkommelighet, sittekomfort, egnethet som arbeidsplass og sikring av dunken.

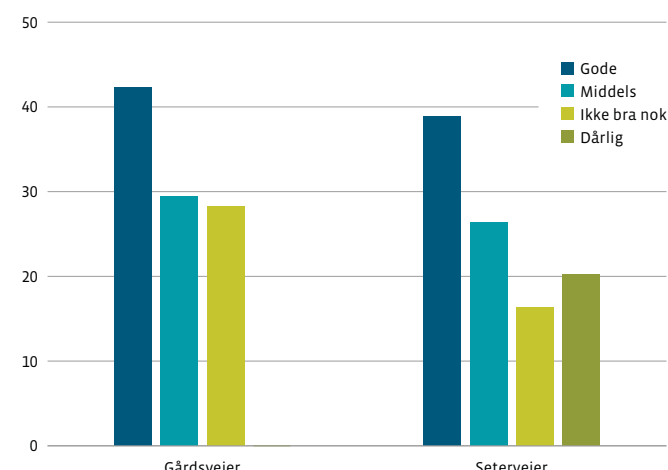
Alle melder om gode ting, men sikring av dunken er litt for lavt prioritert. Det kan jo gå bra når man møter en Hi-Ace midt i veien og tester styrken på støttemuren. Men husk at uhell kan være mye verre enn dette og flytende nitrogen er kaldt.

Neste gang går vi inn i fjøset og ser hvordan inseminørene har det der.

Figur 1. Om trafikkbildet.

Figur 2. Om gårds og seterveier.

risikofaktorer

Foto: Magnar Rønning

Future Rundbuehaller

www.futurehaller.no

FLYTTBAR HALL 5 x 6 meter

Fin som kalvehytte
Prisene er uten treverk og frakt

kr 19 900,-
eks mva

PERMANENTE HALLER 8, 10, 12, 14 & 16 meter bredder

Priseksempel 14 x 21 meter:
Prisene er uten treverk og frakt

kr 187 000,-
eks mva

CABE kratt og beitepusser til landbruk og entreprenør

Future Rundbuehaller Norge DA

Postboks 28, 3107 SEM

post@futurehaller.no www.futurehaller.no

Tlf. avd. Hedmark: 62 49 39 80 Tlf. avd. Vestfold: 33 32 16 55 / 915 36 899

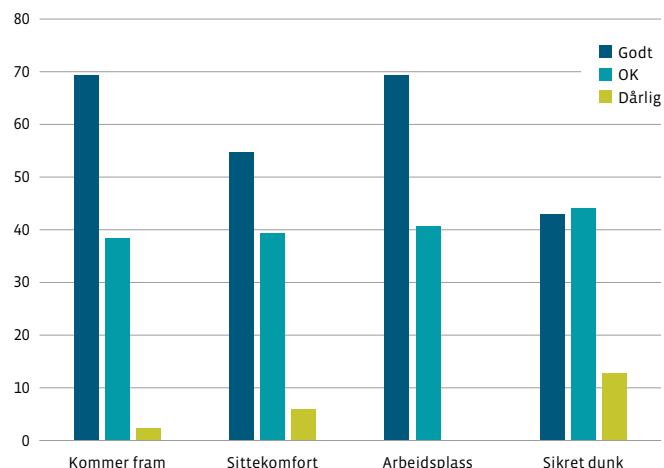
DYR SOM TRIVES GIR BEDRE INNTJENING.

DET ER SUNT BONDEVETT

Gardbruker
Ove Morten Sør-Reime

Figur 3. Om arbeidsbilen.

INNREDNINGER

Reime Agri AS er Norges største produsent av innredninger og rekvisita til husdyrrom, samt utstyr til gjødselbehandling. Innredningsløsningene er utviklet i nært samarbeid med forskningsinstitusjoner, forhandlere og dyktige brukere. Våre innredninger er kjent for solid kvalitet gjennom mange tiår.

Reime

REIME AGRI AS

Jernbanevegen 21, 4365 Nærbø, 51 79 19 00, www.reimeagri.no

Nytt analyseregime for sporer i melk

Ingrid Haug

Fagsjef melkekkvalitet/
kvalitetssikring
Tine Rådgiving
ingrid.haug@tine.no

➤ Fokus de senere åra har vært anaerobe sporer og det har blitt tatt tre analyser i løpet av inneførsperioden i perioden oktober–april. Høye analyseverdier har blitt fulgt opp med oppfølgingsprøver i påfølgende måned.

Evalueringsregime av kvalitetsbetalingsregelverket

I begynnelsen av 2011 ble det i Tine nedsatte ei arbeidsgruppe med følgende mandat;

Grappa skal evaluere Tine regelverk for bedømmelse og betaling av leverandørmelk etter kvalitet. Grappa skal fremme forslag til justeringer og tilpasninger i regelverket som best mulig ivaretar produktkvaliteten, markedsmessige og økonomiske forhold. Grappa skal spesielt vurdere alternativ metode og analysefrekvens for bedømmelse

av sporer samt avregning og håndtering av leverandører med gjentatte kvalitetsavvik.

Grappa avsluttet sitt arbeid 1. juli i år, og forslaget ble sendt ut til regionene for organisasjonsmessig behandling før behandling i konsernstyret i slutten av oktober i år. Vedtatte endringer vil trå i kraft fra 1.1.2012.

Forslag til nytt analyseregime sporer

Ved gjennomgang av kvalitetsbetalingsregelverket for sporer i kumelk, konkluderte arbeidsgruppa med å anbefale endringer i rutiner for analyser og betalingsregelverk. Forslaget legger opp til en mer kontinuerlig oppfølging av sporer i kumelk gjennom året, og etter arbeidsgruppas oppfatning mer målrettet i forhold til industriens behov for kontroll med sporeinnholdet i

Tabellen under viser et oppsett over foreslåtte rutiner for uttak, oppfølging av produsenter med resultat for høyt sporeinnhold i melk og klassetrekk for høyt sporeinnhold.

Trinn	Analyser/oppfølgingsprøver	Resultat og oppfølging/ klassetrekk
1	Månedlig analyse av alle tankbillass, 11 ganger årlig, prøvene sendes D-lab.	Påvist innhold av sporer på lassprøven
2	Nytt uttak hos alle produsenter tilhørende lasset som fikk påvist sporer på lassprøven	Påvist høyt sporeinnhold hos enkeltprodusent
3	Nytt uttak hos produsent med resultat høyt	Påvist høyt sporeinnhold – produsenten varsles om resultatet og tilbys rådgivning
4	Nytt uttak hos produsent med resultat høyt – neste måned	Påvist høyt sporeinnhold – resultat 1. klasse (bortfall av elitemelkstillegg)
5	Nytt uttak hos produsent med resultat høyt – neste måned	Påvist høyt sporeinnhold – resultat 2. klasse
6	Nytt uttak hos produsent med resultat høyt – neste måned	Påvist høyt sporeinnhold – resultat 3. klasse
7	Nytt uttak hos produsent med resultat høyt – neste mnd. Fortsetter fram til resultatet på prøven er (middels eller lavt)	Påvist høyt sporeinnhold – resultat 3. klasse

Som for lukt/smak og antibiotika vil det for sporer bli slik at en analyserer på tankbilnivå før innpumping på silotank. Ved positivt funn på tankbil, analyseres alle leverandører på ruta for å avdekke hvilken produsent som har forårsaket kvalitetsfeilen. Foto: Rasmus Lang-Ree

» Sporer i melk har vært en del av Tines kvalitetsbetalingsregelverk i mange år. Sporeanalysene er ressurskrevende og årlig kapasitet med dagens metodikk og analyseregime, har begrenset seg til tre sporeanalyser per år per produsent pluss oppfølgingsprøver.

råstoffet. De endringer som nå er vedtatt vil gi en større spredning av analysene gjennom året og dermed gi en jevnere arbeidsbelastning for laboratoriene, i tillegg til kostnadsbesparelser relatert til færre analyser og mer effektiv prøvetransport.

For anaerobe sporer er det vedtatt en analyse av samtlige tankbillass per måned, – totalt 11 uttak per år. Analysene tas på distriktslaboratoriene av samme lassprøve som i dag sendes for bakteriologisk analyse.

Når sporer påvises

Ved påvisning av sporer på tankbillasset, følges produsentene på ruta opp ved nytt prøveuttak. Oppsettet viser rutiner for oppfølging av produsenter som får påvist høyt innhold av sporer i tankmelka og de kvalitetstrekk resultatene medfører. I tråd med gruppas forslag er det nå vedtatt at stopp i leveransen tas ut av kvalitetsbetalingsregelverket fra 1. januar 2012. Begrunnelsen er at nytt regelverk gir en kontinuerlig oppfølging av alle tankbillass, noe som vil sikre en bedre oppfølging av sporer i kumelk gjennom hele året. De foreslåtte kvalitetstrekk ved gjentatte tilfeller med høyt innhold av sporer i tankmelka vurderes å være et sterkt nok virkemiddel som vil medføre at produsenter som får påvist høyt sporeinnhold vil arbeide målrettet for å løse sporeproblemet for på nytt oppnå elitemelkstillegg.

Behov for å frigjøre lab-kapasitet

De vedtatte endringene har medført behov for å frigjøre kapasitet ved laboratoriene i andre halvår 2011 for igangkjøring av nye rutiner for uttak, innsending og oppfølging av sporeanalyser fram til nytt regelverk skal tre

i kraft fra 01.01.2012. Dette var bakgrunnen for at sporer ble tatt ut av kvalitetsbetalingsregelverket fra 01.07.2011 og fram til nytt regelverk innføres. Produsenter med høyt innhold av sporer etter uttak våren 2011, foreslås fulgt opp med rådgivning og oppfølgingsprøver på ordinær måte.

Aerobe sporer

Fra 2008 ble de aerobe sporeanalysene fjernet fra kvalitetsbetalingsregelverket. Begrunnelsen var at man anså aerobe sporer på gårdstanknivå å være et lite problem og mente det var riktigere å prioritere anaerobe analyser i stedet.

Fra industrien meldes det at aerobe sporer kan være et problem (søtkoagulerer) til tider av året.

I tråd med arbeidsgruppas forslag blir det nå samme analyseregime for aerobe sporer som for anaerobe, det vil si screening av alle tankbiller én gang pr. måned med videre oppfølging som skissert. Arbeidsgruppa har antydning fem analyser pr år, men det vil bli nærmere vurdert i prøveperioden.

Analyse tankbilnivå for innpumping

På lukt/smak (unormal melk) og antibiotika, har Tine lang tradisjon med å analysere på tankbilnivå før innpumping på silotank. Ved positivt funn på tankbil, analyseres melka fra alle leverandører på ruta for å avdekke hvilken produsent som har forårsaket kvalitetsfeilen. Disse produsentene får kvalitetstrekk og blir fulgt videre opp med nye analyser. Det blir nå samme opplegg både aerobe og anaerobe sporer.

Tanker fra graven

Høsten er på hell, en vanskelig høst med mye væte. Avlingene er i hus eller pakket i plast. Når G.G. Raven farter rundt på motorsykkelen og ser på kornåkrene som er høstet tenker han på i riktig gamle dager da folk var arbeidsomme og nøysomme. Da gikk kvinnfolka og plukket aks som låg att på åkeren. I år ville kvinnfolkene hatt mye å gjøre. Mange felter står att, enten har vært for vått eller så låg det flatt og var grodd. Det er andre tider nå. Det som ikke kan høstes med en 20 tonns, 20 fots tresker kan fuglene få.

Her på bruket skjer det stadig noe. Bonden G.G. Raven jr., som sist vinter tok på seg engasjement i Sparebanken for å spe på inntektene, har likevel funnet ut at han skal satse på bondeyrket. Han velger den smale sti, sier G.G. Raven og støtter ham selvsagt.

Jr. mener at det han tjener i banken vil han hente inn ved å drive garden mer optimalt. Han har sagt opp budeia og vil stille fjøset sjøl. Midlertidig tenker G.G. Raven. Han ber budeia/madamen være tålmodig. Det er hennes svakeste side. G.G. Raven tror at når vinteren er gått og våronna venter vil bonden være glad om noen kan avlaste han med fjøsstellet. Men det er nyttig med en periode i eget fjøs. Han vil ha nok å styre med uansett. Tre mål med 100 år gammel låve og 700 mål åker. Ikke minst må han bruke tid på å finne seg ei dugende gardkjerring.

G.G. Raven såg på nyhetene her forleden. «Sosial dumping» var oppe igjen. De som hadde jobbet doble vakter på gamlejemma uten overtidsbetaling fikk etterbetalt om lag 300 000 hver. Ja, ja tenkte G.G. Raven. Det hadde vært fint om vi som jobber med å produsere mat også fikk etterbetalt tilsvarende beløp om vi hadde jobbet dobbelt uten overtidsbetaling. I samme sending var det et innslag om fremmedarbeidere som satte igjen bilene sine uten skilter for å slippe å betale for å skrote dem. Bila såg ok ut. I stedet for sosialdumping har det nå blitt bildumping.

Denne spalta må ha litt fagprat. Sist fortalte G.G. Raven om at han hadde vært i Frankrike og kom hjem med oversized bag-in-box vin, en rød og en kvit. Begge to hadde alt for korte laktasjonskurver. Begge er helt tomme. Den røde hadde den bratteste mjølkekurva, den kvite hadde ei mer flat kurve.

G. G. Raven

Hilsen G.G. Raven, vinboxlaktasjonskurveforsker

SMÅTT TIL NYTTE

Tre glass om dagen

Som kjent fører for lite kalsium i kosten til økt risiko for beinskjørhet. 700 milligram kalsium om dagen, som er innholdet i tre glass med melk, er nok til å redusere den risikoen. Livsmedelsverket i Sverige anbefaler alle personer over to år å drikke en halv liter med lettmelk eller skummetmelk om dagen. Da dekkes 75 prosent av det anbefalte dagsinntaket på 800 gram.

Husdjur 8/2011

Jo Gjestvang

Advokat
jo@advit.no

» Dom i høyesterett fastholder prinsippet om både utgiftsføring for vedlikehold og avskrivning.

Direkte utgiftsføring eller avskrivning?

Illustrasjonsbilde. Foto: Rasmus Lang-Ree.

» I forarbeidene til den nye skatteloven står det:

«Retten til fradrag for vedlikehold gjelder kostnader som er nødvendige for å holde objektet (hus, skip eller annet driftsmiddel) i samme stand som da det var nytt, eventuelt bringe det tilbake til opprinnelig stand. Påkostning som gir verdøkning ut over dette anses ikke som vedlikehold og er derfor ikke fradragsberettiget. Fradrag kommer i så fall gjennom eventuelle avskrivninger eller ved beregning av eventuelle skattepliktige gevinst ved realisasjon.»

Både utgiftsføring og avskrivning

Samtidig som en får utgiftsført vedlikeholdskostnader på en driftsbygning, får en også avskrevet verdien med en bestemt prosentsats hvert år.

Kostnader som kan utgiftsføres direkte er kostnader for å holde gjenstanden i samme stand som

da den var ny. Her innrømmes i tillegg en viss oppdatering til det som er ansett som vanlig standard når oppdateringen skjer.

Argumenter for aktivering vedlikehold

Blant jurister har det vært hevdet at det for avskrivbare gjenstander må skje en samordning av reglene om fradrag for avskrivninger og vedlikehold. Det er blitt hevdet at når det gjennom avskrivningsreglene allerede innrømmes fradrag for verdireduksjon ved slit og elde, kan det ikke samtidig gis fradrag for vedlikeholdskostnader til å opprettholde eller gjenopprette den opprinnelige tilstand; det vil si tilstanden før slit og elde gjorde seg gjeldende.

Ut fra dette hevdes det at disse påkostningene må aktiveres og gå inn i avskrivningsgrunnlaget på grunn av at de innebærer en standardheving.

Dette kan synes som er fornuftig argumentasjon.

Det kan synes som eieren av driftmiddelet i prinsippet får utgiftsført kostnadene to ganger.

Continentaldommen

Dette spørsmålet ble avklart i den såkalte Continentaldommen fra Høyesterett som gjaldt nettopp behovet for avskrivning ut fra verdi og utgiftsføring av påløpte vedlikeholdskostnader for Hotel Continental i Oslo.

Flertallet i Høyesterett fant at det fradrag som kan skje på grunn av utgifter til vedlikehold med videre ikke er tilstrekkelig til å dekke den forringelse av driftmiddelet som følger av slit, elde og det faktum at driftmidlet stadig vil bli mindre tidsmessig.

Formålet med avskrivningsfradraget er å innrømme et fradrag for verdiforringelse ved slit, elde og utidsmessighet. Det vil si kostnader som ikke dekkes opp av vedlikeholdsfradraget.

For bolighus gis det ingen avskrivningsmulighet. Argumentet

er at ved et forsvarlig vedlikehold bevares huset godt til sitt formål uten å bli mindre tidsmessig. På grunn av dette ville den årlige avskrivningsprosenten bli ubetydelig.

Vedlikeholdsfradrag står på egne bein

Avskrivningsgrunnlaget er gjort sjablongmessig gjennom faste avskrivningssatser. Dette kan innebære at skatteyder faktisk får avskrivningsfradrag raskere enn verdireduksjonen skjer.

Det må allikevel være riktig at det ikke tas hensyn til avskrivningsfradraget ved vurderingen av hva som anses som vedlikehold.

Hjemmelen for vedlikeholdsfradaget står således på egne bein, uavhengig av avskrivningsreglene. Vi må derfor kunne gå ut fra at de fastsatte avskrivningssatser tar hensyn til normalt vedlikehold og fradrag for dette.

Kilde: Skatterett-tidsskrift for skatt og avgift, nr 2 – 2011: Advokat Morten Sandli: Skattemessig fradrag for vedlikehold – forholdet til avskrivningsreglene.

Ny bestillingsløsning hos OS ID

4. oktober tok OS ID i bruk sin nye bestillingsløsning. Fra nå er det altså slutt på å bestille øremerker fra OS ID gjennom Merkeregisteret. Nå skal alt av øremerker, påsettingstenger og nåler bestilles direkte fra produsenten/Meieriet via www.osid.no. Du som produsent kan benytte deg av tjenesten ved å logge deg inn med «felles brukernavn/passord» fra Produsentregisteret. Det er samme passord som hos blant annet Husdyrkontrollen, Geno og Nortura. OS ID har opplyst at bestillingsløsninga skal videreutvikles og at flere produkt etter hvert blir tilgjengelig via den nettbaserte bestillingsløsninga. Ved bestilling av øremerker fra Moen Bjøllefabrikk benyttes fremdeles det gamle Merkeregisteret.

Våre rabatter som er avtalt mellom OS ID og Q-Meieriene er bare for bestillinger gjort av oss i Q-Meieriene. Trenger du øremerker så bestiller vi gjerne for deg, rask behandling og kort leveringstid! Ansvarlig for øremerkebestilling i Gausdal er Kari Anette Austvik, mobiltelefon 480 81 327 e-post: kari.austvik@kavli.no. På Jæren: Ta kontakt med en av rådgiverene!

Syrning av kalvemjolk

Eit stadig tilbakevendende spørsmål er syring av kalvemjolk:

Nokre stikkord i denne sammenheng er:

- Kjemisk syring er å foretrekke på grunn av stabiliteten i fôret
- Doser nøyaktig! 0,3 prosent maursyre: 3 desiliter i 100 liter mjolk
- pH skal ligge på cirka 4,7 – og ikke under 4,2
- Bruk pH-papir for å sjekke pH i produktet. Nessemaskin har gode pH-papir til dette føremålet.

Korleis er grovfôret ditt i år?

Så langt i år har det kome mange meldingar om lite fôr og om dårlig fôr kvalitet. Ta gjerne fôrprøve for å sjekke ditt vinterfôr og vurder kraftfôrtildelinga. Auk gjerne mengda, og med auka mengde bør du også tildele fôret i mindre porsjonar. Maks 3,5 kilo per mål, gjerne lågare. Ta ein fôringsprat med rådgjevaren og lag ein fôringsstrategi som både du og kua kan vere tjent med.

Kavlifondet

Kavlifondet setter nå fokus på sykdommen kronisk utmattelsessyndrom, også kjent som ME. Kavlifondet har valgt å støtte et forskningsprosjekt ved Kreftavdelingen på Haukeland Universitets-sykehus, som arbeider for å kartlegge årsaksforhold og muligheter for behandling av ME (Myalgisk Encephalomyelopati). Dette bringer håp for tusenvis av pasienter og deres pårørende.

Forskningen fremover har til hensikt å avdekke årsaksforholdene ved ME, samt videreutvikle konsept for behandling av denne sykdommen, noe som på sikt kan hjelpe pasienter over hele verden som i dag ikke har tilbud om konkret behandling.

Kavlifondet sitt engasjement sikrer dette prosjektets videre fremdrift og gir håp for mange pasienter og pårørende. Les mer på www.kavlifondet.no.

Frå kvigebeitet til
Sigmund Kraabøl
i Vestre Gausdal.
Foto: Vibeke Mo

Storfekjøttkontrollen

Nye avlsverdier

Det har blitt beregnet nye avlsverdier i Storfekjøttkontrollen. Avlsverdiene er tilgjengelige for alle som rapporterer i Storfekjøttkontrollen Web og sendes ikke ut i papirformat. De som ikke selv har internettilgang, kan ta kontakt med sin rådgiver for å få rapporten tilsendt. Det beregnes avlsverdier for dyr som er minimum 75 prosent av en av rasene Hereford, Charolais, Aberdeen Angus, Limousin og Simmental. Det finnes også andre krav for at et dyr skal få avlsverdier, les mer på www.tyr.no, som er ansvarlig for avlsverdiregningen.

Alle kan sjekke egne data på Web

Alle medlemmer i Storfekjøttkontrollen har tilgang til rapporter og oversikt over egen buskap på Storfekjøttkontrollen Web. Dette gjelder også de som ikke registrerer selv. På weben finner man nyttige rapporter som Individoversikt, P-bevis (fint å bruke ved kjøp og salg av dyr), Helse- og fruktbarhetsrapport, Avlsverdiliste og oversikt over utmeldte dyr.

Brukernavn og passord for å logge seg inn er «Felles brukernavn og passord i landbruket». Dette er det samme som for eksempel brukes på KSL og Nortura (Slakteweb). Brukernavn og passord finnes enkelt ved å gå til prodreg.no, og velge menyen produkter og landbrukskatalogen. Her kan man bestille passord tilsendt per brev eller e-post. Her er det også mulig å endre passordet hvis du vil det.

Slutter som mjølkeprodusent - fortsetter med kjøttproduksjon?

For deg som allerede er vant til å registrere inn data kan du følge med kjøttdyrene dine videre i Storfekjøttkontrollen Web. Storfekjøttkontrollen gir deg et registreringsverktøy som vil dekke flere behov innen kjøttproduksjon, være seg om det er ammeku eller fôringsdyr du har. Kontrollen gir deg gode verktøy til vurdering av slakteresultater og tilvekst. Vektlistene gir deg et godt grunnlag for gruppering og planlegging av slaktning og innkjøp av nye dyr. Det er viktig å følge opp produksjonen forløpende for å få et godt økonomisk resultat.

Ta kontakt med ditt lokale slakteri som kan formidle kontakt med den nærmeste rådgiver i Storfekjøttkontrollen. Du kan også kontakte brukerstøtte hos Animalia alle ukedager mellom 09.00 og 15.00. Send gjerne en e-post til brukerstotte@animalia.no. Vi hjelper deg med store og små spørsmål angående Storfekjøttkontrollen. Les mer: www.animalia.no/storfekjottkontrollen

Demoversjon

Utforsk mulighetene i Storfekjøttkontrollen Web, prøv vår demo på: www.animalia.no/storfekjottkontrollen.

TINE- bonden, HELT SJEF

Som melkebonde har man ulike roller, og mange er nærmest «tusenkunstnere». Både i rollen som fôrdyrker, innkjøper, røkter, arbeidsgiver, eier og daglig leder handler det om å ta ut potensialet på den enkelte gård. I TINEs rådgiving vektlegger vi stadig sterkere målstyring som arbeidsmetode, med Mål – planlegging – oppfølging – evaluering, som viktige elementer. Vi skal tilby rådgiving etter den enkeltes behov, for å nå de respektive målene.

Ut over høsten/vinteren vil det arrangeres samlinger/møter i alle regioner med «Bonden som bedriftsleder» som tema. Vi oppfordrer TINE – bonden, som SJEF på eget bruk om å bruke denne anledningen til å møte kollegaer, få innspill knyttet til utvikling av sin egen bedrift og bli bedre kjent med mulighetene i tilpasset rådgiving.

Les mer på medlem.tine.no på de regionale medlemssidene.

Virksomhetsoverdragelse Maritex AS

TINE SA er blitt enig med det islandske fiskeoljeselskapet LYSI HF om en virksomhetsoverdragelse av Maritex AS. Dette innebærer salg av Maritex AS sine aktiva som bygg, maskiner og utstyr. Overdragelsen skjer i november 2011. Ansatte vil bli tilbudt ny jobb i LYSI HF.

Salget vil medføre at TINE kan frigjøre ressurser til meierivirksomheten, mens LYSI HF får økt kapasitet innenfor deres kjernevirksomhet marine oljer. Maritex produserer tran og høyverdige marine oljer (EPADHA) til bruk i kosttilskudd og næringsmidler i Norge og internasjonalt.

Salget vil styrke konsernets fokus på kjernevirksomheten meieri hvor TINE opplever økende konkurranse. TINE gjennomfører derfor store investeringer i mer effektive produksjons- og distribusjonsanlegg på Vestlandet, Østlandet og i Midt-Norge.

Nye regler for kvalitetsbetaling av melk

Nye regler for kvalitetsbetaling av melk har vært til behandling i medlemsorganisasjonen. Tilbakemeldingene fra regionene viser at det har vært en brei og grundig vurdering av spørsmålet i produsentlagene.

Et av hovedpunktene som konsernstyre har lagt til grunn for sin vurdering av nytt regelverk, er industriens behov for god og stabil melkekvalitet. Dette er en forutsetning for å kunne lage gode kvalitetsprodukter som forbrukerne etterspør.

Nye regler for kvalitetsbetaling er nå vedtatt. Du finner dem på www.medlem.tine.no

TINE fôrdisponering

Deler av landet er hardt rammet av dårlig fôr kvalitet og/eller lite fôr. I begge tilfeller kan det være svært aktuelt å benytte seg av vår tjeneste «TINE Fôrdisponering». Dette er en tjeneste som hjelper deg med vurdering både av om du har nok fôr og hvilket fôr som bør disponeres til hvilken dyregruppe for å utnytte fôret optimalt gjennom innefôrings sesongen. Ta kontakt med din rådgiver for mer informasjon.

Det kan for mange være ekstra viktig å følge med på produksjonen fremover med tanke på kvotefylling. Mange har dessverre så dårlig grovfôr at det kan påvirke produksjonen i negativ retning. Vi minner om programmet TINE Mjølkeprognose som du finner på medlem.tine.no under Min buskap/planlegging. Du kan bruke programmet selv eller kontakte rådgiver og bestille en prognose.

Julegavetips!

– Se flere i nettbutikken

Sølvsmykker i kalvemotiv:

Brosje
kr 220,-
Eks mva

Pin/Jakkemerke
kr 130,-
Eks mva

Sitteunderlag
Med kalvemotiv
kr 155,-
Eks mva

Dobbelt
sitteunderlag
Med kalvemotiv
kr 299,-
Eks mva

Juletilbud!

Pakketilbud:
Petzl hodelykt
og ryggsekk
kr 499,-
Eks mva

Pakketilbud:
Ryggsekk og
weekend bag
kr 499,-
Eks mva

Geno hals/
hodeplagg
Kr 50,-
Eks mva

Flere produkter i vår nettbutikk

For bestilling og mer informasjon om produktene, besøk
vår nettbutikk på www.geno.no.

Ekspedisjonsgebyr og porto kommer i tillegg til prisene.

geno®

Medlemsavgift seminåret 2011-2012

Medlemsavgiften i Geno vil for neste seminår fortsatt være kr 1000,- og innbefatter 8 nummer av medlemsbladet Buskap. Av regnskapstekniske årsaker vil summen nå bli splittet, slik at på fakturaspesifikasjonen kommer kostnaden med Buskap (kr 550,-) og medlemskontingenten (kr 450,-) på hver sin linje. Samlet medlemsavgift på kr 1000,- må fortsatt betales fullt ut av alle.

Avsstatuett til to NRF-okser

Etter at alle NRF-okser i 2005-årgangen har hatt to offisielle granskinger, er det klart at Genos avsstatuett 2011 går til to okser som begge har 27 i samla avlsverdi. Disse er 10540 Eik, oppdrettet hos Sonja og Einar Surdal, Hovsherad i Rogaland og 10579 Eggtrøen, oppdrettet hos Leif Olav og Solveig Nordvang, Dalsbygda i Hedmark. Avlsstatuett og 50 000 kroner blir overrakt hver av oppdretterne under Genos årsmøte våren 2012.

10540 Eik, født 07.08. 2005 hos
Sonja og Einar Surdal, 4462
Hovsherad. Foto: Klingwall

10579 Eggtrøen, født 28.09. 2005
hos Leif Olav og Solveig Nordvang,
2552 Dalsbygda. Foto: Klingwall

Premiering av 100-tonnere

På styremøtet i juni gikk styret inn for å premiere medlemmer med kyr som har en livslang produksjon på mer enn 100 tonn melk. I september ble de tre første 100-tonnerne plukket ut. Premien fra Geno består av fem doser valgfri NRF-sæd i tillegg til diplom.

De tre 100-tonnerne som premieres i høst er:

Ku nr 564 hos Gunnar Yggeseth, 2074 Eidsvoll Verk
Ku nr 8001 hos Flittie/Nyhusan DA, 2666 Lora.
Ku nr 441 hos Olav Ulvin, 7670 Inderøy.

Les mer om en av 100-tonnerne på s. 12 i dette nr av Buskap.

Medlemspris for Geno-sæd

Oppførte priser i oksekatalogen gjelder for medlemmer. For ikke-medlemmer vil sædprisen øke med 25 kr for insemineringer utført fra og med 1. oktober. Unntaket er sæd av rasene Sidet Trønderfe og Nordlandsfe, Telemarksfe og Jersey der det ikke blir noen spesiell medlemspris.

Kjønnsseparert sæd av NRF og kjøttfe

I løpet av høsten vil det igjen bli tilgang på kjønnsseparert sæd av NRF. For første gang har vi også tilgjengelig i Norge noen få doser med hannceller av norske kjøttfeokser. All kjønnsseparert sæd spesialbestilles på telefon 950 20 600.

NRF-okser:

10177 Braut: Tilgjengelig ca 1. november 2011

10432 Velsvik: Tilgjengelig ca 15. november 2011

Charolais:

70089 Felix av Finsrud: 40 doser tilgjengelig ca 1. desember 2011

Limousin:

72093 Fabian av Gorseth: 64 doser tilgjengelig ca 1. desember 2011

Vi har flere NRF-okser på gang og kommer tilbake med mer informasjon om dette etter hvert som dosene er bekreftet produsert hos Cogent i England.

Fruktbarhetskurs

Storfeskolen tilbyr kurset «Hold kontroll med fruktbarheten» på Store Ree 7.-9. februar 2012. Kurset er myntet på framtidsretta bønder som ønsker å bruke verktøy og teknologi, samt gammel og ny kunnskap for å lykkes med fruktbarheten. Da det kun er plass til 30 deltakere, gjelder det å være raskt ute med bestillingen.

Kursavgift: Kr 4600,- for medlemmer i Geno/Tine (kr 5600,- for ikke-medlemmer).

For de som ønsker overnatting er det reservert rom på First Hotel, Victoria, Hamar.

Priser: Enkeltrom kr 759, per pers/ natt inkl. frokost. Dobbelrom kr 959,- per natt (to personer) inkl. frokost.

Påmelding: Tlf.: 950 20 600, faks: 62 52 06 10, e-post: post@geno.no

Påmeldingsfrist: 17. januar 2011

En glad gjeng på kurset i februar 2011.

Geno, Holsetgata 22, 2317 Hamar ■ Tlf 950 20 600 ■ Faks: 62 52 06 01 ■ post@geno.no

Adm.dir:
Sverre Bjørnstad

Komm., organisasjon, IT
AVDELINGSLEDER
Mari Bjørke

ORGANISASJONSKONSULENT
Odd Rise

Kundesenter
TEAMLEDER
Eli Hveem Krogsti

buskap SERVICE-SIDER

Fjøsinnredning/utstyr

Brunsbys Østre – 1735 Varteig
T: 69 12 68 00 ■ F: 69 12 68 01
www.bbagro.no

Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

T: 38 11 81 00/F: 38 11 91 30
www.husdyrsystemer.no

REIME AGRI AS
www.reimeagri.no
postagri@reime.no

FORHANDLERE:
A-K Maskiner
FK Rogaland/Agder

**INNREDNINGER OG
GJØDSELBEHANDLING**

Ønsker du en rubrikk på service-siden?

Send en mail til adapt@online.no med ønske
om rubrikk for plassering av firma-logo og
adresse. Annonsen koster kr 2610 pr år.

Handle direkte
Agri AS på Internett!
www.kikutagri.no
Telefon: 40 00 64 83

FjøsSYSTEMER vet alt om hvordan fjøs
bygges og driftes. Derfor har vi blitt
bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no

FjøsSYSTEMER. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

Fôr/fôrbehandling

BESØK OSS PÅ NETT:
www.felleskjopet.no
www.fkra.no ■ www.fknr.no

BONDENS TRYGGE VALG
T: 22 40 07 00
Kjedeselskap: Norgesfôr AS
www.norgesfor.no

T: 51 74 33 00 ■ www.fiska.no

Gjerder

Gjeteren AS

Vi fører alt innen elektriske
gjerder og utstyr!

Melkemålere fra TruTest.

www.gjeteren.no

Tlf: 67 15 42 42

Gjødselutstyr

Duun Industrier

7630 Åsen
T: 74 01 59 00
F: 74 01 59 10
www.duun.no

Ole G. & Co AS
Nord Varhaug
4368 Varhaug
T: 51 79 35 50

www.jaerbu.no

SPECIALIST I HUSDYRGJØDSEL
Mob: 98 29 18 50/41 55 55 41
4160 Finnøy – T: 51 71 20 20
www.agromiljo.no

Kontor/data

Agro Data AS

T: Vest 70 07 66 67
T: Øst 33 07 19 80
www.agro.no

Telefon: 56 52 98 55
e-post: post@landbruksdata.no
www.landbruksdata.no

Husdyrrekvisita

Pb 2133, 3103 Tønsberg. T: 33 3170 00
www.astlandbruk.no

Organisasjon/forening/bistand

Postboks 1233 Vika, 0110 Oslo
Besøksadresse: Fr. Nansens pl. 3
T: 22 40 38 00 ■ F: 22 40 38 01

www.orwall.no

ADVOKATER FOR LANDBRUKET

www.tyr.no

Postboks 4211 • 2307 Hamar
T: 952 90 856

Postboks 25, 0051 Oslo
Telefon 03080
www.tine.no • <http://medlem.tine.no>

www.norsksimmental.no

For mer informasjon
kontakt tlf: 911 97 686

Maskiner/redskap

HEKTNER MASKIN A/S

T: 63 83 90 00 ■ F: 63 83 35 01
www.hektner.no

Mjølkeanlegg

Grendaservice AS

Telefon 56 51 09 15

Strangko Tønsberg

Telefon 33 31 76 54

Fjøsutstyr

Telefon 62 36 53 92

FjøsSYSTEMER Midt Norge

Telefon 72 89 41 00

SAC-Effectiv Nordbye & Co A/S

Listuvn. 8, 1359 Eiksmarka
T: 67 16 79 90 ■ F: 67 16 79 91

Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

FjøsSYSTEMER vet alt om hvordan fjøs
bygges og driftes. Derfor har vi blitt
bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no

FjøsSYSTEMER. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

Bygg

**Future
Rundbuehaller
Norge DA**

Telefon avd. Hedmark 62 49 39 80
Telefon avd. Vestfold 91 53 68 99
www.futurehaller.no

Skjåk spalteplank

En tradisjonsrik og sikker løsning
for den moderne gårdsdrift!

Telefon: 61 21 41 61
post@lundeiendom.no
www.skjaksement.no

er markeds plass for produkter
og tjenester til storfebondene,
og annonsørene får respons

Er dette ditt marked?

Buskap nr 8/11 kommer ut 12.12.11.
Bestillingsfrist er 22.11.11.

Kontakt Aksel H. Belsvik-Karlsen

► Tlf: 33 77 27 17
► E-post: adapt@online.no

Returadresse:
Geno
Holsetgata 22
2317 Hamar

DeLaval VMS

- frivillig melkesystem

**"Kutrafikken bestemmer
du selv...."**

– ut fra størrelsen på besetningen og
utformingen av fjøset!

For mer informasjon om den nye generasjonen VMS, ta kontakt med
Felleskjøpets salgskonsulent I-mek eller besøk vår internettside: www.delaval.no

 DeLaval